

שלושה ניגונים

מסיפוריהם של
אברכים יקרים בני ימינו

כתיבה ועריכה בסיעתא דשמיא

ברוך לב

לפניות בעניני הספר:

k4060989@gmail.com

עיצוב עטיפה:

דגש מ' דויטש 04-8677254

עימוד ועיצוב:

+972-(0)58-325-9010
imud.chaim@gmail.com

• הסיפורים •

וינגן אהרן אל השם

פרק ראשון

11 ..... אהר'לה

פרק שני

22 ..... הערש

פרק שלישי

27 ..... "אחינשה מִפֶּלֶט לִי"

קטנות מוחין לעילוי נשמה

פרק א'

39 ..... "לֵב אֲבוֹת עַל בְּנִים"

פרק ב'

51 ..... "וְלֵב בְּנִים עַל אֲבוֹתָם"

"מעשי עולם" של נפתלי

פרק ראשון

67 ..... פיסת קרקע אישית

פרק שני

71 ..... "נקבצו באו לך"

פרק שלישי

76 ..... "מרדכי"

פרק רביעי

86 ..... "מִכָּטָן שְׂאוֹל שִׁינְעִתִי"

פרק חמישי

96 ..... "גִּעְגּוּעִים גְּדוֹלִים וְכֶסֶף פִּין"

פרק שישי

102 ..... "אֲשֶׁרִינוּ"

על מפתן הסיפורים

ההתקרבות האישית של המונים מבני דורנו אל דרך החיים שהנחיל מוהר"ן מברסלב זי"ע - הפכה להיות חלק בלתי נפרד מן המתרחש ללא הרף בימינו.

בחצרות הקודש והיכלי התורה, בארץ ישראל ובתפוצות הגולה, מתעלים לתפארת אלפים ורבבות מבני עם סגולה, במעלות התורה והיראה, החסידות ועבודת ה'. "ישראל עושה חיל", כל סביבה באורחותיה המיוחדים לה.

ובתוך כך יש גם המוני יחידים מהם - המוצאים שביל פרטי המוליך את לבם באופן אישי וחרישי לחיות עם השי"ת באמצעות הדרך שסלל הרה"ק רבי נחמן זי"ע והעיד כי בה דָּרְכוּ אבותינו מעולם.

זו היא דרך ליחיד, שיש בה מקום עבורו - כפי שהוא כאן ועכשיו, על כל הכלול בו - והיא מוליכה אותו צעד אחר צעד אל תכליתו.

בחסד ה', התקרבות זו מיושבת כיום על לב הכלל - בהיותו מבין ללבו של פרט, מתוך אהבת ישראל. קהילות הקודש ומסגרותיהן, שהינם עמודי קיום רוחני בדור אחרון, הורגלו להכיל את בניהן המבקשים ללמוד תורה בדרך שלבם חפץ בה.

הכל יודעים כבר, והמציאות שָׁבָה ומוכיחה זאת כאלף עדים, שחיבורה של נפש אל נקודת אמת שלה, מביא אותה רק אל הטוב - ומוסיף להשביחה עם פירותיה ודורותיה אחריה.

...

מציאות מולידה סיפורים.

שלושה מתוכם מכונסים אל אכסניה צנועה זו.

אהרן, מעבד ויוצר מוזיקאי, שבשעה של שיח עם ה', ממתיק כעס של עלבון וזוכה לרככו להכנעה וסלחנות. גרשון, משגיח כשרות, היוצא אל המרחק בבוקר יום 'ארצייתי' לאביו ר' עמרם ז"ל - כדי להקדיש לזכרו של אבא ז"ל את התפילה המסוימת שאותה אהב בערוב ימיו. נפתלי ומרדכי, המלבנים יחד מבוכות-חיים בבית כנסת ריק שלאחר תפילת מוסף של שבת.

בפרסומם הראשוני של הסיפורים על גבי בטאונות פנימיים - זלגו גם החוצה אל המרחב הגדול ועוררו הדים עצומים באופן בל ישוער. רבים העידו כי אלה נגעו עד נקודה פנימית בלבם ועוררו בו ערגה ותקוה, עידוד והטבה.

מכאן התגלגלה בהשגחה פרטית המחשבה, כי ראוי ליצירות שתתכנסנה יחדיו ותופענה במקבץ העומד לימים רבים. יפים היו לשעתם, לוואי יפים יהיו גם לדורות.

בשבח ובהודיה להשי"ת

ב.ל.

לספר לכם

♦ המיית פתיחה ♦

הלב כוסף לספר לכם על רבי שמלכד כל הדרכותיו בכל נתיבי החיים העולים בית א'ל – לפרטי פרטים הקדושים והטהורים – שת לבו הגדול ורחמנותו העצומה להדריך אותי במצבי קטנות ולהאיר לי שעות ורגעים מעצבנים של בלבול ותסכול.

שלח את אלומת אורו עד אלי, לגרש לי את החושך השורר במצבי נפילה – ואפילו כאלה היוודים מטה עד מנהרות שאול תחתית, חס ושלוש, ירחמני ה', ובעזרתו ית' לא עוד, לעולם.

הלב כוסף לספר לכם על גן של הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, רבי צעיד לימים שחי כאן על קרקע עולמנו שלוש ושמונה בלבד – לפני מאתיים ושלוש עשרה שנה – וממרום השגותיו האלוניות המגיעים עד שמי השמים, הפך לטובה את חיי הפרטיים, אלה המתגדלים היום כאן על אדמת עולם, בשנה שאנו מונים אותה חמשת אלפים תשפ"ו לבריאת העולם.

רבי קדוש, שככל הנראה כבר בימים ההם, לפני מאתיים ושלוש עשרה שנה, שם באוקראינה הקרה – צפה למרחקים עד סוף ימות עולם וראה את הנסיונות הרוחניים שיתרגשו לבוא על בני ישראל, בכל כך הרבה תחומים – וברחמיו העצומים לא הסתפק בקריעת שבעה רקיעים ותהומות ארץ לפני המונים כה רבים, להראותם כי השם הוא האלוקים ואין עוד מלבדו – אלא טרח להכין אותי הפעוט אל דרך חיים, שלעתים עולה שמים ולעתים יורדת תהומות, וצייד אותי ואת חבריי ואת בני משפחתי בכלי מלחמה לקראת התהליך המרתק והמתיש הזה, המלא טעם חיים וקרבת אלוקים.

ומלבד מה שלימד אותי אל"ף ביי"ת, גם כשכבר לא מרוח עליהם דבש – אל"ף ביי"ת של חיים ושל תורה, מפשטי פשטותה ועד גבוי גבוהה;

מלבד מה שהדריך אותי איך מתפללים – ובכלל הוא שפתח לי את הפה ולימד אותי לדבר להקב"ה, ושתל בי לב לכך;

מלבד מה שנטע בי יסודות וייתדות של אמונה פשוטה ותמימה, חיה וקיימת, במי שאמר ודיה העולם, אשר בחר בי מכל עם ורוממני מכל לשון וקדשני במצוותיו;

מלבד מה שסלל לי ארחות חיים ללימוד התורה, לזיכך המידות, לטהרת החיים ואפילו לקדושת האכילה –

מלבד כל זאת ועוד אלף 'מלבד' כיוצא בהם ולמעלה מהם – עוד טרח להצית נרות דולקים על שולי כבישים צרים בחיי, להאיר לי גם שם את אהבת השם יתברך אלי, את אהבתי להשם יתברך, את רצוני הפשוט להיות טוב, את יסודיי ודבריו מעצם נפילתי בשבי אל ארץ לא לי, את יקרת נשמתי ואת גודל ערכי בכל העולמות.

וכאשר הסתבכו השבילים הללו, מלאי דקויות והקמשונים, וירדו עוד כלפי מטה – ממולכדים ושורצי רגעי טרף וחורבן – גם שם, למרבה התדהמה, הגה מאירים נרות של רבי כל כך יפים וצלולים, המלמדות אותי שאם יש לתהום פתחים שאפשר ליפול דרכם פנימה, משמע שהתהום אינה חסומה, ואפשר גם לצאת ממנה, דרך אותם פתחים ממש.

כוסף הלב לספר על רבי, צדיק מלא רחמנות, שנפשו איוותה שהנשמה שלי – החצובה מתחת כסא הכבוד – תגיע אי פעם לתיקונה. שלא תשוב להתגלגל לכאן בפעם המי יודע כמה. שאם היא כבר פה, שלא תיטלטל כאן סתם כך, מיום אל לילה, משבת אל חודש ומשנה אל שנתיים, בלי פשר ובלי תכלית.

ודודי שלח ידו מן החור, מגבוי שחקים של יחידים הדורות, לרדת ולהשתלשל עד מצולות ים, עד ההשתלשלות שלי, מקום שאני עומד, להחזירי בתשובה תמיד ולהוליכני בדרכי התשובה, ללוות אותי ברגעים מביכים וקדושים של תשובה, להיות לי שם סעד ועזר עד שאראה אור.

זהה קורה, ברוך ה'.

כוסף לספר עוד ועוד, ללחוש באזנכם גם על הבטחתו להיות עמי לעולם הבא.

ובכן, "הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי. בשדתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא ה' אתה ידעת. צדקתך לא כסיתי בתוך לבי, אמינותך ותשועתך אמת, לא כחדתי חסדך ואמתך לקהל רב. אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני חסדך ואמתך תמיד יצוני. ישישו וישמחו בך כל מבקשיך, יאמרו תמיד יגדל ה', אהבי תשועתך"

באהבה,

אחרן, גרשון

נפתלי, מרדכי

וינגן אהרן אל השם

פרק ראשון

אהר'לה

נקרא לבעל המעשה 'אהרון פיינבלום' - בתקווה גדולה שאין תחת השמש נברא הנושא שם זה. הוא נולד למשפחה חסידיית יקרה והוריו המסורים שלחוהו בילדותו ובנעוריו להתחנך במוסדות חינוך מעולים.

לבם שש ושמח לראות ממנו נחת רגילה ומקובלת. נוח היה להם, לבריות ולשמים. בהתנהגותו הטובה, הפשוטה, השתדל - כדרכם של בחורים - להצניע בינו לבין עצמו את מעברי נפשו ולהעניק להוריו את השקט הנצרך לאבא ואמא עסוקים, המנהלים בית מלא ברכת ה'.

בהגיעו לפרקו זכה להינשא לזוגתו, אף היא מבית יהודי יקר וטוב הנמנה על עדת ישורון. ענבי גפן בענבי גפן העלו ב"ה כרם נאה ומתקבל. שנותיו הראשונות כאברך, עברו עליו בתוך כדי לימוד ב'כולל' - ולא ארכו השנים עד שבחסדי שמים נתברך ביתו בפירות מתוקים כמותו.

כבר בילדותו התגלו באהרון ניצנים ראשונים של כשרון מוזיקאלי מיוחד במינו. נגינתו ושירתו, ברגש רב, נעמו מאד לשומעיהם. הוריו הכירו במתנת שמים שנתברך בה - ושילבוהו, לצד לימודי הקודש, בשיעורי נגינה פרטיים שקידמו אותו בתחום זה.

בנעוריו אף החל להלחין מפעם לפעם שירי שמחה והתעוררות, שהתפרסמו בקרב משפחתו וחבריו ונגעו בלבבות. בשנים ההן לא הירבה להתעסק בפועל במוזיקה - בהיותו בחור מן השורה בשיבה - אך תמיד התעניין במה שמתחדש בעולם הנגינה והכל ידעוהו ל'מבין' אמיתי ברזי הצליל והשיר.

לאחר נישואיו, החל להתעמק יותר באומנות העיבוד המוזיקלי. התקדם שלב אחר שלב עד שבחלוף שנים אחדות - עוד בטרם הגיע לגיל שלושים - הלך והתפרסם אט-אט כמלחין ומעבד מוכשר. במשך הזמן

החל להתפרנס מכך בכבוד - ולבו מלא היה בתודה תמידית לבורא ית' על אומנות משמחת ונקיה שנתברך בה.

מלחינים ואמנים מבני הציבור החרדי, התעניינו מאד בכוכב העולה והחלו לפנות אליו בהצעות להעשיר את אלבומי שיריהם ביצירותיו ובעיבודיו היחודיים. עם השנים, הדהדו קול שירתו וכישוריו במרחבי המוזיקה החסידית. שמו הפרטי יצא מאלמוניותו והתנוסס על דיסקים וניגונים שהופיעו וכבשו את הקהל.

הקהילה החסידית שאהרון נמנה על בניה מאז ומתמיד, היתה המעגל הראשון שנהנה מפריחתו המוזיקלית. כבר בראשית דרכו, צרפווה למקהלת המשוררים בהיכל האדמו"ר - בשבתות, במועדים ובשאר זמני שמחה, במעמד אלפי החסידים.

כאשר ניגוני החצר עמדו לצאת לאור בהפקה מעובדת, התבקש אהרון לתרום מכשרונותיו ולהשביח את עיבודי לחניהם של מלחיני החצר הוותיקים. לימים אף העז להציע לראשי המקהלה להשמיע ברוב עם את לחניו האישיים שהלכו והשתבחו - ואכן אלה נשאו חן והתחבבו מאד על הרבי ועל קהל ההמונים עד שהפכו לניגוני-קבע בזמירות שהושרו במעמדי קודש, ואף בבתים ובהיכלי הישיבות.

שמו הלך לפניו והוא נקרא להשתלב גם במקהלות חסידיות נוספות, בחצרותיהם ובמעמדי אלפיהם. דמותו הביישנית נראתה שוב ושוב מופיעה בהססנות על בימותיהם של בעלי מנגנים מפורסמים, לעת התאספויות המוניות, והוא הפך להיות מופך ביותר. משפחתו הצנועה, בית הוריו וחונתו, יי התכבדה בו. הצעירים ביניהם, שמחו להישאל ולענות שוב ושוב כי אכן הם קשורים אליו משפחתית.

צילומים רבים של דמותו, בצירוף ידיעות שונות על אודותיו, פרסמו להמונים את השהות המחוייכת עם הגדולים בעולם הזמר, מאחורי הקלעים ועל גבי הבמות. בני נוער הנוטים להתפעל ולהעריץ דמויות ושירים של אמנים מתפרסמים, רחשו לו אהדה רבה והתרגשו להימצא בקרבתו.

ניגון כואב

בעולם ההווה, ואולי גם בעבר, רבים יטעו ללטוש עינים בקנאה לעבר חיים כאלה - הנראים כמטפסים במהירות מסחררת על סולם הצלחה חברתית ויצירתית, ואף מביאים בכנפיהם 'מתן שכרה בצדה' בשפע שלמונים, פרסום וכבוד.

אך בתוך כל המציאות הנוצצת - הססגונית, הפורחת והמשגשגת - חי אברך אחד, בשנות השלושים לחייו, בנפש נבוכה קצת, שלא תמיד זוכה לשמחת חיים.

אהרון.

אברך רגיל הוא זה. בן וחתן, אח וגיס, בעל ואב, שֶׁכֶּן וחבר. אכן חננוהו משמים בכישרון מסוים, כמו רבים מישראל המוכשרים בתחומם, אך לא עוד.

כיהודי - העוצם עיניו בקריאת שמע ובשלוש תפילות שמונה עשרה מידי יום - מצא גם אהרון את עצמו ברגעים אישיים בינו לאלוקיו. מבקש בפשטות קשר יציב, קיום מצוות כהלכתן והצלחה מן החטא; מתעורר לעתים לחפש אחר חלק יותר קבוע ומאיר בלימוד התורה.

גם הוא נקלע בחסד עליון לרגעים שקטים וטבעיים של בית ולבד, בהם פוגש את עצמו כפי שרגיל היה לפגוש תמיד את אהרון פיינבלום בהיותו ילד רגיל, רך או מתבגר, אוהב שירים. שמיני להוריו, במשפחה מבורכת שיש בה עוד שלושה אחרייו. תלמיד תמים מתוך עשרים ושניים נוספים המצטופפים בכיתתו של רבי פיקסלמן.

בחור מן השורה, אחד מתוך ארבעה בחדר הפנימיה, אוהב לזמזם חרישית ולפעמים גם להלחין. מנסה ללמוד ולהתנהג טוב יותר. מתאכזב כשזה לא הולך. משתדל להתייחס יפה לחברים. קורה גם שנפגע מהם אך לרוב מתרצה לסלוח. אברך צעיר מן החיים, נשוי רביעי בבית השווער והשוויגער המגדלים בביתם עוד חמשה צעירים ממנו. אחד מתוך שניים מאושרים, הורים טריים לפעוט נחמד בן שנתיים ולתינוקת רכה, הנושאים

יחד עינים בתודה אל משמח עולמו ומייחלים אליו שיתן גם להם את אכלם בעתו.

באותן דקות פשוטות כל כך, שב אהרון לחוש את אהרון האמיתי. ראה אותו שוב כפי שמעולם לא ראוהו כך אלפי מעריצים הצופים רבות לעברו ומציירים לעצמם איזה אהרון. אין לו מושג איזה. אהרון שאינו הוא. אילו היו רואים את אהרון האמיתי, לא היה נדלק זיק בעיניהם הבורקות, גם לא במצלמה שבידיהם.

לפעמים, בסערת ה'מצב', הם גוררים אחריהם גם את עיניו שלו. גורמים לו להצטרף אליהם, שיראה גם הוא את אהרון שהם רואים. יתפעל עמם ויעריך, ישתבח בתהילתו. בזמנים כאלה, מצטמק אהרון אמיתי שפָּנִים. נעשה קודר. מסוכסך בסתירה פנימית קלושה. מרגיש כי עיני השי"ת רואות עכשיו את אהרון המציאותי, האמיתי, בעוד שהוא והקהל מביטים לעבר אהרון אחר.

באישון ליל, על המרפסת שבבית, זוכה לפעמים לרגעים המשיבים לו את מציאותו הפשוטה, כפי שהיא גלויה וידועה תמיד לפני בוראה. יש ושוהה בדומייה בתחושת הפשטות הזאת, מתעטף בה בטבעיות, מבטיח להתכסות בה לעד.

לפעמים היא מזדמרת מתוכו, מציאותו הפשוטה, ועולה מנפשו בהמייה של ניגון, כואב או שמח, מעין לחן נעים או אנחה אישית על חייו. ברבות הימים היא פושטת צורה של אהרון הפרטי, מתעבדת ומתקשטת ולובשת צורת שיר נוסף מבית היוצר של אהרון המפורסם. אלפים יזמזמו בה את עצמם - אולם זמזום אחד מכל אלה אינו דומה ולא יהיה דומה לזמזום המקורי, האישי, שנחצב במרפסת מתוך לוח לבו של אברך פשוט כמו כולם.

סתירות פנימיות אלה וכאלה, חזרו על עצמן הרבה מְדִי. לפעמים התמשכו על פני תקופות ארוכות מנשוא. אהרון חש בחייו מחנָק הולך וגובר. חוסר-שביעות-רצון דכך ודדרר את מנוחת ושמחת נפשו וביתו. במעמקי החל להכיר בכך שהוא נצרך לאיזו ישועה.

זכה אהרון ונתגלגלו עליו רחמים רבים של יחיד שהבין ללבו, שיצר את נפשו - עם מבוכותיה, עם ניגוניה.

מילים פשוטות

זה קרה, כמו בהרבה סיפורים, אחר חצות הלילה, באפלולית בית הכנסת. המקום כבר היה ריק לגמרי ממתפללים. אהרון סיים מהר עוד תפילת ערבית ביחידות, אחת מיני אלף כמותה, מחוֹסֵר כח להימצא בין עינים מביטות אחריו. עמד לחזור הביתה, אחר עוד יום מתיש, הומה מלא חיוכים, אלא שדווקא רגע אפור זה - קרוא היה על ידי מסבב הסיבות לתשועת נפשו המתוסכלת במסתרים.

עמד כך, מתיר את אבנטו בתוך כדי מלמול מילים אחרונות של 'עלינו לשבח', ועיניו נפלו באקראי על ספר "השתפכות הנפש" המדבר על שֶׁפֶךְ שיח-הלב לפני הבורא ית' כדָּבָר איש אל רעהו. ביד עייפה ורפויה פתח לרגעים להצצה קלה, על מנת לסגור וללכת מיד. מעולם לא שמע על שפה זו בחצר קהילת קדשם. אך משום-מה מצא את עצמו קורא בענין פיסקה אחר פיסקה, בתוך כדי התיישבות על הספסל הקר.

מילים הנראות כפשוטות מדאי, חלחלו ופלסו מסילות אל תוכו. כנראה גם הוא פשוט מדאי. פתאום השעין ראשו על הקיר שמאחוריו, עצם עיניו בעייפות, ולפתע פצה פיו וניסה להניע את שפתיו, למלמל אל קונו מילים ראשונות. כמו לבדוק אם יש ממש בדברים הכתובים.

הרהורים אישיים של מרפסת, בינו לבין עצמו, צפו ועלו. הפכו פתאום לאותיות חנוקות, למילים שהתערבלו והצטופפו בגרונו, דוחפות אחת את חברתה וכל אחת מבקשת לצאת ראשונה. לחופשי:

"ריבונו של עולם", אמר בלחש, "אני..."

וכיון שלא ידע מה לומר, איך לומר, במה יפתח ובמה יסיים, קם ויצא אל הלילה. ירח האיר את דרכו אל הרכב. גם אחר שהתניע והחל לנוע, עוד מלמל וביקש להמשיך אך עצר ונבך.

באחד הלילות הסמוכים, הוליכוהו רגליו שוב אל בית הכנסת, בשעות לא שעות, כדי לשוב ולפגוש בחשאי את הספר. קרא בו עוד, ניסה שוב להלחין ולייצר מילים משלו.

בחלוף שבועיים רכש את הספר באין רואים. הצניע אותו עמוק בתא הרכב. גמע ממנו לפרקים וחזר אל ראשיתו גם אחרי שכבר פגש את כריכתו האחורית. ניסה לפלס כרגיל את המשך חייו, אך נלוותה אליו קרן אור עדינה שאי אפשר להתעלם ממנה. בעמקי עמקיו הדהד קול פנימי, כמעט בלתי מורגש, מבשר שמשוה קורה אי-שם, בתוכו.

יהדותו הפכה להיות קרובה יותר ללבו. ספר דומה, "משיבת נפש", נרכש גם הוא ונעשה בן-בית בתא הרכב. בעבר היה מהרהר על לידתו אל חיק האומה הישראלית, בלי שבכלל נתנו לו בחירה על כך, ועל החינוך שהרגיל אותו לשמור על חוקי התורה - גם אם אינו מרגיש בהם הנאה רבה. אולם עתה חש יותר ויותר כי הוא הולך ונעשה מאושר בתוכו על ההתרחשות הנפלאה הזאת שניתנה לו משמים במתנה.

חלפו ימים, שבועות, ונפשו נעשתה כמהה אל ההתבודדות. שוב הוביל את הרכב אל שדות ריקות בפאתי העיר, דומם את המנוע והעלה את האור, קרא מעט ולאחר מכן כיבה והחל בשיח אישי בינו לקונו.

דיבר בפניו את מעברי יומו לפרטי פרטיהם, העלה רחשי לב כמוסים, נכסף והשתוקק אליו ית' ופירש את געגועיו בדיבורים חמים. לפעמים שתק ארוכות, סתם כך, ודיבר רק קצת. לא תמיד היתה לו את הסבלנות הנדרשת - אך למרות זאת לא הירפה והמשיך בשלו, באופן התואם לאותו יום. הוא למד להכיר מקרוב את השינויים הללו, המלווים לכל אורך הדרך: דומם, שומם, או מתרומם. בכולם חפץ השם.

ארכו עוד כמה חודשים - ודבר ההתבודדות המבעבעת בקרקעית נפשו, גלש אל שיחות פנימיות של בית יהודי. היה מעונו נדהם ונרגש לשמע דיבורים שלא נשמעו מעולם בין הכתלים. מחשבות חרישיות ששמורות היו רק למרפסת לילה, נכנסו אחר כבוד פנימה אל הסלון והחלו עולות לדיון. שאלות נשאלו ותשובות הגיעו. נפתחו הלבבות ונגלו נקודות אמת פנימיות שלפני כן מעולם לא ראו אור.

משוה חדש, פשוט כל כך, נולד ובא לעולם. כמו רעיון ראשון של ניגון, הנהפך לצליל, מצטרף אל עוד תנועות, הקורמות עור וגידים.

נקומה ונלכה

הארת שמים העניקה לו עוד שנתיים תמימות כאלה.

באחד הימים לכדה את עיניו מודעה שקראה לו להצטרף למסע אל קברי צדיקים באוקראינה. כבר פגש בחייו אלף מודעות כאלה ולא התעכב עליהן - אך הפעם נעצר תחתיו. נשמתו שמעה קריאה אישית אליה.

בחלוף ימים אחדים, לבו נשא את רגליו ונעשה קל ללכת אל אותה פיסת אדמת קודש באומן המסוגלת לתיקון הנפש וחילוזה ממסגרים.

ככל שהלך והתקרב, נתחזקה בו האמונה התמימה כי הוזמן באופן אישי אל אותו רבי, שנשמתו הקדושה שוכנת מרומים למעלה ממאתיים שנה, ובעל הרחמים הפקיע גץ משלהבתו עתיקת היומין והתיזו עד חייו - להעניק לו תקווה ודרך.

המפגש עם ציון רבינו הקדוש היה שקט, טבעי, נקי מסערות נפשיות - דומעות או צוהלות מדאי. אהרון הרגיש שהוא זוכה להגיע הביתה. חש שהינו מהלך במקור מחצבתו. במקום שבו נמצא מי שכבר ראה אותו אי פעם, ומאז ועד היום מבין אותו היטב עד מעמקיו, צופה לעברו ומתלווה אליו עד שיבוא אל תיקונו השלם, וגם אחר כך. הסביבה, האנשים, האווירה - היו קרובים ללב ומוכרים לו, אין לו מושג מהיכן, כאילו כבר היה כאן פעמים רבות.

עם שובו, נפתחו מעגלים חדשים. חלקם נסגרו וחלקם נותרו פתוחים ומצפים לישועה. ארכו ההשתלשלויות, חלפו תקופות, תקצר היריעה מלספרם כאן.

אחיד בשמיא ובארעא

את כל אשר לו יתן אהרון בעד נפשו. האזין לשיחות, קרא בספרים וביקש עוד. זה מכבר יצא ענינו האישי מגדר סוד, אך השתדל מאד שלא לחולל רעש מיותר סביבו. עסוק היה בנקודתו וראה בה חן וחסד אֵל כל היום.

נפעם כולו ונרגש מול רבי ותלמיד מדורות קדומים, המנחילים לו - אברך צעיר של דור ההווה - תורת חיים ברורה. מחד היא חובקת זרועות עולמים, מרקיעה שחקים, ואין נסתר לפניה מאומה בעליונים ובתחתונים ובכל תעלומות חכמה. אך מאידך, בד בבד יפה כוחה גם לשעות אפורות העוברות על כל יהודי - ולמרבה הפלא כמעט אין מי שמדבר על אודותיהן:

הלא המה מצבי ירידה והסתרה, מבוכה והתרחקות, העלמה ובלבול, מרירות וכדוך לפעמים. שולחת נרותיה אפילו עד כדי נפילה ח"ו, אפילו עד עמקי בורות, בטן שאול, להאיר גם שם, לעורר שוועה גם משם, להוציא ממצולות ים, חסרי תקוה, להחזיר אל הקדושה.

רוחו לא חדלה מלהתפעם מפלא הפלאים הזה - איך בשנות תק"ס ותק"ע התהלך באוקראינה רבי קדוש, מיחידי הדורות, וצפה מרחקים על נשמה מישראל שתחיה על כדור הארץ בשנות תש"פ. בראותו היטב את חייה לפרטי פרטים, נכמרו רחמיו לסלול לפניו דרך מישור ולגנוז בה למענה ולמען ביתה את כל אשר תהיה זקוקה לו אי פעם.

היה אהרון מרבה להאריך שיח עם תפילותיו של רבי נתן. הרגיש בהם כאילו נכתבו במיוחד בשבילו ואימץ אותם בחום אל פיו ולבו. לרגעים חש כאילו הודפסו היישר מתוככי-תוכו. התפלא איך עד היום חי איתם תחת אותה כיפת שמים ולא פגשם מעולם. כאדם המהלך בשוק ומופתע למצוא באקראי את תעודת הזהות האישית שלו, מתגוללת על הקרקע, וכלל לא ידע שאבדה הימנו.

ההתקשרות אל אורו המופלא של רבינו הקדוש, באמצעות העזרה העצומה שהעניק רבי נתן לעולם, הצטיירה בעיני רוחו של אהרון על ידי משל נאה:

למה הדבר דומה, למקום ענק בעל עשרות בנינים ומאות קומות שיש בהם את כל הנצרך לכל באי עולם - מחוט ומחט ושרוך נעל, ועד מטוסים וחלליות היכולים להקיף את העולם ואף להגיע לירח.

רבבות מגיעים אל המקום הכביר הזה כדי לרכוש את הנצרך להם לעסקים ולמסחר ולמפעליהם - אך כל אלה, בנוסף על עסקיהם

הרבים, הינם רעבים גם לפת לחם עד כדי חולשה, כי אחרי הכל אנשים המה, בשר ודם; גרונם ניחר לקיתון מים להחיות נפש, זקוקים נואשות גם לתרופה שתקל על מכאוביהם הקשים, לרטייה שתונח על פצע ומכה המייסרתם. יודעים כי במקום הזה יש הכל, והתקווה מפעמת בהם שיבואו על סיפוקם גם במה שכה נצרך להם.

הבעלים הראשיים הממונים על המקום הענק, הפקיד בטובו הגדול את בנו יקירו - המכיר היטב את כל האולמות האדירים במאות הקומות - ומינה אותו לגמול חסד עם רבבות אלפי רעבי הלחם וצמאי המים, נזקקי המרפא והתחבושת, המשוטטים בין הקומות בנפש מיוסרת וחלושה ובנוסף על מבוקשם בתחום המסחר והעסק, זקוקים הם למזור פשוט עבור תחלואי החיים וצרכיהם. בחמלה רבה ניגש אליהם הבן היקר ומאכילם ומשקה אותם, מרגיע את רעבונם הנורא ברחמים גדולים ומרווה את צמאונם הצורב; מביאם אל קומת בית המרקחת ומושיט להם רפואות ורטיות הנצרכות להם לתשועת צרתם ומכאובם. אף מחונן אותם בצידה לדרך, הדרכה מפורטת איך יחיו מעתה חיי שובע ושלווה מתוקנים, נכונים ובריאם.

כך מרגיש אהרון בבואו אל מרחבי רקיע של תורת רבינו הקדוש, אשר לא הניחה ענין אחד בכל העולמות ובכל הנפשות ובכל הזמנים ובכל התורה כולה, בלא לפענח צפונות ולהאיר רזין - מריש כל דרגין בשמי השמים ועד סוף כל דרגין בתחתיות ארץ ותהומות. והנה ניגש גם אליו רבי נתן התלמיד הנאמן ויוצק אל פיו טיפין "עלה לתרופה" להחיות את רוחו, משקהו מילים קדושות מ"ליקוטי תפילות" לעורר ולנחם את נפשו, סומכו באשישות ומרפדו בתפוחים משיבי טעם מ"ליקוטי הלכות" - ומציידו בשאר מטעמים מטהרי נשמה מהיכלו של רבי.

חיים טובים

ככלות שנה נוספת של הטבה וגעגוע, אזר אהרון עוז ותעצומות להיענות לקריאת רבינו "להיות אצלו על ראש השנה" - בקרב רבבות אלפי ישראל מקצווי תבל.

משנודע הדבר ברבים, החלה מהומה קהילתית שקטה להיות נלחשת ומרחשת בדרכים משלה. אך היא נמוגה ממוחו - ככוכב נופל הנעלם ואיננו. המרגוע אשר פשט בנפשו, לא הותיר לו מקום להכיל את דעת בני אדם עליו.

זוגתו עמדה לו לימין עוז ועודדה אותו להמשיך הלאה בשלו - ביודעה מקרוב את הטוב המתחולל בקרבו - ואף הגדילה להרגיע את הוריה והוריו, כי הגידה להם מה הוא לה. סערת משפחתו המורחבת, שבתחילת הדרך נבוכה מעט ולא ידעה את נפשה, הלכה ושככה.

היכל הנגינה המשיך להאיר לו פנים, בחסדי שמים, ולשמש לו מטה-לחם ואמצעי לפרנסה ולכלכלה. היו קהילות שבחרו להימנע מלהשתמש בכשרונותיו - מפני טעמים הנוגעים להם או לאחרים - אך מרחבי המוזיקה החסידית השאירו לו ב"ה כר השתדלות נאה ומספיק למחייתו.

עולמו הפנימי אשר ידע חיים, בא לידי ביטוי גם בצלילי נגינתו. גוונים חדשים ויפים, נוגעים ללב, נשזרו בשקט בין שיטי שירתו. לשמחתו, עזר לו הקב"ה להתעסק במלאכת עיבוד המוזיקה מתוככי סטודיו פרטי - מתוך השתדלות להתרחק מזרקורי הבמות, ככל שהיה בידו.

גם כשהופיע ברבים, הביא לעיניהם ולעיניו רק את אהרון האמיתי. הפשוט, הנכון, המדויק. הירבה להתפלל על כך - לפני ובשעת ואחרי - והתחנן להשי"ת שמעמדים כאלה לא יתפיחו את עיסתו בשאור מחמיץ של הבל דמיוני ורעות רוח.

כעשר שנים חלפו כך. אהרון וביתו מצאו חיים טובים באורו של רבינו הקדוש ואנשיו. תפילותיו השתפכו בקביעות בין כתלי בית כנסת הנקרא על שם הצדיק, שם גם קבע עתיו לתורה ולעבודת ה' - בסביבתם של אנשים ברי לבב, הלומדים ללא הרף מרבי נתן את שלמד מפי רבינו הקדוש, איך להעדיף עיקר על טפל, נצח על חולף, וכיצד לחיות את קצבת החיים בלי שהעולם יבלבל אותם ויתעתע בהם.

משסיים את לימודי התורה שלאחר תפילת שחרית, יצא לדרכו כאשר לבו שומע כבר את הקול הקורא לתפילת מנחה. הביט באהבה לעבר

בית הכנסת, שהיה לו למקור חייו, ועיניו אמרו 'תיכף אשוב, אני הולך בשמחה לעשות קמעא לפרנסתי וכבר חוזר'.

לאחר תפילות מנחה וערבית, שוב קבע את עצמו על התורה ועל העבודה למשך שעתיים. שעות אהובות אלה נחשבו בעיניו עיקרו של יום - ויעש מלאכתו עראי. בין התפילות הנוספות שגילה בסידור, מצא גם את "פרשת המן" והחל שואב מאמירתה מידי בוקר את המקור האמיתי לפרנסתו.

תהפוכת חייו - שבשעתה החלה לעשות לה כנפיים - הפכה למציאות ישנה שהבריות כבר אינם שחים אודותיה.

פרק שני

הערש

ביום רגיל, פשוט ואפור, שלא חסרו כאלה בחייו - בעבר לא הסכים לקיומם - חיכתה לו הפתעה על מסך הפלאפון. שיחה שלא נענתה. בראותו את שם המתקשר, נפערו עיניו ופיו בפליאה ובסקרנות. לא האמין: הערש?

כן, הערש. מנכ"ל המקהלה בחצר החסידות, ערש לידתו.

למרות השנים ומאורעותיהן, לא נמחק שמו. לילות מקדם היו משוחחים הרבה. השיח ביניהם הוליד תמיד תכניות יצירתיות בתחום הנגינה - אך למעלה מעשור כבר לא התקיימה שיחה ביניהם.

הערש הודה בלבביות על השיחה החוזרת, "לא הייתי בטוח שתשוב אלי". הידידות הנושנה נייערה אבק, החליפה מילים חמות של שאלה בשלום, והערש התקדם אל הענין בקול נרגש מלא התלהבות:

"שמע אהרון. ראשות החצר, הקהילה והמוסדות, מצויים בעיצומה של מערכה אדירה לקראת הקמת מרכז עולמי חדש ומפואר האמור לשרת דורות. במרכז עומד להתקיים בעוד שלושה חודשים מעמד יוקרתי כביר, שטרם היה כמותו בתולדות החסידות - בהשתתפות הקהילה כולה, מקצווי תבל, ובנשיאות ונוכחות הרבי שליט"א עם כל רבני וראשי אנ"ש.

"יום של תורה' מאגד ומלכד, יפתח את ההתכנסות בשעות של לימוד המוני משותף. לאחר תפילה ברוב עָם, יֵצְאוּ הכל אל היכל אירועים מלכותי ורחב ידיים, המכיל אלפי מקומות ישיבה, לסעודה ערוכה ועשירה כיד המלך. במהלך המעמד, יינשאו נאומים מפי טובי הדרשנים בעולם היהודי - וגולת הכותרת תהיה עם הופעתו כבוד של מרן הרבי שליט"א ופמלייתו.

מאחורי התכנית האדירה, עומדת וועדה עליונה המורכבת מקבוצה של בעלי הון, נדיבים ותומכים, שהקדישו תקציבי ענק למען הקמפיין. לאחר תקופת התארגנות ממושכת בקרב הוועידה המכינה, יצאה הבשורה לדרך

לכל רחבי העולם. אין בפי די מילים לתאר את התכונה המרגשת האופפת את אלפי המשפחות ועשרות המוסדות די בכל אתר ואתר. נושא זה הינו המדובר ביותר והציפיה לקראתו מטפסת לשיא".

"וואו", ניסה אהרון להפיק מפיו קול הברה, שיבטא איזו השתתפות כביכול בִּהתרגשות, אם כי מרחוק, מרחוק.

"כפי שהינך מבין", החל הערש בנחיתה, "לא התקשרתי כדי להתרים אותך. הפקידו אותי על כל המערכה המוזיקלית האמורה ללוות את המעמד: הן לאורך שעות התקיימותו בפועל, הן בניגונים חדשים אשר יולחנו לקראתו, והן בהפקה חדשה של דיסק ניגוני החצר, שישלב שירים עתיקים עם חדשים, ויצורף אל המתנות שיקבלו אלפי המשתתפים.

צירפנו אל חברי המקהלה, בעלי מנגנים הנמנים על המיטב שבמיטב בעולם החסידי. שורה מובחרת של טובי המשוררים, בצירוף ילדי פלא, תנעים את אחד המעמדים הגדולים העומדים להתפרסם מאד ברחבי העולם היהודי ורבות ידובר בו. בשבועות האחרונים שוקד הצוות שבראשותי, ערב-ערב, על חזרות והקלטות עם התזמורת המורחבת".

סבלנותו של אהרון החלה להתערער קמעא.

"בשבועיים האחרונים קורה משהו", קולו של הערש התנמך קצת ואהרון שמח למצוא סוף-סוף איזה דיבור הנוגע יותר בקרקע המציאות האנושית:

"הזמן נוקף וגוברת בי התחושה שאנו 'תקועים'. העיבודים לא מצליחים להתרומם, הלחנים זקוקים מאד לתיקון ושיפוץ, הצלילים דִּי חוזרים על עצמם. נחוצה לנו רוח חדשה שתפרוץ אלינו ותרענן את כל המערכת, שתחדש רעיונות מעולמות אחרים שטרם הכרנו. בקיצור, אהרון, אני זקוק לך בדחיפות".

רגעים יקרים של שתיקה, העניקו להערש אפשרות לנשימה קצרה. אהרון ניצל את הרווח המועט כדי להבחין בכך שההפתעה גורמת בלבו ערבוב קל, בלתי מוסבר.

השתיקה לא התארכה יתר על המידה: "קיבלתי לכך רשות מלאה ממי שאמור להעניק אותה. כולם הבינו שזה הרגע להניח הכל בצד, למרות

הכל, ולהביא פנימה את מי שיכול להציל את המצב. תוכל לבקש תשלום בכל גובה שיעלה על דעתך. יש פה רגע נדיר להחזיר את השם 'אהרון פיינבלום' אל ה'מזרח' שלנו".

מחשבות מהירות התרוצצו בתוכו. לא הכסף יגרום לו להיכנס אל הענין. ב"ה ידיו מלאות עבודה גם עתה. חש היטב כי יש בקרבו סיבות נוספות, בלתי ברורות, המושכות את לבו להסכים אל ההצעה. אך יחד עמן - כה קשה לו לראות את עצמו משתלב שוב עם בני המקלה, חבריו לשעבר. שפת חייהם כה שונה כיום זו מזו. לא יחפוץ להתבלבל במהומה שתעקור אותו מההווה הרגוע ותחזיר אותו לאחור.

את המילים המסיימות לא אהב. כבר בחר בחייו רגע נדיר אחר, שהעביר את השם 'אהרון פיינבלום' מה'מזרח' הזה. אינו עומד לשוב על עקבותיו. גם 'הרשות המלאה' שנדרשה להתקבל ממני שהתעלה על עצמו והואיל להעניק אותה 'למרות הכל' - לא נעמה למשמע אוזן.

"אני צריך לחשוב על כך", ניסה אהרון להביא את השיחה לקראת סיומה.

הערש ניסה ללחוץ: "נדרשת לי תשובה בהקדם ממש". התפלא שאהרון אינו מתלהב מיד על הצעה כזאת שאינה באה בכל יום.

"אשיב לך מענה בהקדם בעזרת השם" - הבטיח, ולבו פָּסַף להימצא עכשיו בפינת התבודדות דחופה בינו לקונו.

רצוני לפייס

רק בהיותו לבד, כאשר שח עם השי"ת את עניניו וביקש על נפשו, הכיר לפתע את פשר הרצון המקנן בתוכו להסכים אל ההצעה. טוב לו לשלם מחיר של מאמץ פנימי, בהשקעת כוחות וכישרונות להצלחתו של דיסק החצר, כדי ששמו יתנוסס ויופיע שוב בצורה מפורסמת בקרב הקהילה לאלפיה. אמנם נפשו מואסת בפרסום, הימנו כבר שבע בחייו די והותר - אך באמצעות צעד זה, באה לו הזדמנות לעורר פיוס בינו לבין מכריו הרבים מן העבר, בני החצר, עמם עשה את עשרות שנותיו הראשונות.

בחסד ה' עליו, מצוי כבר במקום הטוב לו ולביתו ולדורותיו אחריו. גם לבני הקהילה יש ב"ה את מקומם הרצוי להם. נהרא ופשטיה. אין סיבה להשאיר לעד את המבוכה שנוצרה בעת שעבר מהם ועדיין נותרה עומדת בחלל. חלף מספיק זמן והנה זימנה לו ההשגחה העליונה רגע טוב להמתיק את הענין. לבטא בפניהם שאין בלבו מאומה עליהם וגם לא היה. חברים כל ישראל. עשה את מה שהיה זקוק לעשות למען חייו, כל נפש ונתיב חייה, אך לא מעֵכָּר לכך. הנה מתייצב ושמח להצטרף אל מנעימי יומם הגדול. את זה מבקש להעביר להם, ואין ספק שגם אביו וחותנו ומשפחותיהם יהנו מכך.

למחרת בבוקר, נשם הערש לרווחה. אבן כבדה גולה מלבו בקבלו את הבשורה המשמחת שאהרון הסכים להצעה. במהלך היום סיכמו ביניהם בכתב את כל הפרטים - ובשעות הערב לבשה המקהלה התרגשות עם הופעתו של אהרון. החברים קיבלוהו בתרועות רמות ובזרועות פתוחות, פצחו בשירת 'ושבו בנים לגבולם' וסיימו בתנועת ניגון ברסלבי נודע. היו ביניהם שקיבלוהו באופן צונן מעט, נבוך במקצת - אך גם הוא נמוג בהמשך, כאשר שקעו עמו בעבודה משותפת שנמשכה אל תוך הלילה.

מכאן ואילך, במשך החודשים הבאים, שקע אהרון ראשו ורובו בעיבוד והיתוך לחני החצר, בני שנות קדם לצד חדשים שמקורב באו. מעיינות של רעיונות התפרצו מתוכו. חידש תנועות וקטעי יצירות נהדרות משל עצמו, שליוו את פתיחות הניגונים וסיומם, וכתבם מחדש עבור מנגני התזמורת. בשעות הערב עסק עם מקהלות האברכים וילדי הפלא. הקדיש את מיטב כישוריו, ברכת שמים עליו, ועשה עם הערש שעות מרובות, כתף אל כתף, להצלחת המשימה.

עם התקרב היום הגדול, כאשר החוצות כבר היו הומיות מן המוני בני הקהילה שהחלו להגיע ממרחקים - החל הענין להתקרב לקראת סופו. הפרויקט הגדול שאהרון נטל בו חלק מרכזי בחודשים האחרונים, עמד להסתיים.

כבר מלכתחילה ברור היה לכולם שהוא אינו עומד להשתתף אישית במעמד. הערש ניסה בזהירות להציע לו שיהיה נוכח מאחורי הקלעים - אך אהרון הבין כי הדבר אינו כדאי.

חברי המקהלה, מלאי ההתרגשות, נפרדו ממנו בחיבה ובהערכה. הערש כתב אליו הודעה, שהעביר אל חשבונו בבנק את התשלום האחרון - וצירף מילים חמות המביעות תודה עמוקה מאד: "הצלת את המצב, רק שנינו יודעים עד כמה תרמה הצטרפותך אלינו להגבהת כל המעמד אל קומה אחרת לגמרי. קשה עלי פרידתך. תקוותי שעוד נעשה ביחד דברים טובים". אהרון השיב דברי תודה משלו וחדווה של סיפוק מילאה את לבו.

...

בשעת ליל, כאשר הקהילה לאלפיה היתה מכונסת ומלוכדת במעמד האדיר, וברחבי היכלות מלכותיים נשמעה נגינה עתיקה וחדשה, סוחפת ומרוממת, מרקידה ובחלקיה מרגשת עד דמעות - יושב היה אהרון במרפסת ביתו ונושם לרווחה. שמח לשוב אל ערב חמים של בית וילדים, משוחרר מהשעבוד המורכב שהיה מוטל עליו בתקופה האחרונה.

נזכר בעטיפת הדיסק שהיתה מונחת להגהה על שולחנו של הערש, בדרכה לאישור ראשי הקהילה, טרם צאתה להדפסה באלפי עותקים. הוא שמח אז לראות בה את שמו המלא מתנוסס בצורה בולטת, כמעבד ראשי.

"השורה הזאת", הרהר, "היא חלקי מכל עמלי, עבודה נתתי ימי ולילותי". גם במילים האישיות שכתב הערש על גב העטיפה, בהן הודה כפי המקובל לכל עוסקי המלאכה, הקדיש לאהרון תשבחות חמימות שנעמו לו מאד.

בעיני רוחו חזה את חבריו הרבים מתפלאים ומתפעלים למראה שמו, שמחים ושחים בגעגוע, משיבים מחדש את זכרו אל חיקם בנועם ידידות שמאז ומקדם. לכל אורך תקופת העבודה, נמנע מלגלות על אודותיה להוריו ולמשפחתו. ביקש להפתיע אותם בעת המעמד, עם קבלת הדיסק המהודר. בסתר לבו ציפה כבר לשמוע מהם בהקדם איך עברה עליהם ההפתעה המרגשת, וכן לשמוע דרכם על עוד הדים והתפעלויות שהספיקו לאסוף מקרב הקהילה.

הלילה הזה שוב ניתנה לו האפשרות להקדים ללון, כדרכו תמיד, על מנת להשכים לשעת שחר של תהלים ותפילות שלפני התפילה.

פרק שלישי

"אחישה מפלט לי"

עוד לפני הזריחה, כשפתח את ביתו לצאת לטבילה של שחרית, פגש למרגלותיו חבילה מהודרת שכנראה הונחה לפנות בוקר אחורי הדלת. יפה מצד הערש שלמרות ההמולה האדירה, זכר לשתף אותו עוד לפני נץ החמה.

קול פנימי התחנן אליו להמשיך עתה בדרכו אל המקווה, להימנע מלהתעסק עכשיו במה שעלול להסיט את המחשבה הצלולה ממלך חי וקיים שהחזיר בו נשמתו בחמלה. יש לכך מספיק שעות לאחר התפילה - אך אהרון לא עמד בניסיון. בחר לדלג על לבו היודע, עשה עצמו כאינו שומע, ומיהר לחלץ מחיקו את נרתיק הטלית והתפילין, להניחו על השולחן ולפתוח בסקרנות מרובה את החבילה.

התעלם מכל מיני פרטים מפוארים של יוקרה שהיו בחבילה, חיפש את גולת הכותרת שעליה עמל כה רבות. אצבעותיו מיהרו לפגוש מעטפה העשויה עור, סגורה כסידור, ועל גביה נוצץ חותם זהב של הקהילה. פתחה בעדינות והוציא מתוכה את דיסק החצר, פרי יצירתו, הלבוש עטיפה נאה להפליא.

חיוך קל רפרף על פניו לקראת המפגש עם שמו המתנוסס - אלא שבאותו רגע, החסיר לבו פעימה.

שמו שמים

חיוכו כבה. אישוניו קפאו בהלם. פיו נפער בתדהמה. לא האמין למראה עיניו:

"איפה נעלם השם שלי?"

המילים נעתקו מפיו.

האכן? וכי הוזה עתה בהקיץ? רבש"ע, היכן שמו?

חיפש שוב ושוב, הפך את הדיסק ואת עטיפתו מצד אל צד. המילים 'אהרון פיינבלום' אינן מופיעות. עיניו אצו בבהילות אל הרשימה האישית שכתב הערש על גב העטיפה, בדק בלב רועש אחר השורות שהוקדשו לו, אך אף הן אינן.

מה החלום השחור הזה? הרי במו עיניו ראה את עותק ההגהה עם שמו המפורש. פרחו האותיות. לא קיימות. הדיסק המושקע הזה, צמח כנראה מאליו. כמו קוץ חסר שורשים.

מה מתרחש פה? מי מחה כך בזדון את שמו וזכרו? מי העז להעלים את היוצר מיצירתו? האין גבול לחוצפה?

כעס וחרון מילאו כל פינה בחלל לבו. סלע תפח בתוכו והכביד על חזהו, לַפֶּת בגרונו. מישהו שם ניצח אותו היום. רמס את כבודו לעפר. כנראה רגשות הזולת הפקר בעיניו.

החבילה נשמטה מידי, ככלי אין חפץ בו. מה בצע בהכל. אילו ידע מראש, לא היה יוצא ממצייאות חייו השקטים אל ההמולה המיותרת הזאת.

השעה מוקדמת מכדי להתקשר לברר מה זה ועל מה זה. משפט בן ארבע תיבות, מיהר להיכתב במוחו במלים חדות: "אין בושה? אין מחילה!".

במהלך היום יגיע אל המשרד ויטיח אותו ישירות אל כתובתו של הערש. גם אם אין ידו במעל, ידע להעבירו אל הכתובת הראויה. זו תהיה סתימת גולל סופית על כל קשר עמם בעתיד. כמה טוב לשמור מרחק מסביבה המכילה התנהגות כזאת.

עקר רגליו מעמידתן והחל לנוע סביבו. לא, אינו עומד לשתוק. ימצא כבר את הדרך להודיע בעקיפין לעולם ומלואו מי העומד באמת מאחורי היצירה המוזיקאלית הנדירה - ששמו נמחק הימנה. לא חסרים צילומים והקלטות מן החזרות, עם הערש ומקהלת החצר. יש בהם כדי להוכיח ברורות את העוול שנעשה כאן, אשר בלתי יכופר, ולהכפיש בחזרה את פועלי האוון. בעולמנו כהיום, ידיעה כזאת מתפשטת כאש בנעורת. הנהלת הקהילה עוד תתחרט על המחיקה הרעה הזאת.

הביט בשעונו. מה יעשה עכשיו? מבטו נפל על נרתיק הטלית שעל השולחן. לא, אינו מסוגל להתפלל. נפשו כבדה כעופרת, ניטלו הימנו פה ולשון, גם לב אין.

ברגע מביש זה, נכלם להיזכר כמה התחנן אליו לבו לפני שעה קלה לבל יגש אל החבילה. ביקש הלב להיטיב עמו, כיודע מה מצפה לו, וכמה טובה תהיה לו תפילה שלווה וטהורה כתרופה שלפני המכה – אך טעה להקשות עורף. כה נזהר תמיד לפני התפילה מלהקשיב להודעות שהושארו עבורו במשך הלילה, מלהציץ אל כותרות בוקר, מלהתעסק בכל ענין שאינו קשור אך ורק אל שיחו המתקרב לפני ה'. הבוקר נכשל, סר ממנהגו הטוב, ומשלם עתה מחיר כבד על כך.

אסף את החבילה והצניעה היטב. זוגתו היקרה לא תוכל לשאת את המציאות התמוהה אשר בלתי תיאמן. יצטרך לחפש את הרגע המתאים כדי לשתף אותה במה שאירע.

נטל את נרתיק התפילין ויצא את הבית בצעדים כושלים. נכנס אל הרכב והתניעו. השקיט בתנועה זועמת צלילי נגינה שבקעו אוטומטית עם ההתנעה. בלב מריר החל לקדם את הרכב על הכביש הריק.

קולות חדשים ירנינו וירגשו באלפי בתים. לחנים מופלאים יושרו במעמדים, יליו קטעי תפילות, יעטרו סעודות שבת – וחלקו בהם נמחק והוסר ביד זדונית, כביכול גדל עונו מנשוא. כה קיווה לרוח פיוס והנה נעשק הימנה. גם הוריו, אחיו וגיסיו, חובבי הנגינה – ישבעו ויתענגו – בלי לדעת שהם טועמים את פירות רוחו של עצמם ובשרם.

קינה עתיקה, מפי בלק בן ציפור מלך מואב, השמיעה מתוכו קול נכאים: ”ועתה ברח לך אל מקומך, אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך ה' מכבוד”.

”אֲחִישָׁה מִפֶּלֶט לִי מְרוּחַ סָעָה מְסָעָר”

נסע ונסע, יצא את העיר אל השדות והיערות אשר סביב לה. יודע להיכן פניו מועדות עתה. דרכי העפר והחצץ, המרעיידים את הרכב, מוכרים לו היטב. אם כי רגיל לעשות את התבודדותו בחדר סגור, אך מפעם

לפעם יוצא גם לכאן ומוצא פינה נסתרת בין האילנות והעשבים לשיח ההתבודדות עם השם יתברך.

יוצא את הרכב ופוסע אל הטבע השומם מאדם. אין לו עכשיו מקום אחר תחת השמש. זקוק עד מאד להתכנס אל תחת כנפי אביו שבשמים, למצוא אצלו מחסה לנפשו הפגועה והרמוסה. גם אם לא יצליח להמיר למילים או לדמעות את רוחו החרבה, ישתוק אל ה' או יזעק קולות עד השמים.

עקף את השיחים והגיע אל סלע רחב הצופה אל המרחקים, ידיד ותיק משכבר הימים. התיישב על גבו והחל נושם אוויר קר אל ריאותיו. נשא עינים אל סביבותיו והביט נכחו.

כיפת השמים עדיין לא התבהרה לגמרי. צינה של שחרית מרעידה את פני תבל. צפצופי הציפורים מנעימים את דומיית הבוקר החדש, מבין עפאים יתנו קול. טרם נצבע העולם בתכלת של רקיע וזהב קרני השמש. גם ירוק האילנות עוד עטוי אפרוריות בהירה של השעה הקרובה לנץ החמה. רעש היקום טרם הקיץ, הס כל בשר מלפני השם.

הניח מרפקיו על ברכיו, חפן פניו בכפות ידיו, שוב מילא ריאותיו באוויר חדש ונקי, רוקן מהם קצת הבל מן הפיח הגודש אותם:

פיו סגור, נעול. לבו אטום. החל מחלץ מילים רצוצות: "אבא, מה קורה איתי הבוקר?... אני מבולבל לגמרי... מסובך עם עצמי... מסתבך...".

שתיקה ממושכת של אבן דוממה אותו לפני צורו ויוצרו.

עוד מילים ריככו בו משהו: "טאטע, עזור לי, בבקשה ממך. נכון, עוד לא פציתי פה לפניך היום... טעיתי... כואב לי...".

שתק דקות ארוכות. הכאב פרסם מתוכו: "בסך הכל הלכתי ללמוד תורה במקום שליבי חפץ, מה הם רוצים ממני?"

אנחה גדולה נעקרה מלבו והתפזרה לרסיסים.

"דְּבָרִים שֶׁהֵלֵב אוֹמֵר"

לפתע החלה במחשבתו נביעה צלולה של מילים. צפו ועלו, זו אחר זו, מתוך נבכי עומק עמקי נשמתו. צלול הנחל, רגוע. טהור כבראשית. כולו רחמים, כולו אמת. לא גוער, לא מוכיח, אינו מכה על קדקוד. זורם. אינו נושא פנים. מבעבע ישר פנימה, מחלחל אל שיתי כליות ולב בדברי אמת, מסודרים, בהירים, פשוטים.

מה אתה רוצה, אהרון? מה כבר קרה? על מה המהומה?

אל"ף. נכון, שילמת היום מחיר כואב על ההתקרבות לרבינו הקדוש - אז מה? השכחת מה קיבלת בתמורה? חיים קיבלת. חיים לך, לביתך, לדורותיך אחרים. זכית ונטעו אותך משמים במקומות התואמים את רוחך. חסדים מופלאים נעשו איתך. אז משלמים עבור כך משהו, מה קרה? על דברים טובים משלמים, לא כן? מה המחיר הפעוט הזה, לעומת תמורה נצחית כזאת? וכי לא היה כדאי? הרי על מתנות כאלה שוה גם לשלם מחיר כפול ומכופל. וכי יש בעולם מחיר שאינו ראוי להשתלם עבור התקשרות של נצחיות לרבינו הקדוש?

בי"ת. ציפית שתחזור אליך רוח טובה, והתברר לך שמישהו ממקבלי ההחלטות בחר למחוק את שמך. לפי דמיוןך הוא עשה זאת בשאט-נפש. בבוז. אולי אפילו בכעס. חשת שאין כל הערכה לפועלך, אין כל הבנה לנפשך, אין התחשבות ברגשותיך. לפי הרגשתך, השליכו אותך ובעטו בך החוצה בביזיון.

ובכן, אהרון. הרי לך, על מגש של כסף, אפשרות עילאית לקיים בעצמך את דברי רבינו הקדוש "ישמע בזיונו יידום וישתוק". הרי לך הזדמנות נדירה, שאולי לא תחזור על עצמה בחיים, להחשות בשתיקה של ממש, כפשוטה. לידום. לא לדבר על כך עם איש, גם לא עם הקרובים אליך ביותר. להשקיט את הענין בטרם יתפרץ כלהבה. להשליכו מתוך אל מקום אשר לא ייזכר ולא ייפקד ולא יעלה על לב לעולם. וכי זוטרתא? תורה ו' בליקוטי מוהר"ן אינה חדשה לך. כבר למדת בה היטב איזה דרגות גבוהות יכולים להשיג מכך, באיזה תיקוני נפש נשגבים אפשר לזכות תמורת השקטה זו. אז בבקשה אהרון, דום להשם והתחולל לו.

גימ"ל. הרשה לי להזכיר לך, אהרון, את אחד מעיקרי אמונתך: "הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים". תגיד, אהרון. יש פה בבריאה מי שפועל בו בלעדי? הירים איש ידו ורגלו בלי שהוריתי לו והפעלתי אותו לעשות כן? וכי השארתי ח"ו את העולם הפקר לכל החפץ לעשות בו ככל העולה על רוחו?!

חשוב לרגע, יהודי מאמין שכמוך. אולי באכזבה זו כיפרתי לך על עוונות? אולי בזכותה חסכתי ממך צרה או עגמת נפש אחרת? אולי גם על המאורע זה נאמר 'כל מאי דעביד רחמנא לטב הוא'? אולי לפחות מעכשיו תסכים, אהרון, לברך על כך כשם שאתה מברך על הטובה?

דל"ת. באמת, אהרון, על מה כל הרעש? סבור היית שהופעת שמך על הדיסק, תביע בפני הקהילה את טוהר כוונתך ורוחך הטובה כלפיהם - בהראותך להם שהינך מכבדם ומצטרף לסייע להם.

ובכן, ראשית - מי הבטיח לך שזה היה מתקבל אצלם באופן זה? אולי זה היה פועל בדיוק את ההיפך? שנית, גם אם כן היית מקבל מהם יחס הנדמה בעיניך לסלחני ומיודד, והיית סבור שהנה טיהרת מלבם את המבוכה שנגרמה להם בפרישתך מהם - אך האם זה אכן כך?

עוול פעלו לך, הא? עוול. בלתי יכופר. התנכרות. מה אתה אומר. ואולי יש צד שני למטבע? האם העלית פעם בדעתך איך מרגישים הולכי תמים ופועלי צדק, בנים יקירים לי, אנשים של דרך יקרה מכלל ישראל, נוטרי מסורת אבותיהם מדור דור - שפתאום נעקר מסביבתם חבר נעורים ובוחר לו ולזרעו דרך חיים אחרת, משל היה כה גרוע עד כה? תגיד, אהרון. מי פה התנכר למי?

אכן, היטבת לעשות. הרי אי אפשר למנוע מאדם את חיותו הרוחנית - והדבר ברור גם להם - אבל האם הם חייבים בנוסף גם לבנות לך בָּמָה בתוככי היכלם, ועוד ביומם הגדול? הלכת להיכן שהלכת, אשריך וראה שם חיים - אבל הנח להם לחיות, מה רצונך מהם? חולפות שנים, שקט רגוע שורר, איש תחת גפנו שוכן, הזמן עושה את שלו ומרפא - ואתה

בא לפתע ומנער את כל העפר השוקע, מעיר זכרונות מחדש, מעורר פליאות ומבוכות מרבצן, למה זה מגיע להם?

כן, אהרון. אני רואה ושומע היטב מה שאתה חושב עכשיו: "הכל טוב ויפה ונכון. בעיניי המחיר הזה נחשב כרגע לכבד מנשוא. מה אעשה, אינני מסוגל לשאת זאת. איני מלאך. השקעתי את הנשמה שלי ובמקום שזה יפעל את מה שכל כך קיויתי - נמחקתי. מנעו ממני יחס אנושי של הזכרת שם נחתום על עיסתו".

מבין ללבך, אהר'לה. איעצך עצה.

אין מן הצורך לספר לך שכאשר רבי נתן התבזה נוראות על ידי מתנגדי דרכו, רודפיו על לא דבר, שגרמו לו הפסדים מרובים בממון ובנפש - מחמת פעולותיו הרבות להשקות לדורות מן הנחל הנובע ולהחיותם נצח - עברו עליו בושות וכלימות עד אין לשער. באותה עת מרורים, התבטא כי הוא מתחזק ומחזיק את עצמו בכך שאזני רוחו שומעות כבר את אנשי העולם שיתהלכו כאן בעוד ארבע מאות שנה, משוחחים ביניהם על אודות יהודי בשם ר' נתן שחי בעולם לפני ארבע מאות שנה...

כלומר: מה תיחשב אז דעת הבריות אודותיו, וכלימותיו וצעריו, אשר כל אלה חלפו ועברו מן העולם זה מכבר, נשכחו לגמרי מלב.

אף אתה, אהרון, תן לבך לחשוב שבחלוף ימיך ושנותיך - ואפילו קודם לכן - לא תיזכרנה כלל וכלל לא ההצלחה אשר דימית לקבל ולא האכזבה אשר ספגת במקומה. הכל יהיה נמוג. גם אתה וגם אותם נבראים שראית אותם בדמיוןך מחייכים בהנאה ובהערכה. כולכם כבר לא תהיו כאן. בריות אחרות יחיו ברחובותיכם ובבתי מגוריכם. לא ינשום על האדמה מי שיזכור את מי שאולי זכר אתכם. הדיסק עם עטיפתו, גם הניגונים ועיבודיהם, יהיו נחלת עבר שחלפה מן העולם זה מכבר. נעלמה כענן ואין בה כל ענין כי באו חדשות תחתיה.

עם כל ההבנה לכאבים, האמת היא שפרשיה זאת אינה ראויה כדי לתת עליה אנחה. על אחת כמה וכמה שאין ראוי להפסיד בשבילה תפילה אחת או מידה טובה אחת - העומדות לעד ולעולמי עולמים".

לֵב בָּשׂוֹר

שקט פנימי השתרר באחת.

"שָׁכַל הַדְּבָרִים שֶׁהֵלֵב אוֹמַר, הֵם דְּבָרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִמֶּשֶׁ" (ליקור"מ קנו).

אהרון פקח את עיניו, מתח זרועותיו, שפשף את פניו ונשם עמוקות. ירד מהסלע, ניער כנפי בגדיו. וי, רבונא דעלמא כולא, איזה גל מים העברת עלי.

הביט השמימה. טאטע, יפה עולמך. ענני בוקר, ירוק של עצים ושדות, גלגל חמה עולה מן המזרח. מציץ בשעון, ארבעים דקות חלפו כבר מאז הגיע? נדמו לרגעים. הגיע זמן ברכות וקריאת שמע, עת להתפלל שחרית.

"תודה, אבא", החל פוסע לעבר הרכב, "הוקל לי". פותח את הדלת אך נותר לעמוד, טרם נכנס. כמבקש לגמוע עוד מנחל שנעלם ואיננו. עצם עינים לרגעים: "כמה גדול החסד שלך. מה עשית לי? באתי לכאן מלא עגמת נפש, חרון ועצבים - והנה אני אדם אחר".

נוהג לאט ובזהירות, מקיץ מחלום. יוצא את המקום ומתקדם לעבר הכביש הראשי. ניגון חרישי מתפשט ברכב, הופעל אוטומטית עם ההתנעה, והוא מניח לו. עיר מתעוררת מקדמת את פניו. אנשים כבר מהלכים לדרכם, מתחילים את יומם.

תם הענין, נקודה. הסתיימה הפרשיה, בעזרת השם. אין דיבורים על כך. לא מייל, לא טלפון, כלום. החבילה תסולק מהבית בהקדם ותיעלם ממנו. בימים הקרובים, בלי נדר, לא יספר באזניה אפילו מילה אחת על כל הנושא. יוסיף ה' חיים טובים והם עומדים להמשיך נקיים וצחים.

מחשבה פילחה לפתע את מוחו: "ככל הנראה הערש יתקשר, לשנתך אותי במה שהיה במעמד, מה אומר לו?"

לא אענה לשיחותיו ולהודעותיו. איני חפץ להתפרץ ולהשתלח לעברו במילים בלתי רצויות, שבסוף אתחרט עליהן. מה אתה רוצה רבש"ע? שאעמיד פנים? שאבליג ואנהל עמו שיח-ידידים, כאילו לא אירע מאומה? כאילו אני מלאך? נו, באמת...

רגלו לחצה לפתע בחוזק ומהירות הנסיעה הוגברה: "לא! לא אתן לו את זה! אם אני עומד ליידות בו מילים של חיצים, לכל הפחות אטיח בו שתיקה רועמת. שיהיה נבוך קצת, לא נורא. מגיע לו להשתתף קצת בתשלום המחיר על עלבוני".

נעשה לו חם, פתח חלון, רוח קרירה זרמה פנימה:

- די, אהרון, די.

קולות התחננו מתוכו על נפשו. די עם עכירות הדמים. קיבלת הבוקר שפע שכזה, אל תדחהו מפניך.

גמע עוד כברת דרך, הנוף מתחלף: "רבש"ע, עזור לי. החילות להיטיב עמי כל כך, אנא סייע לי לעשות הכל כרצונך הטוב. הריני מוסר עצמי אליך. בידך אפקיד רוחי".

הגיע אל המקווה, נעל את הרכב ויצא ללכת לעברה. "אני זקוק לטהרה, אבא. טהרני נורא". חלץ מנעליו ונפשו עוד מתרפקת על דודה אין הפוגות:

"זרוק עלי מים טהורים, הסר לב אבן מבשרי. שטפני נא מקליפותי, נקה מנשמתי כל זוהמה, כל קפידה, כל כעס, כל הרהור המערער על המציאות היחידה של 'השם לי לא אירא מה יעשה לי אדם'. כך לבד בטחתי, טאטע. למקללי - נפשי תידום, ונפשי כעפר לכל תהיה".

ירד וטבל, עלה ונסתפג. לבש מחלצות חדשות. אם הערש יתקשר, אענה לו כרגיל בע"ה. אם יעלה הענין, אביע בפניו סלחנות, מזג טוב, נועם ושביעות רצון. לא תהיה זו העמדת פנים כלל. לא קרה כלום. אנחנו רק אנשים, רוצים טוב ומתכוונים טוב. באמת הכל בסדר. המחיקה היא העניקה לי היום מתנה גדולה. מן היקרות ביותר שקיבלתי אי פעם. מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו. זה הוא הניגון המעובד ביותר שזכיתי להעלות מתוכי בחיי.

"...כי לפעמים הוא שותק לחֶבְרוֹ, כְּדִי לַעֲשׂוֹת לוֹ יְסוּרִים בְּיוֹתֵר, נִמְצָא שֶׁבְּזֹאת הַשְּׁתִּיקָה הוּא מְחַרֵּף אֶת חֶבְרוֹ בְּיוֹתֵר. וְאֵז נִכְלָלַת הַשְּׁתִּיקָה... בְּקִלְפָּה, בְּבַחֲנִית חֶרְפָּה... אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה מֵאֲהָבָה, שְׁשׂוֹתֵק מֵאֲהָבָה, מִחֲמַת

שְׁאִינֹו רוֹצֶה לְבִישׁ וּלְחָרֹף אֶת חֲבֵרוֹ, אֲזִי נִכְלָלֶת בְּקֶדְשָׁהּ, וְעַל כֵּן עָלֵיהֶם
הַכְּתוּב אוֹמֵר 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ'... " (ליקו"מ פב).

• • •

ובעלותו מן הרחצה, אל הטלית והתפילין הקדושות, כבר פשטה שמחה
בלבו עד כי כמעט ביקש לרקד קלות בחשאי.

ברך על התורה, על השחר, ויצאו מפיו פסוקי דזמרה וברכות קריאת
שמע בנפש משוחררת, צחה וזכה, נקיה מכל רבב. ניתנה בו רוח חדשה,
לב בָּשָׂר.

וינגן אהרון אל השם - - -

קטנות מוחין לעילוי נשמה

בן שלושים ושלוש גרשון, משגיח כשרות, כשנכנס ליישוב
חיו - בעל התפילה, העוסק תמיד בתפילות ושירות
ותשבחות להשם יתברך.

כדרכו להיכנס אל הקטנים במעלה, בא בעל התפילה אצל
גרשון והיה מדבר על ליבו מהתכלית של כל העולם, היות
שבאמת אין שום תכלית כי אם לעסוק בעבודת ה' כל ימי
חיו ולבלות ימיו בתפילה להשם יתברך ושירות ותשבחות.

וכיון שהירבה לדבר אליו דברי התעוררות כאלו - באשר
שעיקר התכלית הוא רק תורה ותפילה ומעשים טובים וכו',
והממון הוא שטות ואינו תכלית כלל וכו' - נכנסו דבריו
באזניו, עד שנתרצה גרשון להתחבר עמו.

ומאחר שהיה יודע צורך כל אחד ואחד מאלו האנשים
שקרבם להשם יתברך, כי היה לו להבעל תפילה רחמנות
גדול עליהם, היה נותן לגרשון דרך בעבודת השם שהיתה
יקרה לו יותר מכל התענוגים שבעולם.

פרק א' "לב אבות על בנים"

כשהחל גרשון לעבוד את השי"ת בדרכו של רבינו הקדוש, בעל התפילה הנ"ל, כבר היה אביו - ר' עמרם - עושה את הדרך לעבר שנות השמונים מתוך שיבה טובה וחשובה המעוטרת בצאצאים רבים בלע"ה. ר' עמרם היה איש חסיד יקר ונכבד, בר לבב, פיקח ובעל תבונות, נשוא פנים, רב פעלים בחצרות חסידים ואהוב במיוחד על כל מכריו.

מתחילה, לא ידע ר' עמרם מן הנעשה. גרשון, בנו האהוב, לא גר בקרבת מקום אליו. אכן היו משוחחים הרבה, אך כדרך העולם - הורגלו לשיחה שאינה כוללת מילים רבות על ענינים שהם מנבכי הלב. אמנם לא ארכה העת ונודע לר' עמרם שהלך בנו אצל הבעל תפילה הנ"ל שהוא הולך ומפתה בני אדם לעבודת השם יתברך.

במושכל ראשון, לא שבע ר' עמרם קורת רוח. אם כי התפלא על שלא הקדים גרשון ליטול את עצתו, אך עיקר מחשבותיו סובבות היו על תמיהות עקרוניות יותר:

מה כבר קרה? מה עובר על אברך המצוי בגיל האמור להיות מיושב יותר מרתיחות הדמים? מה לא טוב במורשת המשפחה המפארת את הקהילה זה כמה דורות? למה לעשות צעדים שיש להם השלכות כאלה ואחרות, ועוד בדור שלנו שכל כך חשוב לשמור בו על מסגרות קיימות? את מה הוא עוזב ולאן הוא הולך? מה מחליף במה? מה מצא שם עד כי העדיפו על פני עולם קהילתי משובח ומפואר?

עתיד הילדים מה יהא עליו? מוסדות כה טובים מגיל ינקות ועד בגרות, שידוכים מעולים, בתי כנסת שיש בהם כל כך הרבה טוב, כל כך הרבה תורה ותפילה עם הנהגות חסידות ויראה, מעטפת משפחתית חמה של תמיכה קהילתית בכל מצבי החיים עד כי היחיד לעולם אינו מוצא את עצמו לבד, דרך רוחנית סלולה ומונהגת על כל צעד ושעל בעצה טובה ורחימאית עם ברכות קודש בכל פרשת דרכים - וכי אוצרות חיים אלה הינם דבר של מה בכך?!

אלא שעמדה לו לר' עמרם תבונת ישישים וחכמת חיים, להכיר את מקומו ולהתייצב מרחוק קצת. משם הביט בדאגה ובתפילה לעבר הנעשה. אחרי ככלות הכל, גרשון כבר אינו ילד קטן, יודע ומכיר באופן אישי מה טוב לו ולביתו - וכשהבן שלך כבר חוגג עמך בר-מצוה לנכדך, יש גבול למידת התערבותך בחייו הפרטיים.

ברסלב? נו, זאל זיין אזוי. שומעים היום פה ושם על שינויים מסוג זה - ובלבד ילכו כולם בדרך הישר, שהרי זה העיקר.

ממקום תצפיתו, ידע ר' עמרם במהלך השנים להודות בתוכו על האמת, שבחיו של גרשון מתחוללים דברים טובים - גם אם יש בהם מעט שוני מכפי הסגנון שהיה מקובל עד עתה. אחרי הכל, גרשון היה תמיד ערליכער, לא זכורות לו בעיות מיוחדות במסלול חייו - ובכלליות וגם בפרטיות אפשר לומר שהערליכקייט הזאת רק משתבחת.

כדרכו, נמנע מלהתערב - ובפרט אחר שנכח לראות כי גרשון איתן בדרכו החדשה - ולכן לא העמיק להכיר את נתיב החיים שגרשון בחר בו לו ולדורותיו אחריו. ר' עמרם לא הצליח לקבל מושג ברור מה בדיוק קורה שם - כדרך שמדברים העולם שיש אצלם ענינים כמו 'התבודדות', 'ראש השנה', וכיוצא באלה. מה גורם להם למַעֵין תחושת חיים טובה, שיש בה חפץ ורצון לַזְכוּת גם אחרים. לעתים תוהה היה ומהרהר בינו לבין עצמו כי אינו יורד באמת לסוף דעת בנו.

אך בכל פעם, לעת ביקוריו אצלו בשבתות, זיהה ר' עמרם חמימות ותמימות בתפילותיו של גרשון, לימוד תורת ה' בהתלהבות הנפש, שמחה של ממש בקיום המצוות. אין ספק - שח ר' עמרם בכנות נדירה באזני זוגתו, אחר שחזרו הביתה - כי לבו של גרשון שהיה תמיד רגיש לדברים שבקדושה, מתרחב ושמח, מוצא את מקומו ב"ה.

"אבל גם לפני כן הוא מצא את מקומו", העזה לשוב ולהתפלא בקול, "ככה לעזוב? לשנות דרך פתאום? ילד טוב, גרשי, ומה דעת רעייתו והוריה על כל זה?". היה ר' עמרם מרגיעה כי ב"ה גרשון מוצא הלאה הצלחה בפרנסה, וב"ה רואים שביתו יציב וילדיו מאושרים, והוא מכבד

אותנו ואותם כל כך יפה, והכל בסדר ויהיה בסדר, ומה לנו כי נביע דעה על מה שלא שאלו אותנו.

לפעמים, באישון לילה, כאשר לא הצליחו להירדם למרות הכדורים, והגיעו לשעות שבהן מדברים בפעם האלף על נושאים כאילו חדשים המה ולא שוחחו עליהם מעולם - היה ר' עמרם אומר, כמדבר לעצמו: "לכי תדעי מה עובר על אדם בתוככי נפשו, בינו לקונו, מה מעיק עליו שם ומה מושיע אותו", והיא לא הבינה בדיוק את הדברים.

יש שהפטיר: "ראי, זעלדא. גרשי פשוט מתעסק עם הנשמה שלו", והיא לא הבינה ממתי עמרם שלה מבין בנשמות. הוסיפה לשתוק בנפש יקרה של אידישע מאמע. בינה לבין עצמה המשיכה להתפלא בשקט למה אנשים נזכרים בחייהם עמוק מדאי? מה לא טוב בשגרה רגילה ומקובלת כמו כולם?

לאחר שנים אחדות, קם ר' עמרם לספוד לה ולבכותה - משעלתה נשמתה לגנזי מרומים בשם טוב והותירה אחריה את בעלה היקר באלמנותו.

כיון שעלה מוות בחלונו, מצא ר' עמרם את עצמו יותר שעות לבדו, מתבונן בדרך החיים אשר יש לה סוף וקץ, ומעמיק יותר לחשוב על עולם נצחי שהכל הולכים אליו.

בשנים ההן, היו צאצאיו מפליגים לכבדו ולשהות במחיצתו, בימים ובעיקר בלילות - ומעולם לא סעד את ארוחתו או עלה על יצועו כשהוא מצוי לבד בבית. עשה את השבתות והימים הטובים, בחיק המשפחה אשר ראתה בו עטרה לראשה - וראה הרבה נחת ונחמה.

"לִבְּךָ וּלְבַב זֶרַעךָ"

גם גרשון עשה רבות במחיצת אביו - ונוצרו ביניהם יותר הזדמנויות של שיחות נועם על דברים העומדים ברומו של עולם. הקשר הטוב ששרר כל השנים, פעל עתה את פעולתו - והיה ר' עמרם מחכה מאד ליום רביעי, זמן התורנות של גרשון, כי נהנה מאד מן הצוותא עמו.

צעיר היה ר' עמרם ברוחו ותמיד קיננה בו סקרנות נעורים להכיר תחומים חדשים ומעניינים. בראותו פעם את גרשון יושב בביתו, טרם פנה ללון, ומעיין בספר מספרי רבינו - אזר עוז, התיישב מולו והציע "אולי נלמד קצת יחד?"

גרשון נבון במקצת: "אתה בטוח, אבא, שתרצה?"

"למה לא?" - השיב ר' עמרם - "הרי אלו ואלו דברי אלוקים חיים, לא כן?". כך התחילו ללמוד מפעם לפעם 'תורות' קצרים שבסוף ליקוטי מוהר"ן ור' עמרם החל להיות שומע ומקבל. בשבוע שלאחר מכן שוב ביקש עוד, עד שנהפך הלימוד לדבר של קבע.

לא חדל גרשון מלהעריך ולהוסיף ולהעריך את האבא הגדול שזכה בו. את הלב היהודי הענק והרחב שיש בו מקום לקבל ולהכיל בהערכה כל בן עם דרכו המיוחדת לו בעבודת ה'. את הכח להסכים עם נתיבו האישי אל השי"ת - למרות שיש שם פרטים שאינם עולים ממש בקנה אחד עם מה שהרגילוהו בנעוריו. היכן עוד רואים דברים כאלה. מי עוד יגדיל לעשות, בשנות זקנה ושיבה, להטות אוזן אל בן ולקבל אמת ממי שאומרה.

באישון ליל, לאור העששית הנדלקת לעת נדודי שינה, היה ר' עמרם מהרהר - כי אם זעלדא ע"ה עוד היתה כאן, היה שוב אומר לה בשעות כאלה שגרשי מתעסק עם הנשמה שלו, אבל כנראה כיום היא יודעת זאת יותר טוב ממנו. מי יודע, אולי אף מכירה שם שגם בעלה כבר מתעסק יותר עם הנשמה שלו...

במהלך חודשי הקיץ, החל גרשון לעסוק בהזמנת הטיסה לראש השנה אל רבינו הקדוש, ור' עמרם ביקש להבין יותר מה מונח מאחורי הנסיעה הגדולה הזאת. במקום לדבר הרבה, הוציא גרשי ספר "חיי מוהר"ן" שהיה עמו - והחל להקריא ולהקריא מן הפרק המדבר על "גודל יקרת ראש השנה שלו" עד שנתלחלה עין אביו בדמעה מוצנעת, ועשה גרשון את עצמו כאילו אינו רואה.

כמה לילות של תהפוכות עברו על ר' עמרם. בחלוף ימים אחדים התקשר אל גרשון, בהיותו בעבודה, ואחר שדרש בשלומו והתעניין בנעשה אצלו

- הגיע אל מבוקשו: "אתה יודע, גרשי? חשבתי הרבה, למה שלא תיקח אותי איתך לראש השנה לרבי נחמן?"

דממה של הלם נפלה על גרשון.

"הרי אין זה סוד שכבר אינני צעיר, החיים מתקדמים. כפי שלמדנו, צריכים פעם לעשות את זה - אחת ולתמיד - ואם לא עכשיו אימתי"

ולתמיד. לתמיד. - - -

המשיך גרשי לשתוק מרוב התרגשות. לבו גאה בקרבו והחניק את גרונו. משל נכנס לרבינו הקדוש עם ילדיו, ובעודו עוסק בקדשו בתיקוני נפשם - משורש מחצב נשמתם ועד סוף כל דורותיהם - פונה הרבי בפתע לשאול לשלומן של אבא היושב בדד בביתו ושולח לקראו אליו, להזמין שיבוא גם הוא, כי בא מועד. זה דורי דורות שממתין לו, ברחמנותו הגדולה על כל נשמה מישראל, והנה הגיעה השעה היעודה והמיוחלת. ממרחקים כבר פתח זה מכבר להרטיט את נפשו בשורשה העליון, לעוררה ולהכינה לקראת התאחדותם והתכללותם.

באותם רגעים היו עיני רוחו של גרשי רואות היטב את התדהמה שתיפול על המשפחה, את טלטולי הנסיעה המפרכת שאינם תואמים כלל וכלל אל הגיל המתקדם, את כל מה שיידרש ממנו ומילדיו סביב הליווי הצמוד. אבל מה כל אלה, מול הנשגב והמופלא המתחולל כאן. הרבי קורא, ואבא זוכה להיענות אל הקריאה בלב ונפש:

"אבא", נרגש קולו, "אני לשירותך, כמו תמיד ואפילו יותר. כה נשמח אני ובניי לעשות איתך את ה'ט', אחרי שנים שלא זכינו בכך. מיד אזמין עבורך כרטיס, ניסע יחד ונשהה יחד, ויהיה מאד מאד טוב לכולנו".

טוב בעולם הזה, טוב לעולם הבא.

זכה ר' עמרם. זכה גרשון. יש מזכה בנו ויש מזכה אביו. לעולם אין גרשון יודע - מי כאן בעצם זיכה את מי.

ימי ראש השנה, בצל רבינו הקדוש, עברו על ר' עמרם בטוב. ארץ לא רעשה ושמים לא נטפו מים. נפשו הורגלה כל ימיה להיות מאופקת

ולשמר רגשותיה בינה לבין עצמה - וגם עתה לא נראו עליו שינויים מפליגים. הוא התהלך עטוף שלווה, כמי ששמח לעשות את הדבר הנכון. חדור היה אמונה טהורה ופשטה שאם זכה בחסד ה' לעשות את שלו ולהגיע, למרות יגיעות וטלטולי דרכים מפרכים - יעשה רבי נחמן את שלו ויקיים את שהפליא להבטיח גדולות ונצורות; להשפיע שפע רב בכל העולמות, לתקן נפש רוח ונשמה מכל סיג ופגם, לטהרה ולקדשה בקדושתה העליונה אמן סלה.

ריה גן עדן

בשעות ההמתנה בחזור מרבינו, היתה רוחו של ר' עמרם טובה עליו - אף כי חלוש היה ביותר - ופיו שח לגרשון דיבורים שמעולם לא חלק עם צאצאיו: "כן, גם אני עושה לפעמים 'התבודדות' מאז למדנו על כך. הן יש לי פנאי, הלילות שלי ארוכים, ואני מנסה".

לאחר שהתפללו מנחה ומעריב בשדה התעופה האוקראיני, בקרב עשרות מאנשי שלומנו - שדברו אל ה' בהתלהבות ובשמחה, בנפש שוקקה ונרגשת שראוי לה לשמוח כל השנה - סעד ר' עמרם את לבו בסנדוויץ' טרי שסיפק לו גרשון, ולפני ברכת המזון ישב נינוח בתוך ההמולה הרועשת והרהר בקול:

"אתה יודע, גרשי - 'ברסלב'ע דאווענען' (תפילה ברסלבית) זה גן עדן".

תיכף ומיד נטל קצות אצבעותיו ל'מים אחרונים', כמו מבקש להשיב אליו מילים אישיות מדאי - והחל מברך חרישית. גרשון ניצב מן הצד, מרגיש בעליל כי המייה פנימית הומה בתוככי נפשו הטובה של אבא היקר ומי יבוא בסוד עולמו.

בהיותם בין שמים לארץ, על גבי מצע העננים, בתוך המטוס - כאשר עולם של מטה נשקף בעליבותו ובאפסיותו - היה ר' עמרם שותק ממושכות ואפוף מחשבות. בחלוף שעה ארוכה התנער מהרהוריו החרישיים ושוב פצה פיו להשמיע לגרשון את המלים הבודדות שגילו טפח מהנעשה בתוכו:

”מה אומר לך, 'ברסלב'ע דאווענען' זה משהו-משהו, 'גן עדן' של ממש”.

שתק גרשון בכבוד - ונמלא פליאה וגעגועים מול החזיון.

מבשרו יחזה, ואינו צריך להגיע עד אביו, כדי לראות עין בעין שרבינו הקדוש פועל פעולות גלויות של ממש עם נשמות ישראל בדורנו - בחלוף למעלה ממאתיים שנה מאז נתעלה למתיבתא דרקיעא. הרי כל אלה הן מן הנסתרות לה' אלוֹקנו, והנגלות לנו ולבנינו עד עולם.

המשיך גרשון להחשות גם בחודשים הבאים, כאשר הגיע אליו חברו וסיפר בפליאה שראה את אביו במירון, יושב אצל ציון הרשב”י, ומתפלל ברצינות מרובה את עשרת מזמורי 'תיקון הכללי'. ועדיין היה שומר גרשון על מחשבתו מלהתערב בעניניו של אביו, גם כאשר נדהם לשמוע כי החל אבא לדרוך מפעם לפעם בבית הכנסת דחסידי ברסלב המצוי בעירו. פלא, הרי לא קל עבורו להגיע לשם ולטפס במדרגות המוליכות, ועם כל זאת.

בלי להרבות מילים וסיפורים לסובביו, החל ר' עמרם מתפלל שם מידי שבת בשבתו את תפילות השחרית והמוסף - ונמלאו אסמי נפשו ריח גן עדן מהן, ומן קהל המתפללים וארחם ושיגם ושיחם.

רק משחלפה תקופה ארוכה, שיתף קצת את גרשון בנעשה, מתוך שמחפש מילים לבטא את לבו: ”אנשים טובים הם... שקט להם בנפש... המוח שלהם פנוי לעסוק במה שבאמת צריך לעשות בחיים... שוֹרֶה עליהם איזה רוגע פנימי... נושמים ביניהם 'אוויר יהודי' פשוט, נקי ממתח... לא יודע מה לומר... טוב שם”.

”בְּנֵי גְדוֹל נִפְלָא וְנוֹרָא וְחֶזֶק מְאֹד”

אזני נשמתו של ר' עמרם, נרעשו מפעם לפעם לקלוט אל תוכו את הנאמר על הפלא הנורא - איך שיושב היה צדיק דורות עלי אדמות, במהלך שנות חיים קצרות ביותר, ופילס בספרו הקדוש דרכים וארחות ונתיבות, היפים עד לדור אחרון, ועודם קיימים ומאירים את כל מצבי החיים עד לעצם היום הזה.

למרבה הפליאה, הגדיל ר' עמרם להיות הולך מחיל אל חיל - ולא שקטה רוחו עד שקם ופנה להשתתף בשיעור מעמיק בספה"ק "ליקוטי מוהר"ן" המתקיים אחת לשבוע בעירו. ממרומי גילו, הושיב עצמו בקרב השומעים, שנמנו ביניהם גם אברכים הצעירים ממנו ביובל שנים ויותר, וניסה יחד עמם להבין מעט מן המעט מן דברי התורה העליונה של רבינו הקדוש - החובקת זרועות עולמים, כלולה ובלולה מכל התורה כולה, נוגעת בחכמה אלוקית עד שמי השמים העליונים ומעליהם ועד תהומות ארץ ומתחתיהן.

"כִּי בָּאֵמֶת כָּל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר הַנּוֹרָא הֵזָה הֵם הַשְּׁגוֹת עֲלִיוֹנוֹת גְּבוּהוֹת וְעִמְקוֹת מְאֹד עַד אֵין סוֹף וְאֵין תְּכֵלֶת, וְנִעְלָם וְנִסְתָּר וְנִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם דְּבָרִים גְּבוּהִים וְעֲלִיוֹנִים... רְחִיבִים וְעִמְקִים מְנִי יָם, גְּבֹהַּ מִשְׁמַיִם וְעִמְקֵי מַתְהוֹם".

אלא שבחלוק תקופה, החל ר' עמרם להסתפק אם להמשיך את השתתפותו בשיעור. חש כי אולי אין טעם להימצא עוד בלימוד שאינו מתיישב היטב על הבנתו. איש אמיתי הוא בכל נימי רוחו - וכל הימים זהיר מלהתהלך בגדולות ובנפלאות ממנו.

רגיל זה עשרות בשנים לקבוע עתים יפות ללימוד הגמרא ונגלות התורה, ולהבין בהם כל פרט לאשורו, כפי ערכו - אך עתה נכנס בספק שמא עליו להשלים עם מציאות שנות זיקנה, בהן חושיו כבר אינם עומדים לו להיכנס אל מעמקים חדשים ועילאיים כאלה.

באחד מלילי רביעי, סיפר לגרשון על דבר הספק. לפניו פתוח היה הספר הקדוש על השולחן, בדף ההקדמה שבראשו, ור' עמרם הסביר לגרשון את ההתלבטות:

"דברי רבי נחמן הינם קדשי קדשים, אינך זקוק לשמוע זאת מפי. יש 'תורות' שאינך זקוק לשיעור כדי שאזכה לקבל מהם קצת. בכל עת שאלמד בהם, נפתחים שערים חדשים בלבי. כך גם כשזוכים לפתוח 'שיחות הר"ן', 'חיי מוהר"ן' ועוד. אולם בכדי לזכות להשגה כלשהי ב'תורות' הארוכים והעמוקים שבליקוטי מוהר"ן, איני יכול לבד. זכיתי לנסות לטעום קצת במהלך ההשתתפות בשיעור - אולם ככל שחולף

הזמן, תחושתי ש'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני'. הדברים נשגבים ומופלאים ממני ואיני מוצא קצה חוט להבין בהם כמעט מאומה. ריבוי ה'בחינות' הם למעלה מהשגתי, וגם איני מצליח להבין כלל את פשר הקשרים שבין ענין לענין".

יסף ר' עמרם עוד בגילוי לב: "האמת שמוצא אני פלא משולב בכל הדבר הזה. מחד, מורגש אצלי בחוש, כביכול רבי נחמן נמצא עמי בחיי ומורה לי דרך באופן אישי. מאידך, נחלשו כוחות מוחי מלבוא עתה אל "בְּנִין גָּדוֹל נִפְלָא וְנוֹרָא וְחֶזֶק מְאֹד... כָּלֹל מִכֶּמֶה וְכִמָּה חֲדָרִים, חֲדָר לִפְנִים מִחֲדָר, וְחֲדָר לִפְנִים מִחֲדָר, וְחִלּוּנוֹת וּפְתָחִים פְּתוּחִים מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה - וְכָל חֲדָר וְחֲדָר, וְכָל טַעַם וְעִנֵּין וְהִקְדָּמָה הַנִּמְצָאִים בְּפִרְטוֹת בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד עֲמֻקּוֹת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד..." (מתוך ההקדמה הנ"ל).

שמע גרשון ושתק בכבוד מופלג. אילו לא בוש, מתכופף היה אל כף ידו של אבא ונושקה על גבה בחרדת כבוד. לב טהור וישר כזה, מאין ימצא.

אם היתה זו שיחת חברים, אולי היו מעודדים זה את זה להמשיך לקבוע שם מושבם כדי שלכל הפחות תקלוט הנשמה ותספוג מן הריח הקדוש המלא יראת שמים טהורה העומדת לעד. "כֹּאשֶׁר שָׁמַעְנוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ ז'ל. שֶׁאִמַּר שְׁמִי שֵׁיִסְתַּכַּל בַּסֵּפֶר הַזֶּה בְּעֵין הָאֱמֶת, בּוֹדֵא' יְהִיוּ נִפְתָּחִין אֲצִלוֹ כָּל גִּידֵי קִשְׁיֹת לָבֹב וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה בְּעַל תְּשׁוּבָה גָּמוּר".

וכי יש תחת השמש מי שירחיב לומר כי השיג אפס קצה בתורת רבינו הקדוש?! הנאספים בדחילו ורחימו לגמוע טיפין מן הנחל הנובע הנשגב והנורא, באים ביראה ובאהבה לקבל תורה מפי רבינו הקדוש - בידועם שאף על פי כן, "גַּם אֲשֶׁר קִצְרָה יְדוֹ לְהַבִּין דְּבָרִים עֲמֻקִּים, גַּם הוּא יִכָּל לִמְצֹא מִרְגּוּעַ לְנַפְשׁוֹ בְּדַבְרֵי הָעֲצוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת וְהַמוֹסֵר הַנִּפְלָא הַיּוֹצֵאִים מִכָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה, כִּפִּי אֲשֶׁר יֵאִיר ה' עֵינֵי שְׁכָלוֹ... שֶׁכָּל עֶקֶר כּוֹנֵנֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה שְׁגָלָה, וּבְכָל דְּבוּר וְדְבוּר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, הִכַּל הָיָה רַק בְּשִׁבְלִי לְזָכוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַבִּיאָם לִידֵי מַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל. לְרַמֵּז לָהֶם מִרְחוֹק וּמִקְרֹב לְהוֹרוֹת לָהֶם עֲצוֹת וּתְחַבּוּלוֹת, עֲמֻקּוֹת וְנִפְלְאוֹת, לְהִתְקַרֵּב לַהֲשִׁים יִתְבָּרַךְ מִכָּל מְקוֹם שֶׁהוּא... כִּי כָּל כּוֹנֵנֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה הָיָה רַק שֶׁנִּשְׁתַּדֵּל לְהַבִּין הָעֲבוּדָה וְהָעֲצוֹת הַיּוֹצֵאִים מִכָּל תּוֹרָה

**וְתוֹרָה וְשִׁנְבֶקֶשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַר וְנִשְׁתַּטַּח לִפְנֵי יִתְבָּרַר וְנִשְׁתַּדַּל לְקִיָּם
כָּכָל הַכְּתוּב בָּהֶם בְּפִשְׁטוּת...".**

אבל זוכר גרשון היטב, אינו שוכח לרגע, שאינו משוחח עתה עם חבר. יושב עתה לפני אביו הישיש, עטרת ראשו ותפארתו, הזוכה לבוא לעת ערב להחיות רוחו על פי שורש נשמתו. מי הוא שיפצה פיו להביע דעה ולומר דבר מה.

ובכל זאת, אבא ביקש ממנו להשמיע, ועל כן ניאות גרשון להיענות בדרך ארץ. לאחר רגעים של מחשבה, הגביה את הספה"ק מן השולחן ופתח להקריא מילים קדושות מתוך תורה ט':

**"הַעֲקֵר שֶׁהֵכַל תְּלוּי בּוֹ הוּא אִמָּת, לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ אִמָּת לְפִי מִדְּרַגָּתוֹ, כִּי
'חֻתְמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִמָּת' וְהוּא יְסוֹד הַכֹּל... וְעַקֵּר הַשְּׁתוּקָקוֹת
שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַר אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאִמָּת... שְׁיִמְשִׁיף עֲצָמוֹ לְהָאִמָּת, וְיִבִּיט
עַל הָאִמָּת לְאִמָּתוֹ, וְיִבְקֵשׁ רַק הָאִמָּת הָאִמָּתִית... כִּי עַל יְדֵי אִמָּת, הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא חוֹמֵד מִלְמַעְלָה לְשֹׁכֵן עִם הָאָדָם... וְכִיּוֹן שֶׁהוּא בְּמִדְרַגַּת אִמָּת,
אֲזִי כְּבִיכּוֹל נִתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַר בְּעֲצָמוֹ, אֲשֶׁר חֻתְמוֹ אִמָּת...".**

"הבינני, אבא, כי אין זה ראוי לייעץ לאחר בדבר האמת המיוחדת לו. לב יהודי מבקש מהשי"ת שיראהו 'דֶּרֶךְ אִמָּת לְפִי מִדְּרַגָּתוֹ' - ואין מקומו של זר להימצא בסוד זה. בפרט שרביה"ק כותב דברים נוקבים ומחייבים מאד (ליקו"מ ק"ב): **"אֶף צִרְיָה שִׁיְהִיָּה הָאִמָּת, אִמָּת גָּמוּר, בְּרוּר וְצָלוּל בְּלִי שׁוּם דְּפִי - וְהַמְשָׁפִיל הַמִּבִּין, יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל כָּל יָמָיו שְׁיִזְכֶּה פָּעַם אֶחָד כָּל יָמֵי חַיָּיו לְדַבֵּר דְּבוּר אֶחָד שֶׁל אִמָּת לִפְנֵי ה' כְּרָאוּ".**

ר' עמרם לא הפציר עוד, שקע בהרהורים.

לפתע גאו ועלו מילים מתוך מעמקי לבו של גרשון: "אם תיתן לי רשות, אבא, אומר את שהנני מאמין בו בלב שלם".

השפיל עיניו במבוכה ופתח כך לדבר: "אבקש לומר, אבא, כי היודישע רצונות' המתגלים ממך תמיד, והתגלו עתה באופן מיוחד בכל הנוגע לשיעור זה - כל אלה שמורים וזכורים לפני ה', אף אם בסופם לא יצאו

לגמרי אל הפועל כפי האופן שחשבת. חיים וקיימים המה ונותרים לנצח נצחים. אף הם חלק מ'בְּנֵי גְדוֹל נִפְלָא וְנוֹרָא וְחֶזֶק מְאֹד'. בטוח אני באלה, שיעמדו לא רק לך ולאמא ע"ה, אלא גם לנו ולדורותינו הבאים אחרינו - וכפי שכתב רבינו הקדוש (ליקו"מ קמא) "כְּשִׁימּוּל ה' אֶת לִבָּבוֹ, יְמוּל גַּם לִבָּב זָרְעוֹ... אֲזִי מַחֲיִבִּים בְּנָיו שִׁירְגִישׁוּ גַם כֵּן הִרְהוּר תְּשׁוּבָה - עַל יְדֵי שְׁנִמּוּל לִבָּב אֲבֵיהֶם".

השקעת כוחות גוף ויגיעות נפש להשתתפות בשיעור - ואלה מצטרפים אל כל פרקי מסכת חייך המפוארת. אמנם זה לא היה קל עבורך, אך בזכות הכיסופין הטהורים הללו, עוד אזכה אני - לרבות דורותי הבאים אחרי ואולי עוד מצאצאך - להגות בספרו של רבינו הקדוש באופן שתתקיים בנו ההבטחה האמורה בסוף ההקדמה שבראש הספר: "שִׁכְל מִי שִׁישִׁים עֵינָו וְלָבוּ הֵיטֵב לְדַבְּרֵי קֹדֶשׁ הַנֶּאֱמָרִין בַּסֵּפֶר הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה, יִתְּלַהֵב לָבוֹ וְיִפְתָּחוּ עֵינָיו וְיִכְסֹף וְיִשְׁתַּוְּקַק מְאֹד לַעֲבֹדָתוֹ יִתְבַּרַךְ עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב אֶל ה' בְּאַמֶּת בְּכָל לִבָּבוֹ וְנִפְשׁוֹ וְנִמְאָדוֹ. לֵב חֶזֶק כְּצוּר, יִזְיז מִמְּקוֹמוֹ. אִם אָבֵן הוּא נְמוּחַ, אִם בְּרִזָּל הוּא מִתְפַּזֵּץ".

השתתק גרשון והתבייש. סמקו פניו ולבו פָּעַם במהירות. לא היה דרכם מעולם לדבר כך לפני אבא, ואין זה מטבעו של ר' עמרם לשמוע דיבורי רגש ולב כאלה.

"יִישֵׁר כַּח, גְּרִישִׁי", חתם ר' עמרם את השיחה, "מאוחר כבר, כדאי שנלך לישון". פנה לפתוח באמירת 'קריאת שמע שעל המיטה' - וגרשון יצא את החדר, מניח לשניהם להימצא עתה בינם לבין עצמם. כלומר, בינם לקונם.

...

בחלוף ארבע שנים נתרגשו לבוא לעולם רגעי חייו האחרונים של ר' עמרם. כאשר הראו כל הסימנים בעליל כי הגיעה עת יציאת נשמתו - והוא מחוסר הכרה ל"ע - ניצב גרשון לידו בנפש סוערת והומיה, מרגיש בכל כולו כי נפשו קשורה בנפש אביו ההולכת ומתדבקת עתה בעליונים.

בשפה הנעלה מן המילים, עודדה מחשבתו את רוחו היקרה של אבא, העומדת ברגע הגדול והנכסף ביותר בחיים, לקראת עלותה לכור מחצבתה להשלים נפשה לאלוקים.

סביב-סביב רעמו שוב ושוב קולות "שמע ישראל" עם שאר פסוקי הכרזת מלכות שמים - וביני לביני גחן גרשון סמוך מאד אל אזנו של אבא, ולחש בחשאי דיבורים חרישיים מלב אל לב, לבל ישכח בכל דרך שמוליכין אותו, שהיה כל ימיו מאמין בצדיקים, וזכה בחייו להיות בראש השנה אצל רבינו הקדוש אשר הבטיח ללכת לפניו ולתקן את נשמתו לנצח נצחים.

הוא שב וחזר על אמירה זו גם לאחר מכן - ולא חדל מלהתפלל להשי"ת שיגמול חסדו עם נשמת אביו, יצררה תחת כנפי השכינה ויזכהו להמשיך גם שם להתהלך לפני ה' בארצות החיים.

פרק ב'

"וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם"

מידי שנה, ביום היארצייט של הוריו, משתדל גרשון מאד להקדיש 'ברסלב'ע דאווענען' לעילוי נשמתם - ולרדת לפני התיבה לתפילת שחרית דווקא במנין של אנשי רבינו, שתפילתם בכח היא, בשמחה ובהתעוררות הלב, מתוך התקשרות אל הצדיק אשר העיד על עצמו כי ענינו הוא תפילה.

בעבודתו כמשגיח כשרות, יש שנים שיום היארצייט מוצא אותו כשהוא נודד בדרכים בניכר - ולא תמיד הינו סמוך אל בית הכנסת דחסידי ברסלב. למרות זאת, מתכנן את היום באופן שיעלה בידו לספק לנשמתם "גן עדן" שאבא כה אהב.

אין מילים שיבטאו את רחשי הכרת הטוב שהינו חש כלפי הוריו - אבל יש **מעשים** שיוכלו לבטא זאת, והוא משתדל להרבות בהם.

בשנה זו שאנו מספרים עליה, שוב היה גרשון מצוי בדרכים נידחות ביום היארצייט של אבא - והיה יושב ומברר אצל מכרים מבני המדינה, היכן קיים בסביבה ביהכנ"ס הנקרא על שם רבינו ואיך יוכל ליצור קשר עם גבאי כדי להיות בטוח שה'עמוד' אכן פנוי לתפילת שחרית.

לאחר מאמצים ובירורים, העלה כי במרחק נסיעה של שעה ומחצה ממקומו - קיים בית כנסת קטן של אנשי שלומנו, המתקבצים שם יחדיו לתפילה - ואף השיג את הגבאי המקומי ושמע ממנו שה'עמוד' שמור לו. תכנן להשכים בשעה מוקדמת מאד, לפתוח את יומו בטבילת טהרה ולהספיק לצאת לדרך מבעוד מועד. כיוון את השעון המעורר ועשה הכל כדי שאכן תצא התכנית אל הפועל בע"ה, לעילוי נשמת אבא זכרונו לברכה.

דרכים חסומות

בשעה מאוחרת מכפי שתכנן, בחר הקב"ה להעביר שינה מעיני גרשון ותנומה מעפעפיו - ולהחזיר בו את נשמתו בחמלה. בעינים טרוטות הציץ

לעבר השעון ונבהל. לא התעורר בזמן הרצוי ועתה עליו לצאת לדרך מיד, בבהילות גדולה, כל עוד רוחו בו - ולוואי שיספיק כך את התפילה שם.

לא מקוה, לא ישוב הדעת, לא שלוות הנפש. בתוך דקות אחדות מצא את עצמו ברכב, בדהירה מהירה מאד, גומע מרחקים. בהמשך הדרך פתחו שפתותיו לרחש בשקט, בתוך כדי נהיגה, את ברכות השחר והתורה, את פרשת הקרבנות, בלב נחמץ על שככה לו - ועוד ביום היארציטי.

השעה נקפה והלכה. לבו התחנן להשי"ת שייגמול חסד עמו, או עם אביו, ויספיק את אמירת 'קדיש דרבנן' שלפני 'הודו'. מבקש לתת היום לאבא את המיטב. אמנם 'מיטב שבמיטב' כבר לא יהיה היום, אך לכל הפחות רצונו לנצל מה שעדיין אפשרי.

יש גם תפילות שמכבשי דרחמנא אינן נענות מיד - וזו אחת מהן.

בהגיעו אל כביש הכניסה למקום, נעצר מול עבודות בכביש שהחלו לעכבו למשך זמן יקר. לבו נפל בקרבו למראה משאיות החוסמות את הדרך - ומחוגי השעון מתקדמים בצעדי ענק לעבר שעת תחילת התפילה.

עוד עשר דקות. הנה, הגבאי מתקשר אליו לברר היכן הוא ואם עומד להגיע. "איני יודע מה לומר לך", שמע את עצמו מדבר מן המיצר: "אני קרוב כבר אליכם אלא שאיני יודע מתי איחלץ מכאן". הגבאי הבין לנפשו, לב בשר פועם בו. הבטיח לנסות להתעכב זמן מה עד תחילת התפילה - והתנצל על שלא יהיה באפשרותו להאריך בהמתנה זו יתר על המידה.

בתוך כך החל גרשון להיות חוכך בדעתו שמא מוטב לשנות את התכנית המקורית; לחפש מקוה באיזור, להרגיע קצת את הנפש מן סערת המהירות, לתור אחר מנין שחרית במקום אחר ולהתפלל בישוב הדעת - בתקווה שימצא שם 'עמוד' פנוי.

מאידך, הרי כבר עשה את הדרך עד לכאן, ואם יצליח להשתחרר מפה עכשיו, עדיין יש בידו להגיע - אם כי מעט לאחר ההתחלה. הפך בדעתו והתחבט בינו לבין עצמו, אינו יודע לשית עצות בנפשו.

"לפעמים נופל האדם לספיקות ועצות חלוקות כל כך, עד שאי אפשר לו בשום אופן לידע האמת איך להתנהג. וכל מה שחותר למצוא עצה שלימה,

מבלבלין עצתו בכל פעם. כי עכשיו נגמר בדעתו בראיות ברורות שהוא צריך להתנהג כך, ובתוך כך עולה על דעתו סברא אחרת, עד שעצתו הראשונה נסתרת לגמרי - ועולים סברות בדעתו שצריך להתנהג בהיפוך ממש ממה שחשב מקודם... תקנתו, שיצחק על זה בעצמו להשם יתברך, על אשר נפל כל כך עד שאינו יודע העצה שלימה איך לצאת מחושך לאור... שיורהו העצה והדרך איך להתנהג באמת...” (ליקו"ה גיטין, ג', כה).

אילו רק יכול היה לצעוק. אילו היו לו פה ולשון, מוח, לב. בפועל יש משהו אחר שצועק עכשיו מתוכו קולי קולות:

שוטה שבשוטים. 'ענינים' אתה מחפש לעצמך, כאלה שלא כתובים בשום מקום ולא עלו על לב מעולם. איפה שמענו על קפידות כאלה, ביכנ"ס זה, ביכנ"ס אחר. גילך מתקרב כבר לחמישים ועדיין אי אפשר לך להיות אדם מן היישוב? מה האמונות האלה? שעה וחצי של נסיעה, על הבוקר, ביום יארצי"ט, בשביל מה? ראה מה קורה עכשיו. ומה היה אילו התפללת בביהכנ"ס הסמוך לאכסנייתך, תפילה יהודית מסודרת ורגילה מראשיתה ועד סופה - בישוב הדעת, בלי חיפזון. טירוף נפש הבאת על עצמך במו ידיך, ברוב חכמתך, עכשיו שלם את המחיר. ראה את השעה, מה תספיק פה? תפילה למחצה שליש ורביע? זה מה שיעשה טוב לעילוי נשמתו של אביך?

כל רגע שחלף עליו בכביש, בעודו זז באיטיות מטר אחר מטר, הוסיף על צמצומי מוחו, הקטין אותו בעיני עצמו והגביר בו את ההרגשה שהינו איש טועה ומטופש.

בלית ברירה, החל להתפלל 'הודו', עד 'ברוך שאמר' - והקול המחליש בתוכו, רועם כמו צעקות-הפגנה ומלווה את תפילתו הכבויה: מה נאה ומה יפה תפילה כזאת, לעילוי נשמת...

”וְהָיָה לוֹ יְסוּרִים גְּדוֹלִים מְזָה”

בשעה טובה ומוצלחת - מתאחרת כמובן, כדת היום - פינו דרך צרה לרכבים והוא פתח בנסיעה מהירה מאד לעבר בית הכנסת, אולי בכל זאת אירע נס ועדיין לא התחילו.

החנה את הרכב ברישול, חטף את תיק הטלית והתפילין והחל רץ לעבר הבית - על פי הכתובת המדויקת שנתן לו הגבאי. חיפש דקה ושתיים, בדאגה שמא לא ימצא, עד שלפתע החלו עולים באזניו קולות תפילה הבוקעים החוצה מן החלונות.

הא.

כקול צאן פועה אל רועה, כקול עולל מתרפק על חמלת אמו, כקול המיית גלי ים סוערים אל גבולם, כקול התנפצותם בשובם לאחוריהם בהכנעה - קול ישראל ניצבים מול קונם רצוא ושוב ומהללים ומשבחים ומודים ומבקשים ומתחננים ונכספים ומתגעגעים.

בתוך הרחובות הנכריים - הנה, אי של "גן עדן".

זירז אליו פסיעותיו ופתח את הדלת. בית כנסת מלא חן ופשיטות נגלה לנגד עיניו, בתוך רגע חש עצמו בביתו הטבעי - אלא שנצבט לבו לשמוע את החזן מסיים כבר 'אשרי' ופונה אל המשך פסוקי דזמרה. החמיץ את השעה. לא יספיק היום לומר 'קדיש דרבנן' שלפני 'הודו'.

אחד שהבחין בו, כנראה זה הגבאי, סימן לו להזדרז ולהצטרף מהר. יספיק לכל הפחות קדיש וברכו ד'שתבח'.

רבונו של עולם, מה אעשה עכשיו? להישאר? ללכת? גלה לי רצונך, אבא, הורה לי דרך. כלום יעלה לפניך לרצון אם אבליע כך פסוקי דזמרה בנשימה טרופה?

חש בתוכו געגוע צורב להיות עכשיו חלק מן המתפללים. אינו מכיר איש מהם, אבל אחים קרובים המה לו, כולנו בני איש אחד. הם מצויים כבר בתוככי "גן עדן" והוא מושלך מבולבל מאחור, אינו יודע מה לעשות עם עצמו.

ניגש אל הגבאי ושאלו אם יש כאן בקרבת מקום בית כנסת עם מנין אנשים שעדיין לא התפללו ושאין שם בעל חיוב. הגבאי הוציא מכיסו פתק ורשם עליו כתובת - כשהוא פורש זרועותיו לצדדים, כאומר שאין לו מושג מתי מתקיים המנין שם ואם העמוד פנוי אצלם.

גרשון יצא החוצה בלב חמוץ, הגיע עד לכאן ועבר מה שעבר - כדי להתפלל תפילה שיכול היה להתפלל אותה במקומו כבר לפני שתיים. עמד ליד הרכב אך לפתע פילחה בתוכו מחשבה שגרמה לו להיעצר תחתיו:

אם אגיע לשם ויתברר לי שכבר אין מנין, או שאין לי אפשרות להתפלל לפני התיבה - הרי אמצא עצמי קרח מכאן ומכאן. לכאורה מוטב אתפלל כאן ועכשיו - מה שאתפלל, כפי שאתפלל - ובלבד ארד לפני התיבה, לא כן?

הלוואי היתה לו אפשרות לברר עכשיו אצל מורה הוראה, מה צריך לעשות עכשיו על פי הלכה. הלוואי... הלוואי... הלוואי היית מתעורר בשעה הרצויה... הלוואי התנהגת כפי הראוי לבן חמישים ולא כפי המתאים לגילאים מוקדמים יותר ומיושבים פחות - ואז הכל היה נראה אחרת...

שוב חזר פנימה, כאילו העת נכונה עתה לטייל אנה ואנה - וקול החזן מבשר ואומר ”לבני ישראל עם קרובו”. מאחר שלא נותרה בידו ברירה כי אם להכריע באותו רגע, בדרך מיד על הטלית והתעטף בה, הניח את התפילין במהירות עצומה, התייצב בפינה והחל לגרוס בחמשת מוצאי פיו את תפילת 'ברוך שאמר' והפסוקים והמזמורים שלאחריה.

עוצם גרשון את עיניו ומשתדל בכל כוחו לצמצם מחשבתו ולכוון את לבו אל נהר מילים היוצאות מפיו כנחל שוטף ושוץ. מנסה ללקט מתוכו כוחות חלושים ורפויים, לחזק בקרבו בתוך המצב הנוכחי את האמת הברורה שמלמדנו רבינו הקדוש (ליקו"מ קנ"ה):

ש"עיקר בלבול התפלה הוא בא מחמת חסרון אמונה, ועל כן נופל עליו עצלות ועצבות. כי בודאי אם היה לו אמונה שלמה, והיה מאמין שהשם יתברך עומד עליו, ושומע כל דבור ודבור שיוציא מפיו, ומאזין לקול תפלתו, בודאי לא היה לו שום עצבות ועצלות וכבדות בתפלתו ובבודאי היה מתפלל כראוי".

עמל לפנות את בלבול מחשבותיו, לראות את עצמו עומד נוכח פני ה' הניצב עליו ומייחל אל כל מילה שיוציא מפיו - אך מה יעשה והנה מתקיים אצלו בפועל ממש אותו מעשה שסיפר רביה"ק (ליקו"מ עב) **"באחד**

שְׁבִשְׁעָה שְׁעָמַד לְהִתְפַּלֵּל, הִיָּה מְזִדְמָן וְעוֹמֵד לְפָנָיו בְּדַמְיוֹנוֹ עֲפו"ם עָרֵל, וְהִיָּה לוֹ יְסוּרִים גְּדוֹלִים מְזָה - וְכָל מָה שֶׁרָצָה לְהִתְגַּבֵּר וּלְסַלֵּק הַמַּחֲשָׁבָה, הִתְגַּבְּרָה עָלָיו יוֹתֵר."

עֲפו"ם עָרֵל - הלא הוא הקול הרע המחליש את דעתו מתוך תוכו ומתגבר כנגדו בכל עוז. מציב אל מול עיני רוחו ראִי מלוטש ומראה לו בלעג איך נראית תפילתו ביום היארצייט לאביו:

הא, גרשון? הנה לך... כנראה זה ה'גן עדן' שאביך התכוון אליו... נו, גרוס בשיניך, גרוס מהר עוד הללויה, עוד מזמור, תוכל גם לדלג, אין נפק"מ גדולה מה תאמר או לא תאמר..."

וגרשון בשלו, מקיים בעצמו את המשך דברי רבינו הקדוש שם: **"וַיַּעַץ לוֹ חָכֶם שְׁלֹא יִכְפֹּת לָהּ, וַיַּעֲמֵד הָעֲפו"ם, וְאָף עַל פִּי כֵן יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ וַיִּתְפַּלֵּל, וּבָזָה יִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ."**

מאמץ עצמו לשנן ולזכור כי **"אם רוֹצֶה לְהִיּוֹת יָרָא ה' וְרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵינּוּ רוֹצֶה בְּאֵלוֹ הַמַּחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, צָרִיךְ שְׁלֹא לְהִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כָּלֵל, וְשְׁלֹא יִכְפֹּת לָהּ מַה שְׁעוֹמְדִים לְפָנָיו, וְרַק יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ בְּמָה שֶׁהוּא עוֹסֵק, בַּתּוֹרָה אוֹ תַּפְלָה אוֹ מִשָּׂא וּמַתָּן, וְלֹא יִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כָּלֵל"**.

החזן סיים בקול את שירת הים והלך למקומו, מפנה את עמוד התפילה לטובת האורח. הגבאי ניגש לגרשון וסימן לו תנועת יד של נחת ואתנחתא, לרמז כי הציבור ימתין עבורו מעט והכל בסדר.

אלא שאז, בתוך כדי אמירה ממהרת של התיבות הקדושות "הללוהו בצלצלי שמע", קרב אל אוזנו העֲפו"ם הָעָרֵל וצווח אל תוכו צלצלי לגלוג מלא שחוק וקלס:

"גם 'תיקון' לא הבאת, ככל יהודי המביא לעילוי נשמת הוריו... איפה ה'תיקון', גרשון? הא? איפה 'לחיים' ו'מזונות' שהכנת אמש ושכחת באכסניה מרוב בלבולך למהר לצאת לדרך המטופשת הזאת... גם את המעט הזה, שאין לך איש פשוט בישראל המוותר עליו, השארת מאחוריך עם המנין שהיה מסודר לך שם, אילו רק היית מתנהג נורמלי".

רבש”ע, שכחתי את ה’תיקון’. איך זה קרה לי? איזה יארצייט עובר עלי היום?

”רגע, רגע... גם צדקה לא נתת לפני התפילה, כפי שהינך נותן בכל יום... גם נר לא הדלקת בבית הכנסת כאן... הנרות מונחים עם ה’תיקון’ הנשכח... אפילו נר לא מגיע לאבא... נו, המשך הלאה, ‘ויברך דוד’... הציבור מחכה עליך, שוטה, ואתה מתמהמה... תקוע ב’פקק’...”.

הו, זה כבר יותר מדאי.

לשונו נאלמה ונעלמה. נעצרה מהתרוצצותה. כילד נזוף הכניס ידו לכיסו, להוציא פרוטה לצדקה, אך הוציאה ריקנית. ארנק המטבעות - איך לא? - מונח ברכב. תר בעיניו לראות אם לכל הפחות יש כאן איזה נר להדלקה. אמנם כבר הודלקו נרות לפני התיבה, אך לא הוזכר עליהם שם נשמת אביו. מרגע לרגע נעשה לבו מצטמק ורע לו.

כיסה פניו בטלית, כמבקש להתגונן מפני העפז”ם הערל, כמתכנס להמתיק סודו עם קונו:

טאטע, במטותא מינך, די איני יכול יותר “שלא להשגיח כלל, וְשֵׁלָא יִכְפֹּת לָהּ”. זהו, איני מסוגל להמשיך להתפלל ככה.

עשה את שלך עם היארצייט, עם אבא ז”ל, עם תפילתי לפני התיבה. אני כבר לא חפץ במאומה. אין לי צורך בנרות, ב’תיקון’, במטבע. אם תרצה, אוותר גם על ה’עמוד’. אם יקר בעיניך ‘קטנות מוחין’ שלי, הנה יש לך ממנו בשפע רב. אולי דייקא בו חפצת לעילוי נשמת אבא - והנני מוכן ומזומן לכל אשר יעלה לפניך לרצון. אבקש ממך רק שתעזור לי לעשות היום בפשיטות את מה שאתה מזכה אותי ואת כל ישראל בכל יום: לדבר אליך בפי ובלבי את מה שנשאר לי מן התפילה.

הנח לי, אבא, לבוא לפניך ולהביא לך תענוג גדול וקדושה - כפי שמלמדנו רבינו הקדוש (ליקו”מ פ) **”כְּשֶׁאַדָּם מְדַבֵּר בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּחֻמָּה וְשָׂכָל, וּמִבֵּין וְשׁוֹמֵעַ מֶה יִדְבֵּר, נִקְרָא קְדָשָׁה וְיֵשׁ לְהֵשִׁים יִתְבָּרַר תַּעֲנוּג גָּדוֹל מְזֵה”**.

אולם הבט וראה, איך שהרעש הפנימי אינו מניח לי. קול ענות חלושה אנוכי שומע ללא הרף. מהרגע שפקחת את עיני ועד הרגע הנוכחי אין לי מנוח. היה נא בעזרי, אבי אוהבי ואהובי. הנני מתחנן אליך, אל תשליכני מלפניך, אל תעזבני אל המר הגועש מתוכי ומציף את כולי.

בתנועה מהירה הסיר גרשון את טליתו מעל פניו, ניעור להמשיך במהירות את התפילה. במקום עמדו, ליד ארון הספרים, נח מבטו לרגע על ספרי רבינו - ולפתע, כהבזק בא ונעלם, חלפה במוחו מחשבה זריזה:

האם בכל האוצר המופלא הזה, שאתה יונק הימנו תמיד, אין אפילו מילה אחת עבור מצבך הנוכחי? הרי ידעת היטב שאין רגע בחיך - הגשמיים והרוחניים - שאין בו נר אשר רביה"ק או מוהרנ"ת הדליקוהו במיוחד אליו, להאירו מתוך חשיכה ולהראותך את הדרך השייכת לך לאותה עת. רבבות שורות בספרים קדושים אלה, נכתבו באופן אישי בדיוק לרגעי התמודדות מן הסוג שאתה עובר הבוקר. ובכן, **אילו היה רבי נתן נמצא כאן וראה בנעשה איתך, מה היה אומר לך?**

"דַּנְפֶּק מְגוֹ חֲשׂוֹכָא"

איילת השחר "בתחילה היא באה קימעא קימעא, ואחר כך היא פרה ורבה, ואחר כך היא משבחת והולכת" (מדרש תהילים כב). תשועת ה' מגיעה לעתים במשך ימים, שבועות, ואף שנים. אך יש גם שהיא מופיעה בכהרף עין. רגע קטן - והנה היא כאן.

רוח אחרת החלה להסתנן אל תוכו לאט. ממקום שלמעלה מן הזמן, צצה מחשבה אחת - ובתוך שבריר רגע פתחה למלא את חדרי הלב:

נכון, אין כלום. יודע מה? בסדר, מסכים, הריני שוטה וטועה. אבל מציאות ברורה, חיה וקיימת, שעכשיו אני הטיפש מצוי כאן, על פיסת אדמה זו, ולא במקום אחר בעולם - והנני מעוטר בתפילין על ראשי ועל זרועי. גם גופי מעוטף בטלית, גם ציצית של טלית קטן עלי. כמו פי קיימתי היום מצוה של ברכות התורה, עתה הנני מקיים את מצוות התפילה, עוד מעט אקרא קריאת שמע וברכותיה בזמנה, והרי הקב"ה כה שמח ומתענג בי ובמצוותי אלה וכאלה.

”הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶחָדוֹת פָּשוּט עִם הַמִּצְוֹת... וְהַשְׂמִיחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְלַבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹת... וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מִהַמִּצְוָה בְּעֵצְמָהּ, נִמָּצֵא כְּשׁוֹכֵס בְּהַשְׂמִיחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמְשַׂמַּח בְּמַעֲשָׂיו” (ליקו”מ ה’).

”ישתבח שמך לעד מלכנו”, קרא גרשון בקול נעים בהתייצבו לפני התיבה, מחליק ידיו בהתחדשות על פיאותיו וזקנו, מיטיב אבנטו וטליתו: “ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש... א’ל ההודאות, אדון הנפלאות, בורא כל הנשמות, ריבון כל המעשים, הבוחר בשיירי זמרה”.

אתה הוא בורא כל הנשמות, אשר תעלה במרומים את נשמת אבי מורי ר’ עמרם בן ר’ עוזיאל. אתה הוא ריבון כל המעשים - המקיץ נרדמים בשעה שעולה לפניך רצון לך, והחוסם דרכיהם והמכין צעדיהם אל המקום המדויק שצריכים המה להיות שם. אתה הבוחר בשיירי זמרה פשוטים ובלתי מושלמים שהגני זוכה להעלות לפניך היום - ואתה מלך יחיד חי העולמים אשר תקשור מהם עטרה לראש אבי ז”ל בגן עדן שלו.

את ברכת “יוצר אור”, עם שאר ברכות ‘קריאת שמע’ - זכה לומר כאחד יחד עם שאר המתפללים, בלב יותר שקט ונינוח, מתאושש ומתעורר אל הכוונה לכל הפחות מכאן ואילך.

מפעם לפעם, אחת לכמה דקות, עוד ניסה זקן וכסיל לגרום לו חלישות הדעת באופן זה או אחר - אך עצת רבינו הקדוש כבר היתה לנגד עיניו של גרשון, וכיון שהלכה לפניו - שוב לא היה העפז”ם העָרַל יכול לה:

”אֶף עַל פִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר לּוֹ לְדַבֵּר שׁוּם דְּבָר בְּתַפְלָה וְתַחֲנוּנִים, מִגִּדְל הַחֹשֶׁן וְהַבְּלָבִיל הַמְּסַבֵּב אוֹתוֹ מֵאֵד מֵאֵד מִכָּל צֶדֶד - אֶף עַל פִּי כּוֹ, עַל כָּל פְּנִים יֵרָאֶה לְדַבֵּר הַדְּבָר בְּאַמֶּת, בְּאִיזָה מִדְרָגָה נְמוּכָה שֶׁהוּא. כְּגוֹן לְמִשָּׁל, שְׂאִימֵר: ”ה’ הוֹשִׁיעָה”, בְּאַמֶּת. אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְדַבֵּר בְּהַתְלַהּבוֹת וְהַתְעוֹרְרוֹת כָּרְאוּי, אֶף עַל פִּי כֵן יֵאמַר הַדְּבָר בְּאַמֶּת, כְּפִי מַה שֶׁהוּא. וְעַל יְדֵי הַדְּבָר הָאֶמֶת, יִזְכֶּה לִרְאוֹת הַפְּתָחִים שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹשֶׁן, וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לְצֵאת מִחֹשֶׁן לְאוֹר וְלִהְיוֹת לְכָל כָּרְאוּי” (ליקו”מ קיב).

משסיים את תפילת הלחש, בעודו ממתין עד שיסיימו המתפללים ויפתח בחזרת הש"צ - הספיקה הצלילות הפנימית לומר בתוכו עוד כמה מילים נכונות של אמת לאמיתה:

בעצם, באיזו זכות אסכים אל העלבון הפנימי המשתרר עלי וקובע שהנני שוטה וטועה? וכי הקב"ה חפץ בכך? היש לך אב מרוצה כאשר מזלזלים בבנו, או שבנו מזלזל בעצמו? למה שיהודי היקר בעיני ה', יסכים למילים משפילות של שקר שמישהו מתוכו מעז להטיח בו?

הרי מה רציתי? עבור מה קמתי לטרוח ולנסוע עד כאן? וכי חיפשתי פה מאכלים ומשקאות ותענוגי עולם הזה שאינם קיימים במקומי? ביקשתי בפשטות וברצון יהודי טהור לקיים מצוות 'כיבוד אב ואם' בהידור, עד היכן שידי מגעת, "מכבדו במותו". רציתי לעשות את מה שנחשב בעיני כטוב ביותר, הכנתי הכל עבור כך. מה יקר הדבר בעיני ה', כמה שעשועים זוכה אני על ידי כל זה להעלות לפניו ית' במרום.

ובכלל, הרי **"כְּשֶׁמִתְגַּבְּרִים עַל הָאָדָם מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת וְהַרְוִירִים, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם וּמְנַצֵּחַ אוֹתָם, יֵשׁ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא תַעֲנוּג גָּדוֹל מִזֶּה וְהוּא יָקָר מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ"** (ליקו"מ רלג) - וכי תַעֲנוּג גָּדוֹל יָקָר מְאֹד זה, אינו עולה לעילוי נשמת אבא ז"ל?

"בְּחִיבוּתָא"

לאחר התפילה, הניח הגבאי חצי בקבוק 'סודה' על השולחן, שיריים מסעודה שלישית, ונתיישבו החברים לקדם את פני גרשון ב'שולם עליכם' ו'ישר כח' נלבב. גדולה לגימה שמקרבת, ובפרט שמאחלים עליה 'לחיים' בהארט פנים ולב. הזכירו הכל את שם ר' עמרם בן ר' עוזיאל, נשמתו עדן, ואיחלו לגרשון כי יזכה אביו לעליה ויתברכו ישראל בישועה.

מה נח וזך האוויר בפנינת יקרת זו. המקום מלא ניחוח ענוה ותמימות, המעיד על כך שזוכים אלה להיות בראש השנה היכן שזוכים, וגם שופכים מידי יום שיח לב לפני השי"ת בקיום עצות הצדיק. הביט על פניהם וראה בעלי משפחה ועיסוקים שיש מי שמלמדם להפריד בחיים בין עיקר לטפל, בין נצחי לחולף.

הרי יכולים גם להתפלל יותר מהר ולצאת ידי חובה בשלימות ולכתחילה - אך בוחרים להתאסף כאן לשעת תפילה שאין בה מאומה מעניני חייהם האחרים, זולת שפך צקון לב לפני השי"ת. פה עומד לרשותם זמן נכבד למילה במילה במתינות, כמונה מעות, בקול המעורר את הכוונה המעוררת את הקול.

בתוך כך החלו ללמוד בצוותא שורות אחדות - כמנהגם מידי בוקר לצייד את הנפש במעט לחם ומים, "עלים לתרופה" על הסדר, בטרם תצא לפעלה ולעבודתה עדי ערב. אחד מהם, הנראה כאיש עסקים ולא כיושב אוהל, נתבקש להקריא הבוקר מן הספר - ופתח ללמוד בנעימה מכתב של רבי נתן זי"ע. לאחר מכן סיכם את המדובר במילים פשוטות משלו, כפי שמסתמא נהוג שם:

"רבי נתן מדבר בקול ברור, את הסוד השקט והחבוי שכולם מצניעים: על כל יהודי, יהיה מי שיהיה, עובר מה שעובר כפי השייך אצלו ולפי ערכו. היצה"ר אינו שוכח מאיש ואינו מוותר על אף אחד. יעשה הכל ויהפוך עולמות כדי לגרום ליהודי רגיל, בכל מצב וגיל, לבל יהיה שמח ביהדותו ובעבודת חייו. בכל עוז ימנעו מלהגיע למצב שבו **יָכוֹל לְאַהֵב אֶת עַצְמוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאַהֲבָה יְתֵרָה** (ליקו"מ לג).

בלי לשאת פנים למסכה היפה והנכבדה שהעולם עוטה על עצמו, שב רבי נתן להכריז אמת פשוטה שקשה להודות בה בפרהסיה: אין לך בבני ישראל מי שאינו מוצא את עצמו מהלך לפעמים באימה על מיצרי הגשר הצר, אוחז בשארית כוחות וכמעט מחליק, זקוק לרחמים גדולים לבל יפול אל תהום עצבות ויאוש הפעורה תחתיו.

אם יש המכחיש זאת, כאילו חייו הרוחניים יציבים תמיד, דע כי אומר כן רק מרוב בוש וכלימה מעצמו על שמפעם לפעם שרוי במצב רוחני בלתי יציב. מי שבאמת אינו מצוי אף פעם על הגשר הצר של החיים, הוא זה שכבר נפל הימנו רח"ל - וטרם מצא את הדרך הבטוחה לעלות משם...

מזכיר רבי נתן אגרת אחרי אגרת את "הכלל והעיקר" שהעניק לנו רבינו הקדוש: "לבל יתפחד כלל", ויהי מה. כוחו של יצה"ר הוא רק בבלבולי

רעש ומהומה, בצווחות פנימיות המתעתעות כאילו יש בהם ממש. אך האמת היא **"שְׁעָדִין הוּא סְמוּךְ לָהּ מִמֶּשׁ, כְּבִיכּוֹל... וְאֵל תִּירָא וְאֵל תִּפְחֵד וְאֵל יִתַּחַת, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ עִמָּךְ וְאַצְלָךְ וְקָרֹב לְךָ מִמֶּשׁ"** (ליקו"מ תנינא סח).

נסגרו הספרים, קמו האנשים ממקומם, ועדיין לא חדלו המילים מפי המדבר. היפנה שיחו אל אחד מחבריו, אך הכל נעשו מרותקים אליו:

"גדלותו העצומה של רבי נתן בחלקי הנסתר והנגלה בתורה הקדושה למרחביהם ולמעמקיהם - מתגלה מעט בכרכי **"ליקוטי הלכות"** שלו, שגנוז בהם כח רוחני עצום, גאונות אלוקית מבהילה, והלומדם נהפך לבבו להשי"ת והיה לאיש אחר.

"ליקוטי תפילות" שלו נוטעים בנו פֶּה ולשון לבוא לפני המלך ה' בסערת לבבו ההומה שִׁפְכֵי תחנונים קדושים וטהורים שטרם היו כמותם בעולם. קולמוסו המופלא, עם מסירות נפשו ויגיעותיו המפרכות להדפסה, הנחילו את הארת רבינו הקדוש עד סוף כל הדורות - ואנו וצאצאינו בכללם. למרות התנגדויות מבהילות שפרצו במהלך השנים כלפיו וכלפי כתביו הקדושים - פלאי פלאות שזה כמאה ושמונים שנה, עד עצם היום הזה ממש, נלמדים כתבים אלה על ידי אלפי-אלפים ברחבי העולם, רבבות יהודים בכל מיני מצבים, היונקים מרבי נתן את תקוות החיים לכל העובר עליהם בגשם וברוח. מועטים הם צדיקי הדורות שתורתם הגיעה לידי כך.

ואחרי כל זה, עדיין היה העולם חסר - אילו לא זכינו בתכריך אגרותיו, לרפא בו את חיינו. **"עלים לתרופה"** הוא ספר משֶׁנָּה חיים, ובפרט להוגים בו בתמידות ובקביעות. בין דפיו מתגלה לעינינו מעט מן המעט איך היה גאון קדוש מופלא זה, מורנו הגדול רבי נתן, חי את הליכותיו ומחשבותיו הקדושות בתוככי חייו הפרטיים והסוערים, על פי דרך החיים שזכה לקבל פנים בפנים מפי רבינו הקדוש.

המכתבים האישיים, בהם חָלַק עם בנו קצת מהגיגי רוחו, פותחים לנו חרך קטן להציץ אל שעות דחק איומות שעברו עליו - בגוף ובנפש, בממון ובהסתרות קשים, תחת רדיפות ומניעות ועגמות נפש נוראות - וגם אל ימים יותר טובים או פחות נעימים. לתת לנו מושג מסוים

בשגרה הפשוטה והקדושה של רבי נתן. חלקיקי קיץ וחורף, חול וערב שבת ומועד, לפנות בוקר, צהריים וערב - אשר כולם שוים היו לטובה בשמחת יהדותנו שאין לה דמיון עלי אדמות.

הספר הזה מלמדנו ביותר, שתורת רבינו הקדוש לא בשמים היא, לא נועדה רק לחדש פלאי פלאות בהשגות אלוקות נשגבות ועליונות בתורתנו הקדושה, אלא נוגעת ונוגהת עד כל רגע פשוט בחיי כל יהודי ויהודי. יהיה איזה שיהיה, מי שיהיה, ובאיזה מצב שיהיה.”

סיים האיש את דיבוריו החצובים מן הלב, וקמו הכל לריקוד קצר של שמחה וטוב לבב. חזותם מוכחת עליהם כי בינם לקונם לבם מלחש עתה ”אשרינו”.

• • •

הלכו כולם לדרכם ויותר שם גרשון לבדו, כדי ללמוד את פרקי המשניות לעילוי נשמת אבא היקר ז”ל. חיפש אחר פרק המתחיל באות מ’ - מתוך אותיות ’עמרם’ - והחל בלימוד פרק שמיני דמסכת סוטה, שם מצא דברי עוז ותעצומות שנסך הכהן בלבבות ישראל היוצאים למלחמה:

”אֵל יִרְדּוּ לְבַבְכֶּם מִפְּנֵי צָהֳלֵת סוּסִים וְצִחְצִיחַ חֲרָבוֹת. אֵל תִּירָאוּ מִפְּנֵי הַגָּפֶת תִּרְיִסִין וְשִׁפְעַת הַקִּלְגָּסִין. אֵל תִּחַפְּזוּ מִקּוֹל קִרְנוֹת. אֵל תַּעֲרְצוּ מִפְּנֵי קוֹל צֹחוֹת. כִּי ה’ אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם. הֵן בָּאִין בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם וְאַתֶּם בָּאִים בְּנִצְחוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם”.

אמר ברחימו את תפילת ”א’ל מלא רחמים”, כנהוג - ופתח לדבר להשיי”ת את כל לבו בשפה שהוא רגיל בה; הודה מה שהוא, יסף להתחנן על נשמתו שלו ועל נשמת אבא במרומים - וכך יצא את המקום היקר הזה בלב שמח ונוח עליו.

בלכתו תחת הרקיע, נשא עיניו השמימה, ודבבו שפתותיו בחדוה:

”ברסלב’ע דאווענען’ רצית? ’ברסלב’ע דאווענען’ קיבלת” - - -

"מעשי עולם" של נפתלי

פרק ראשון

פיסת קרקע אישית

זכיתי להיוולד ולצמוח בערוגה קדושה ויקרה - שהנני חב לה את הסביבה הטובה והמשובחת בה גדלתי בחסד ה' עלי. אשרי העם שככה לו וזכה לקהילות קודש כאלה, נהרא נהרא ופשטיה, המשמרות את היודישקייט בטהרתה ומנחילות את מסורת הקדושה מדור אל דור.

רבבות על רבבות עושים עשרות שנות חיים תחת קורות גג אלה. עולים ומתעלים בהם לתפארת ולכבוד שמים, מקבלים בין כתליהם את כל הדרוש למבוקשם הרוחני. אך ארכו השנים עד שהבנתי כי באופן אישי נדרשת לי כנראה שפה רוחנית אחרת. הלחם והמים המסוימים הנצרכים לחיותי, מצויים כנראה באיזור קדוש שונה.

אגש אל העיקר ואספר, שביום מן הימים לגלל הקב"ה לעיני, ברוב טובו ורחמנותו על כל נשמה, דברים קדושים שיצאו מפה קדוש, סגורם של ישראל, הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע בעל "קדושת לוי" - וזה לשונו מילה במילה (חיי מוהר"ן אות שלג):

"שְׁכַל מִי שְׂרוּצָה לְהִיּוֹת אִישׁ כָּשֵׁר וְצַדִּיק וְעוֹבֵד הַשֵּׁם בְּאַמְתּוֹ, יִהְיֶה זֶהִיר וְזִרְזוּ לְהִתְקַרֵּב לְהָרֵב הַקְּדוֹשׁ הָרֵב רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסֶלַב".

והוסיף לומר: **"תַּאֲמִין לִי, אִם הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהָעוֹלָם יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי, אֲזֵי הִיִּיתִי צוֹעֵק [זאת] בְּקוֹל גָּדוֹל מִסוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ".**

כיום אני יודע שזה היה הרגע הראשון בפרק החדש שנפתח בחיי.

ענינים רבים נתגלגלו מאז, סיבות רבות נסתבבו, ומאלה הביאה אותי ההשגחה העליונה אל דרך חיים שמצאתי בה את ששאלה נפשי ובה ידעתי קרבת אלוקים לי טוב. זכיתי להתחיל להתהלך בדרכו הקדושה של מי ש"יודע היטב בכלליות ובפרטיות כל מה שְׁנַעֲשֶׂה עִם כָּל הַנְּפִשּׁוֹת בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, מִיּוֹם בְּרָא אֱלֹקִים אָדָם עַל הָאָרֶץ עַד הַנָּה וְעַד הַסּוֹף הָאַחֲרוֹן, יוֹדֵעַ כָּל הַתְּקוּנִים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד" (עלים לתרופה ש"ג).

חשתי בעליל שחיי הפרטיים, על כל מה שיש ואין בהם - על כל מה שהיה ויהיה בהם - מעניינים באופן מיוחד את הצדיק אשר אספני אליו והבטיח לקחת עלי אחריות אישית בעוה"ז ובעוה"ב. אורו החל הולך לפניי, באמצעות דבריו ודעתו הקדושה, ויאזרני חיל למלחמה ללמדני את הדרך לחיי נצח.

תמיד, לכל אורך שנותי, זכתה נפשי להשראת רוממות מעצם קיומם של צדיקים קדושים בדורנו ובדורות קודמים. סיפורי עובדות מחייהם הנשגבים, לימוד אמרותיהם, העלאת זכרם ב"לחיים" והדלקת נר בימי הילולא - כל אלה השרו עלי ניצוצות מקדשת רוחם. אך עתה זכיתי בפעם הראשונה בחיי, למצוא את אורם הבהיר גם עם שובי אל פשטות הקרקע האישית, גם לאחר ההתנפצות המרסקת אל סלע מציאותי הדלה.

במהלך הזמן, שהתמשך על פני כברת דרך של חודשים ושנים, זכיתי בחסד ה' בהטבה רוחנית כה מבורכת, אשר מי היה מאמין כי אזכה לה אי פעם. מה אשיב לה'.

"מעשי עולם"

לא ארכו ימים והנה נקשו על פתחי עולם, ימי הוד ויראה עילאה שלקראת ראש השנה. למרבה הפלא מצאתי את עצמי משתומם, בין מאות אנשים הומים ונרגשים, כשגם ידי אוחזות ומקדמות עגלת מזוודות של טרמינל התעופה בלוד, וכולי תקוה שאיני חולם עתה בהקיץ.

האין זה חזיון תעתועים? האם אכן אני הקטן, נמצא כאן בין אלפי הנוסעים לעשות ראש השנה בקיבוץ היהודי הגדול ביותר בעולם, אצל רבינו הקדוש מברסלב?

הן אלה מפלאי תמים דעים, אבינו אב הרחמן, החושב מחשבות לטובתה האישית של כל נשמה מבני עם קרובו, ומוליכה בהשגחה פרטית להימצא במקום הראוי והנכון לה.

לבד הייתי, ביני לקוני, בקרב עם קודש. לא היה עמי חבר או בן משפחה לחלוק עמו את הנעשה בתוכי. רק השי"ת, הקרוב לכל קוראיו, הבין

להמיית נפשי הסוערת ושוקטת לחילופין, האזין ללבי הבוכה ושמח, והתאחד עם נשמתי שלא מצאה מילים להסביר לעצמה מה לה ומה בדיוק מתרחש עמה.

פקחתי עיני ואוזני ושאר חושי אל סביבתי - ונעשיתי בטל בה בשישים, או בחמישים אלף. לא חדלתי מלהביט ולהקשיב ולהריח ולספוג אל תוכי מן ההמולה היהודית הזאת, בתוכה שיקעתי עצמי לגמרי להיות חלק ממנה מאז ועד עולם.

רק משחלף התשרי עם מצוותי הקדושות והחל מרחשוון להניע ימיו ולהרעיף גשמי ברכה שלו - פתחתי בלילות להעלות על הכתב ביני לביני מעט ממה שזכיתי לו באותה נסיעת בראשית. על גבי עמודים אחדים, תחת הכותרת "מעשי עולם", גוללתי המיית לבי ומעשי עולם שלי. לא ציינתי עליהם את שמי. הדברים נועדו להיות מזכרת נצח לעיני בלבד.

לימים נתגלגלו הדפים לידי חברים ופעלו אצלם פעולה לטובה. מיד ליד עברו, בלי ידיעתי גם נעשו מהם צילומים, הועברו והועתקו הלאה והלאה, בעילום שם הכותב, ועשו את שלהם.

למרות היותי כה דל, אחד מיני אלפי אלפים ורבבות, זכו "מעשי עולם" אישיים שעברו עלי - לעשות פירות בלב כמה וכמה נפשות שבקשו אותיות כדי לקלוט מהן ניחוח נשמה.

התברר לי שרבים נושאים מרחוק עינים ולב אל עולם רוחני נקדש הנודע בשמו "אומן ראש השנה". ביניהם יש המייחלים דווקא לשפה של אחד כמותם, שנחצבה מקירות לבו בהיותו קרוב עדיין אל תחילת הדרך ואל השלבים שלפני כן. לא תימשך נפשם אחר דיבורים אחרים לגמרי היוצאים מלבבות אלה העושים כבר שנים רבות בעומק הענין.

למעלה מעשור שנים חלפו מאז. לא הרי נסיעותי היום - בקיימי ב"ה בפשטות ובתמימות את מצוות רבינו הקדוש שנהיה אצלו על ראש השנה - כהרי נסיעתי הראשונה דאז, שהיה לה גוון של חן ראשון. בחינת מנורות וקערות של כסף שהיו על שולחן רבינו הקדוש, אשר שבו את לב תלמידו, רבי נתן, בהגיעו בפעם הראשונה, והדברים עתיקים.

כהיום, הנני זוכה "להיות נמנה גם כן בין עמך ישראל הפְּשִׁרים והַתְּמִימִים הַמְּתַאֲסָפִים וּמִתְקַבְּצִים לְצִדִּיקִים אֲמִתִּיִּים עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה" - מתוך ידיעה ואמונה שמדובר על ענין נשגב למעלה מהשגתי הדלה. **"כִּי אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ כִּמָּה וְכִמָּה הַתְּפָאֲרוֹת וְשַׁעֲשׂוּעִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים אַתָּה מְקַבֵּל בְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִהַקְבוּץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֶצֶל הַצִּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים"** (לשון מוהרנ"ת ליקו"ת ח"ב כט).

מעולם לא התגעגעתי אל טעמה וניחוחה המיוחד של אותה נסיעה בתחילת דרכי. לכל שנה ולכל ראש השנה יש מעברים וענינים, עליות ומורדות, דרך מיוחדת לה אל היעוד הנצחי. מה שהיה יפה מאד לשעתו, אינו בהכרח יפה לימים יבואו. יהודי וחיינו מצויים ללא הרף בשינויים ובהתחלפויות - ואוי לזה הנאחז בעבר ואינו שת פניו אל הווה שלו. במשך שנים רבות לא חזרתי לעיין בכתבי אותו מרחשוון, אשר דבר קיומם כמעט נשכח ממני.

די לי בכך, אבי שבשמים, ש"אתה זוכר מעשי עולם". זכרנו לחיים, טאטע. כתבנו בספר החיים.

פרק שני

"נקבצו באו לך"

לוד, שדה התעופה, שלהי אלול תשפ"ג.

התור מתארך ומתמהמה. רבינו הקדוש מלמדנו רבות שלא נדחוק את השעה, שנקבל בזרועות פתוחות את מתנת ההמתנה והסבלנות - ועתה, בדרכנו אליו, באים אנו תמיד אל כור שעות מבחן והזדמנויות פז.

עיני עוברות לסירוגין מן הספר הקטן שבידי, אל זה ספר תולדות אדם - הנפרש לפרקי פרקים מתוך קהל הקודש השוקק סביבותי. אין קץ להתרגשות אל נוכח העדר הטהור, הגולש מהמוני ההרים והגבעות, בא מן הנתיבים החבויים אחורי שיחים בשדות וביערות, מפציע מתוככי פינות ההתבודדות האישיות, ומתכנס יחד לפסוע בתום אל עבר משכן הרועה הגדול.

והוא בקדשו משקיף ומביט לעבר כל יחיד מאנשיו, יהיה מי שיהיה, ומצפה לו באהבה רבה אהבת עולם, בחמלה גדולה ויתירה, כמו היה בן יחיד אצלו. עיניו צופיות על הדרכים אליו ואור בהירותם. כה מרוממות ומקרבות מילים קדושות שהשמיע פעם: **"אֵיךְ אֶפְשָׁר לְשַׁכַּח אֶחָד מֵאֶחָד מֵאֵלֵינוּ? הֲלֹא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֶצְלֵי מָקוֹם בְּלִבִּי"** (שיחות הר"ן אות קפח).

רבים הם סוגי המלבושים והמגבעות, הפיאות והזקנים אשר סביבי. יש מהם המעטרים פנים מקדמת דנא, יש שמקרוב באו, ויש גם שאינם עדיין. אך מי מבחין בהבדלים אלה וכאלה בשעה שבוהק כאן חן אחד משותף הנסוך על פני כולם.

רבינו הקדוש מקיים את שאמר בשעתו (חיי"מ אות שיט) **"אֲנִי אֶעֱשֶׂה מֵכָם כְּתוֹת כְּתוֹת"**. לא הרי זו כהרי זו. פלאי פלאים לראות איך ישקה המקור האחד כל כך הרבה סוגי מקבלים. כמעט אין כאן נפש דומה לרעותה - אך מאידך אין קבוצה ונפש שאינה זהה להפליא אל כל חברותיה בעיקרי החיים הרוחניים העוברים אליהן מאותם ספרים, מאותן שיחות, מאותן מילים בכתבי הקודש.

אכן, אין אפשרות וטעם לכנס את רבבות אלפי נשמות ברסלב אל מעמד התכנסות אחד - מרוב ריבוי גוונים משתנים ונוסחאות ודרגות - אך יש גם יש את הזכות להכיר לעת הנסיעה הגדולה לראש השנה, כי כולנו בני איש אחד נחנו, וכל יחיד כאן הוא פירוש וגוון נוסף בקרני אור שמש רבינו הקדוש.

הרי כל אחד ואחד פורש במקומו לפרש שיח לב בינו לקונו, להיות יושב סתר לחלות פני מלך. הנה אלו הן הנפשות אשר יבואו במסתרים תמיד להתרפק על אבינו שבשמים. לפעמים עם דיבורים, לפעמים יתחמץ לבם על העדר הדיבור, ולפעמים יבואו עם חצאי הברות המחלצות עצמן מן המיצר בקושי רב, עדי יוציאו עמן את בעליהן אל מרחב השמחה.

עצות רבינו הקדוש, לחם חוק הן עבור כל נער וזקן מבין הבאים - ואין בהם אפילו אחד שאינו עורג ונכסף לבוראו ית' כל הימים. אין כאן נפש אחת צמאה, שאינה גומעת חייה וחיותה מנחל השורות הקדושות המפכה בספרי רבינו ורבי נתן. שם יוגבהו מוחם ולבם באור אספקלריה של רבינו הקדוש - המרוממת אל פנימיות התורה הקדושה ומצוותיה, פנימיות הבריאה וכל העולמות, פנימיות כל עניני עבודת ה' ופנימיות כל פרטי החיים על מאורעותיהם הרבות.

אלפי הלבבות טהורים המה, תמימים המה, פשוטים המה - וחותרם אחד, עתיק יומין, ניכר על פניהם כל כך והוא מלא אמת לאמיתה. אם תבוא בדברים עם כל מי שתבחר, ויפצה פיו לדבר בפשיטות על עולמו הפנימי, יאירו מתוך לבו מילים יהודיות כאלה שיש בהם כדי להאיר נפשות רבים.

מסע החיים אינו פשוט כלל ועיקר, מי יודע מה עובר על כל אחד ואחד בחייו - אולם אין ספק שהתפילה היא העומדת להם תמיד בכל מצב. פשיטא, שהיא גם המקור לשפע הממון שהצליחו עשירים אלה להשיג עבור הוצאות הדרך שלהם ושל בניהם.

הקשר החי והשוטף עם הבורא יתברך, עם תורתו הקדושה ומצוותיו, עם קיום רצונו בלב שלם - נחשבת פה אצל כולם לפסגת חיים נכספת, שאין לה שני. הבלים חולפים, שאינם בני נצח ותכלית, חסרי ערך המה

בשוק זה. אין להם קונה. עשירות ושאר הצלחות מדומות, השגות בקנאה תאוה וכבוד, רחקו מכאן פרסאות מרובות עד אין קץ. לא אהיה פתי מאמין, כי כל האלפים הללו ניעורים מידי חצות לילה להתייחד עם כאב שכינתא בגלותא. אולם זאת אדע - כי הגלות והגאולה הינם נקודת לב אצל כל אחד, המבעבעת חרישית בתוכו, ואף עולה ובאה רבות אל צקון לחשו עם קונו.

"כי מי שידע קדשת ישראל"

כמו דבר טבעי הוא, הנה מתהלכים כאן בין הבאים גם יהודים מזרע ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, אשר נדחו רח"ל לקצה השמים ונתרחקו כמטחוי קשת מצלם יהודי ואולי גם מצלם אנוש - והנה גם הם יצאו לדרך, ששים ושמחים ומאמינים.

נקודת יהדותם הטהורה, אשר לעולם אינה נשחתת עד כליון, ותמיד יש לה תקוה - גם בבטן שאול ומתחתיו - מגיעה לרבינו הקדוש כדי לקבל סיכוי לתיקון, כדי להתלבות ולהתגבר על קליפותיה עד שתהא שלהבת יהודית עולה בהם מאליה.

כי מי להם עוד בעולמם, אשר כתב בספרו הקדוש (ליקומ"ת פב) מילים כאלה: **"אֶפִּילוּ כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁסָּג מִכָּל מִהְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶף עַל פִּי כֹן צָרִיף אֲנִי שְׁנֵהִיָּה יַחְדָּיו... כִּי יֵשׁ בְּחִינַת אֱלֻקוֹת אֶפִּילוּ בְּדִיּוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה... שֶׁבְּפָחוֹת מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בּוֹדָאֵי אֵיזָה אֱלֻקוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה אֲנִי יָכוֹל לִהְיוֹת יַחְדָּיו עִמּוֹ".**

מי עוד עלי אדמות כל כך האמין בטוב הקיים בכל יהודי, למרות שאינו אלא נקודה זעירה. מי עוד בז כל כך להררי הרע ולא האמין בו - גם בהיותו נראה רם וכובש, גובר וסוער.

הלא זה הוא שר הצבא הגדול, המצביא הגיבור שבכל הדורות, היוצא לפני יהודי ב"מלחמת הגדרות" פנימית, עקובה מדם, הנטושה וסוערת ללא הרף בלב פנימה: אז מי אנכי, למען השם? איך אני מוגדר? טוב או רע? עולה או יורד? להיכן הנני שייך באמת?

מי עוד צדיק צופה ומביט ממרומי מרומיו לעבר תהומותיהם הנוראות, וכותב עבורם מילים יחידות המבטאות את האמת שלהם לאמיתתה: "כִּי מִי שִׁיֹּדַע קִדְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מֵאִין הֵם לְקוֹחִים, וְיֹדַע רוּחָנִיּוֹת וְדַקּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הוּא יֹדַע שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם רְחוּקִים לְגַמְרֵי מַעֲוֹן, וְאִין עֹוֹן שֶׁיִּן לָהֶם כָּלֵל כָּלֵל לֹא, לְפִי גִדֹּל קִדְשָׁתָם מִשְׁרָשָׁם וְגִדֹּל דַּקּוֹתָם וְרוּחָנִיּוֹתָם" (ליקומ"ת ז).

אז נכון שכרגע עדיין השיער גדל פרא, הלבוש כדרך ריקים ופוחזים, אך בת קול מנהמת פה כיונה: "אל תראוני שאני שחרחרות... שחורה אני ונאווה".

איתם, עימם, סמוך להם, במבט חומל ואוהב - אלפי חסידים וכשרי ישראל, בחורים ואברכים שאינם מגביהים עיניהם מארבע אמות של תורה וקדושה לאורך כל המסע. פשיטא שלא רבים הדיבורים בין הצדדים, הרי כל אחד מהם שרוי בעולמו, ומה עצום הפער הקיים עדיין לדאבון לב. אך ענן יהודי אחד חופף על כולם. לא ניכרת עליונות כלשהי ליהודי אחד על פני האחר. אחרי ככלות הכל - אין כאן מי שאינו נזקק לחזק את עצמו במילים "ישראל, אף על פי שחטא, ישראל הוא".

לא אשכח את שראיתי פעם בליל שני של ראש השנה אצל רבינו הקדוש, במקום שסעדו שם רבים מישראל את סעודת החג בקדושה וברוממות - והנה מתייצב על הספסל בחור אומלל אשר נידח והתרחק מדרך הישר ל"ע - הלוואי שב כבר בתשובה שלימה - והחל שר בבכיות נוראות את המלים "וואס איז גיוועהן איז גיוועהן, איך הייב נאך א מאהל אהן" (מה) שהיה, היה. אני מתחיל שוב מהתחלה).

כולם סביבו הורידו ראשם וזלגו עיניהם דמעות רותחות לשמע נשמה מיוסרת, מושלכת מרחקים, הזועקת ומשוועת לשוב לבוראה. נכון, זכור כי גם בשנה שעברה עמד ושיווע כך, רוצה לשוב ועוד ישוב, עדיין אינו מתייאש.

"כִּי עֵקֶר הַרְחָמְנוֹת הוּא כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל עִם קָדוֹשׁ נּוֹפֵלִין חֵס וְשְׁלוֹם בַּעֲוֹנוֹת, רְחֻמָּא לְצֶלֶן - כִּי זֶהוּ הַרְחָמְנוֹת הַגָּדוֹל מִכָּל מִיָּי רְחֻמְנוֹת. כִּי כָּל הַיְסוּרִים

הַקָּשִׁים שֶׁפְּעוּלָם אֵינָם נִחָשִׁים כָּלֵל כְּנֶגֶד הַמִּשְׁאֵוִי הַכָּבֵד שֶׁל עֲוֹנוֹת, חֶסֶד וְשָׁלוֹם. כִּי כְּשִׁיחָאֵל נּוֹפְלִים בְּעֹוֹנוֹת, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, זֶהוּ מִשְׁאֵוִי כָבֵד מְאֹד, שְׂאִי אֶפְשָׁר לִישָׂא כָּלֵל הַמִּשְׁאֵוִי הַכָּבֵד הַזֶּה" (ליקומ"ת ז).

אט אט החלו הכל להצטרף אל שירתו הבוכה. הרי כולנו אחים לשיבת הלב אל אבא שבשמים. במשך שעה ארוכה חזרו שוב ושוב על השוועה הזאת המתחננת בלשונה את תחינת "אל תשליכני מלפניך". והיו הכל כאומרים לו: הבה ונקיים יחד את מצוות התשובה, אחינו. תן ידך עמנו, עם רבינו הקדוש, ונשובה יחדיו. שירה בוכיה גדולה עלתה שם לשמים: "מה שהיה היה, מתחילים אנו שוב מהתחלה".

כך הלכתי והתקדמתי לאט, בתור הארוך המשתרך בשבילי הטרמינל, כאשר מחשבותי מתגלגלות בתוכי, גוררות אחת את הבאה אחריה - ונפשי נפעמת עד מאד.

לפתע נקרעו עיני לרווחה. לרגע עצר לבי מפעום. לא האמנתי למראה עיני.

פרק שלישי

"מרדכי"

היה זה בראשית שנות התקרבותי לרבינו הקדוש. בסביבתי התגורר אברך ושמו מרדכי - אשר ידע על שינויים המתחוללים בי.

ימים מקדם היינו מפטטים לפעמים על דא ועל הא, בנסיעות אוטובוס משותפות וכיוצא בהן - אבל נסיבות החיים השתנו בחסדי ה'. כל איש חי בנתיבו ובתחומי הענין שלו. זמן רב חלף עלינו בלי שהחלפנו מילים של ממש - זולת הרכנת ראש קלה לאות ברכת שלום מזדמנת ושגרתית.

באחת השבתות לאחר תפילת המוספין, כאשר נותרתי כדרכי בבית הכנסת - בין אחרונים המעיינים עדיין באיזה ספר - הגיע אלי מרדכי לפתע, אוחז בידו עלון שבועי המנחיל מרוחו של רבינו הקדוש, ופיו מלא שאלות וטרונות על החיים, בעיקר על מה שאין בהם. למרבה ההפתעה, רבות מילים בפיו על אודות חיי הפרטיים, על קנקנם תהה בפלישה בלתי חוקית:

"תראה, איני 'עויבד השם'. זה לא ה'ענין' שלי - וביני לבינך, גם לא ה'ענין' שלך. בוא, הגיע זמן לומר אמת בלי כפפות. אין היום זמן למשחקים. בטח, מתפללים, לומדים, מדקדקים במצוות, סרים מרע ועושים טוב, מקימים בית למהדרין, אבל "עויבד" אני לא. גם אתה. חד משמעית. מכיר אותך לא מהיום, הינך איש עשיה. זקוק כמו כולם לכסף ואל תבלבל את המוח".

הבטתי מופתע בו ובעלון שבידו. תוהה על הקשר. לא הבנתי מה בדיוק עלי לומר ומה בכלל רוצה ממני.

"נו באמת, מה ה'ענינים' האלה, כביכול קשר עם צדיק - שאינו חי - ואימון עיוור בכל מה שסיפר או לא סיפר תלמידו משמו, לפני מאתיים שנה, עד כדי הוצאת אלפי שקלים שאין לך על נסיעה לראש השנה. זאת מלבד שינויים כאלה ואחרים באורחות חיים. זה לא אתה, לא מתאים לך. מוטב תקדים לרדת מאילנות שטעית לטפס עליהם".

שתקתי. מה אענה?

לפעמים נשמה יהודית מדברת את עצמה דרך מילים שאין כל קשר בינן לבין המציאות הפנימית שלה. שופכת כאבים עמוקים באמצעות חיפויים וכיסויים חיצוניים הרחוקים לגמרי ממה שהיא באמת.

מעולם לא הכרתי את מרדכי למעמקיו - אבל הרושם החיצוני הנשקף ממנו, מספר על אברך נעים הליכות, בן תורה. משהו פה לא ברור בסגנון הבוטה והמשתלח, התוקף וקורא תיגר.

"אני קורא מידי שבוע את העלון הזה, דווקא מאמר הפתיחה כתוב יפה, אבל תמיד יגיע בסופו של דבר לצדיק אמת מדורות קודמים, כאילו אין היום כאלה, ולעוד כל מיני דברים בלתי ברורים לי. עזוב, לא מתחבר".

ישבתי בשקט, מניע ראשי לדבריו. איני יודע במה זכיתי, חסד ה' עלי, שלא התקומם בי צל של כעס ועלבון. איני מכיר את עצמי ככזה. אולי מכח מנוחת אהבה ונדבה של שבת קודש. הוא המשיך לעיין בעלון, פרש לצדדים, בחלוף דקות הפטיר לעברי את ברכת השבת ויצא לדרכו. הסחתי דעת מהמאורע המוזר, הבלתי נעים. שבתי אל הספר וניערתי ממני את הפליאה. מקווה שהכל כשורה בחייו.

כאשר שיח דומה חזר על עצמו פעם נוספת, בחלוף שבוע, העזתי לשאול אותו בזהירות אם מעיק עליו משהו. הצעתי בעדינות שבאם הינו סבור שקיים באמתחתי דבר מה שיש בו כדי לסייע, הנני מוכן ומזומן להגישו.

"מה כוונתך?", ענה בשאלה מערפלת אשר פתחה לי פתח כחודו של מחט. ניצלתי את הרגע המרוכך ואמרתי בפשטות שיש דרכים רבים להגיע אל הקב"ה, כל נפש והמסלול שלה, ואם דרך מסוימת אינה מתאימה לרוחו של יהודי מסוים - אין טעם להתרעם עליה או עליו. ילך בדרכו, יעשה חיל, וראוי שגם יניח לאחרים לעשות כך.

ויפן מרדכי כה וכה, וירא כי אין איש. גחן לאוזני וידבר קשות:

"תבין, נפתלי. אין לי דרך ולא מסלול. מבין מה אומרים לך? אין".

כמו נבהל ממה שאמר, מיהר לסיים והחל מתרחק.

סמוך אל דלת היציאה, עצר והשליך לעברי עוד קטע מצטעק:

"בכל רחבי העולם היהודי, אין קהילה - תהיה איזו שתהיה - שיש בה רצון וענין שבני קהילות אחרות 'יתקרבו' אל מה שיש אצלם. כל שבט חי את איזור החיים שלו ודי לו בזה. רק אתם מצויים ללא הרף בהפצת כתבים ומסרים מתוך עולמכם הפנימי - ואני טיפש עוד קורא אתכם מידי שבוע".

פתח את הדלת בתנועה עזה, טרק אותה ברעש אחורי גוו.

. . .

לאחר שבועיים שוב נותרתי כדרכי בבית הכנסת, אחרי מוסף של שבת, והוא הגיע אלי עם העלון הברסלבי בידו לשאול ולפלפל בסגנון מפותל שאינו לרוחי. חזר על דברים שאמר בעבר וביקש מענה בדרך לא דרך. רבש"ע, מה תחפוץ ממני. הרגלתי בסביבת חיי כהיום, לשיחות קלות ונוחות, פשוטות ותמימות, רחוקות מהתחכמות. מדוע אני מרגיש דריכות מולו, כאילו התיישבנו זה מול זה אל משחק שחמט המצריך חישוב צעדים ללא הרף.

בלית ברירה פתחתי לענות קצת, עמלתי לדבר בלב נקי ופשוט:

"מערכי לב ומענה לשון"

שמע ידידי. איני יודע מה זה 'עויבד'. לא מכיר את המושג ולא מבין מי המציא אותו ומדוע. כן 'עויבד', לא 'עויבד'. יהודים מתפללים, לומדים, מדקדקים במצוות, סרים מרע, עושים טוב, מקימים בתים למהדרין - והננו עבדי השם. אלו החיים שהשי"ת חפץ בהם, עליהם ציווה בתורתו הקדושה. אם חיינו הרוחניים מלאים בטוב, מה פשר האמירה על אבדן דרך ומסלול. נכון, כולנו אנשי עשיה, זקוקים לכסף, וכל זה חלק מסדרי הבריאה - שבתוכה עלינו לחיות כרצונו ית'. מה הבעיה? היכן יש כאן סתירה לעבודת השם?

"אם ככה, והכל כה טוב, למה תוסיף דברים מעבר לכך? מה מקום בחיים לתוספת אמונות בצדיק קדמון שוכן עפר, ולתוספת מנהגי התבודדות ועוד כאלה?"

אין כאן תוספת. יש פה הליכה בדרך סלולה שהיא הבסיס הנצרך לי אל הטוב שאני זקוק לו. אם אני הקטן מאד, חפץ להציל את חיי הזמניים אחת ולתמיד ולנהל חיים יהודיים אמיתיים - ללא כחל ושרק - אין לי ברירה כי אם להיאחז בחיבור הרוחני שאינו מקובל על לבך.

איני מדבר על דרגות, 'עויבד' או לא יודע מה עוד. הרצון שלי פשוט וברור מאד: אני מחפש קשר חי ואמיתי עם השם יתברך, לימוד תורתו כפי ערכי, בקדושה ובשמחה, קיום מצוותיו מתוך חשק, תפילה אליו ברצון היוצא מן הלב, טהרת מחשבה ועינים. זה הכל, מרדכי. זה הכל ואין פה שום עומק מעבר לכך.

רבינו הקדוש נותן לי יודישקייט. אני מובן? יהדות הוא נותן לי, יהדות כפשוטה. הוא מעצב אותי להיות יהודי פשוט וכשר מעם ישראל של השם יתברך. העם שמאז ולתמיד.

האח, הלוואי יהיו מילים בפי להסביר עכשיו את עצמי. איך אומר זאת? רבינו מלמד אותי לסדר הנחה בארנונה באמצעות תפילה למי שברא אותי ואת הביורוקרטיה אשר שנאה נפשי. וודאי, יבוא גם יבוא זמנם של העברת טפסים מרגיזים אל פקידים שאינם אשמים - אבל זאת רק אחרי תפילה, ויחד איתה, כשהיא ממשיכה גם לאחריהם. "הענין שלי הוא תפילה", אמר הרבי.

כן. פניה טבעית אל השם יתברך, באמצעות דיבור של תשובה והטבת דרך - או סתם תחנונים של פרק תהילים - עוד לפני שליחת יד ספונטנית אל הנורופן והאקמול וטפטופים אל אזני הילד. כמה יהודי ונעים להשתמש בפתרונות בעזרת התושיה של מי שברא את העסקנים ומחיה אותם. מה יקרה שפיכת ספקות ולבטים לפני הקב"ה - בחינוך ילדים, בשלום בית, בכל ענין - ולפעמים גם נסללת פתאום דרך מתוך הלב ונתקנת עצה טובה מלפניו ית'.

למעלה מטעם ודעת

"ולמה תטרח לנסוע לראש השנה ולהוציא על כך סכומים כה גבוהים, כאילו מדובר בגופי תורה?"

כי רבינו הקדוש מקרב אותי בפועל להשי"ת ולקיום תורתו הקדושה. ספריו מספקים לי ישועה ברורה וריאלית למועקות הכי כואבות בחיי. ואם הוא מצווה ומבקש על נסיעה זו, אציית לו. הנני מאמין בתמימות אל כל מה שהפליא לדבר על 'ראש השנה שלו' ולכן אקום ואסע תמורת כל מחיר - כפי שאעמול לקיים את שאר עצותיו אשר יש בהן תשועה. הוא המבין עלי ועל מה שראוי לי לעשות, לא אני - ולפיכך אלך אחריו.

"לא מבין, היכן שמענו על התקשרות עם צדיק מבני קדם? הרי נשמתו עדן כבר מאות בשנים, מעולם לא הכרת אותו והוא לא אותך. מה פשר הדברים האלה?"

ראשית, קח לשימת לבך, כי כל קשר אמיתי עם רב או צדיק חי, אינו קשר אל גופו או מلبושו ותנועותיו - אלא עם רוחו, עם דעתו, עם דרך החיים שהוא מנחיל. כזה הוא הקשר שאני מייחל ונכסף לטוות ביני לבין רבי הקדוש.

שנית, אגלה את אוזנך כי בעצם גם בעיני יפלא הקשר הזה שבין קודש קדשים לבין איש אשר כמוני - שהנני בשר ודם ויצר, השרוי במצב רוחני הגלוי וידוע רק לקוני, כי גם אני עצמי איני ברור בו.

אך דע שגם איני מבין איך יתכן קשר ביני, הנמוך בכל מיני נמיכות, לבין א"ל עליון - הגדול הגיבור והנורא. לא ברור לי כלל איך ארהיב עוז להתעטר מידי שחרית בתפילין קדושות, כתרי מלכו של עולם, וכיצד יש לו ית' תענוג נפלא בעליונים ממעשי הפשוטים, כאן בעולמי הרדוד.

אכן החיים נשגבים מבינתי ואין לי הסבר עליהם. אך כל זאת לא מונע אותי מידעה ברורה שהקשר ביני לבורא יתברך הוא מציאות חיה וקיימת ונצחית. הוא אשר בחר בי ברצונו מכל העמים, הוא שהחליט לרוממני מכל לשון ולקדשני במצוותיו. מאותו מקום, בהירה בלבי הידיעה והאמונה על דבר הזכות להתקרב אל רבינו הקדוש, על אף שאכן אין הגיון בכך.

הבן אפוא, מרדכי. מדמם על כביש, או מי שלפתע נדם לבו ח"ו, ירגיש חייב הכל למי שזינק לעברו והעניק לו החייה והצלת חיים. זה שקרס וטבע במערבולות חובות - או תהומות מים - עד אבדן נשימה ותקוה, יחוש אסיר תודה כל הימים למושיע אשר מָשָׁה אותו ברגע אחרון מן המצולות והביאו לחוף מבטחים. על אחת כמה וכמה שזו התחושה כלפי מי שמיטיב ומציל לא רק חיי עולם חולף - אלא גומל עמי טובות נצח, שיפה כוחם גם בהגיעי לעולם הבא ולעולמי עולמים. אולי מעתה תבין מעט את עוז רצוני לציית למי שהנני חב לו את חיי ואת כל מציאותי - רבינו הקדוש רבי נחמן זי"ע.

השארה נצחית וברורה

"ומי אמר שהתכוון בדבריו, לגבי הנסיעה אליו לראש השנה, גם אל השנים שאחר פטירתו?"

דבר זה היה ברור כשמש בצהריים לרבי נתן תלמידו הגדול - אשר שמע וקיבל מפיו - וזה מספיק לי. איני זקוק לשום ראיה והוכחה מעבר לכך.

רבינו הקדוש, ברום דרגתו המגעת עד שמי השמים, שת עינו ולבו על תלמיד אחד ומיוחד, סמך ידיו והאציל עליו מרוחו - בהתבטאו גדולות על כך שהוא אשר מיטיב להשיג קמעא בדעתו, ברצונו ובכוונתו. עינינו הרואות שתורת רבינו הקדוש והשארית הנצחית עד עצם היום הזה, הונחלו לדורות באמצעות תלמיד יחיד זה אשר לא מש מאהלו.

ובכן, אם רבינו הקדוש העניק חותם אמת נצחי על דעתו והבנתו של רבי נתן, מי יבוא אחר המלך, מי זקוק להסכמה נוספת על דבריו. **שלימות הלב עם כל מילה של רבי נתן, היא חלק בלתי נפרד מהאימון המלא ברבינו הקדוש** - ומכלל הן תשמע לאו.

כאן החשיתי ונשכתי שפתי. על מה אעמול להסביר את חיי על רגל אחת. נניח שהיו לי פה ולשון לכך, אולם האם למרדכי יש בכלל אזניים ולב לשמוע את דברי.

קמתי ממקומי, מבקש לסיים.

אלא שמשום מה, נמלא לבי התעוררות לפתע. שם ה' בפי שטף מילים לדברם בקול:

רגע נוכחי של רבי נתן

אם תחפוץ, מרדכי, לשמוע דברים כהווייתם - אשמיעך. נבכי לב אגלה לפניך, מתוך מציאות האמת של נפשי.

דע כי רבי נתן מעורב אצלי בחיי הפרטיים, בצורה שאין לה דומה עלי אדמות. שמעת פעם על דברים כאלה? חי יהודי באוקראינה לפני מאה ושמונים שנה, **רבי נתן בן רבי נפתלי הירץ שטערנהארץ** שמו, והנה יש לו מעורבות רעננה פעילה מאד, משפיעה ומשמעותית, קובעת מהלכים, אקטואלית ורלוונטית בחיים עכשוויים של יהודים בני ימינו.

מוזר, הא?

רבי נתן של רבינו, פותח לי יום אחר יום את המחשבה, את הלב, עם תורת החיים שקיבל פנים בפנים מרבינו הקדוש. הוא מורה לי דרך, רבי נתן, ומאיר לי את הנפש, את הבית, את הפרנסה. הדעת הטהורה שלו, עוצבה וחושלה והוקמה במו ידיו של רבינו - וזכיתי באופן אישי, יחד עם עוד רבבות כמוני, במתנה גדולה וכבירה ביותר: שהדעת העילאית הזאת לא נעלמה מן העולם עם הסתלקותו לעולם הבא.

כמה תודה חבים אנו להשי"ת על פלא זה - שדעתו של רבי נתן נחקקה עלי כתב בקולמוסו הנדיר, בצורה בהירה ומאירה שאינה משתמעת לשתי פנים. מה היינו עושים בלעדיה. מי היה מנחיל לנו את דרך רבינו הקדוש, עד כדי היותה חיה וקיימת בתוך לבנו - בצורה כל כך עירנית ואקטיבית בפרטי הפרטים של החיים המעשיים.

האמת של רבי נתן, הינה בריח תיכון מוצק - המבריש ומלווה מן הקצה הראשון של החיים, לאורך כל מצביהם המשתנים, ועד קצה הרגע האחרון, עם הטלת רגבי עפר על הקבר שלנו.

וכידוע, זו רק התחלה.

שיר ממעמקים

רבי נתן לוקח את אורו של רבינו הקדוש ומפלס לי ולילדיי דרך ברגעים הכי גבוהים וטהורים של החיים. פילוס הדרך ממשיך בעוז ואינו חדל בהגיעי אל מורדות הרגעים הכי חשוכים והכי מביכים של החיים.

אני מריח, מרדכי, את לגלוגך על הביטויים האלה: חשוכים, מביכים, הנני מכיר מקרוב, מן העבר, את הרתיעה מליישר מבט אל מצבים מסוג זה. באיזורי חיך, פטורים מן הסתם מהתמודדויות ונסיונות - ולכן לא מדברים בכלל על מאורעות מוזרים כאלה. משל מציאותם אינה קיימת כלל וכלל.

אך חיי אינם כאלה - ובהגיעי לפעמים למצבי תסכול רוחני ושברון לב, מביא רבי נתן אלי את דעת רבינו הקדוש. משלשל חבלים עד המעמקים הסבוכים שלי, הנבזים והכבויים, שבשעות טעותי נדמה לי ברור שהם קיימים רק אצלי. רבי נתן מזכיר לי אז ברחמים גדולים את שלימד רבינו, כיצד למצוא גם שם קורטוב חיים ונשימה יהודית. מעורר את לבי לרחם על עצמי ולהכיר שהקב"ה שרוי עמי ואצלי בתוכי מיצר נורא זה. מגלה לי מה אבא שבשמים חושב עלי באמת, כשבנו יקירו החליק והתמוטט אל בוך מעיק כזה.

כך פותח את פי ומחלץ מבין שפתותי כמה פירורי דיבורים שבורים להשי"ת, עוד בטרם יצאתי החוצה. מדליק לי נר בעומק החושך ומתיר לי לחיות קצת יהדות בתוך המחנק הזה. מחדד בלבי שאם משברי היצר ונפילותי הינם מציאות קיימת בשטח - על אחת כמה וכמה שהנשמה אמת, הטוב שלה אמת, והמצוות שאני מקיים במעמקי מצבי הן אמת נצחית, בעלי משמעות, ומעלות לצורי וקוני תענוג וקורת רוח שלא היו לו מימות עולם.

בחמלה גדולה מציב לי סולמות על קרקעית הבור, מתלווה אלי להעלותני משם לאט לאט, יוצר עבורי פתחי יציאה ומילוט אל חיי האמיתיים - בהם שוב אמצא עצמי חי עם הקב"ה את חיי כמו מי שאני באמת.

עוז ותעצומות נפש

בית הכנסת ריק היה מבאי שעריו. כנראה מצויים הם כבר בסעודת השבת וזמירותיה - ואני עדיין כאן, בטלית על הכתף, חוצב מתוכי מילים ואין לי מושג אם הינם באים בכלל אל לבו של האברך המצוי כאן עמי.

פסעתי לעבר הבימה, המשכתי לתת דרור למעיין מילים הגואה מתוכי - ולא עצרתי בעדו. אם לא יבואו הדברים אל מרדכי, הלוואי יבואו אלי ואזכה בהם:

איי, רבי נתן. ספריו הקדושים, גאונותו המופלאה. הרי חובק זרועות עולם במרחבי הנגלה והנסתר בתורה הקדושה - ומשם דולה את כל מה שנצרך להתמודדויות החיים שלי ושלך ושל ילדינו ובחורינו, אברכינו וזקננו.

צדיקי דורות, שרפי מעלה, השתעשעו במוח ובלב הענקיים של רבי נתן והפליאו את ערכם - כמו בעל ה'קדושת לוי' זי"ע, שרבי נתן נמנה בתחילה על כותבי תורתו, ועוד קדושי עליון. ומאז שת פניו אל רבינו הקדוש, שפך רבי נתן תחנונים להשי"ת שיבעיר בלבבו את האש הבוערת בברסלב - וממנו פינה ויתד אל כל רגע טוב וצלול שיש לי היום בחיי.

האח, רבי נתן, רבי נתן. איזו נפש בוכיה אל השי"ת תמיד, מאין הפוגות - אך גם בהיותה נרמסת ונרדפת עד דכא, מי ישווה לעוצמותיה ולעוזו כוחותיה האבירים. מהיכן, רבש"ע, מהיכן נוצרת עזות דקדושה כבירה וכה מאושרת, בהירות צחה וברה הצולחת כל תהום ומשבר, נקיה לחלוטין מכל צל של פקפוק בצדקת הדרך.

כל מי שזוכה לטעום קצת רבי נתן בחיים, כל מי שמוכן להשיל מעליו קשיחות צינית ולהתרכך, להיות נמס ונמוג ובר לבב, להפוך בתוכו לב אבן למים ולקרא בפשיטות מילים קדושות מתוך כתביו ומכתביו ותפילותיו של רבי נתן - המשמרים לדורות את להבת הקודש שבערה בקרבו - כל אחד כזה יסע לראש השנה לרבינו הקדוש גם תמורת מחירים כפולים ומשולשים. כי חלחלה אל תוכו בהירותו החדה של רבי נתן, כעצם השמים לטוהר, שזה היה רצונו הפשוט והברור של רבינו הקדוש - שתהיה המשכיות לראש השנה שלו עד עצם היום הזה ועד ביאת המשיח.

נסתתמו דבריי והתיישבתי על הספסל חסר כח. חשתי כי דברתי מעבר לכוחות הנפש - שלי ושל מרדכי. נעשיתי ריק.

בקושי שרכתי רגלי ללכת הביתה.

להסתייע במקורות חיים

מרדכי יצא אחרי ופסע לידי חרישית - עטוף מחשבות, בלא דיבור. נגרר כך עד פתח בנין מגורי. טרם נכנסתי פנימה, עיכבני לרגע נוסף.

קול שבור ומרוסק נשמע מתוכו לפתע והעלה אל החלל שאלה שלא ממין הענין:

"אמור לי, מה הקשיים האלה ברוח ובנפש?"

הכאב ניתן היה למישוש, נגע עד מעמקי לב והעלה דמעה לזווית עין. פרשתי ידי לצדדים: מה אדע, מי מסוגל להבין עומק סבלותיו של יהודי. בשפה רפה מיללתי את הידוע מספרים קדושים, שנפשו של יהודי זקוקה להירפא ולהיוושע בכל ענייניה באמצעות קבלת תיקונה בשורשה העליון. "אין הדין נמתק אלא בשורשו". זה המקור לכל מה שקורה בחיים.

ידו של אדם דלה וקצרה, אינה מגעת לכדי תיקון הנפש בעליונים - אולם יש לו את האפשרות להתקשר בצדיקים, שורשי נשמות ישראל, שהבטיחו לסייע ולהביא את הנשמה הבאה אליהם למנוחתה וישועתה.

הדרך אליהם, כידוע - פתוחה לכל.

פרק רביעי

"מִבְּטֵן שְׂאוֹל שִׁוְעָתִי"

בשבת הבאה, ביקשתי אחרי מוסף ללכת מיד הביתה ולהימנע מפגישה נוספת עם מרדכי. לא היה בכוחי להמשיך בכך עוד.

אלא שטרם יצאתי, בא לקראתי וביקשני להתעכב רק לזמן מה. מעיקה עליו שאלה נחוצה מאד בעקבות השיחה הקודמת.

הסכמתי וחזרתי אל מקומי. שיהיה כך ולוואי אבוא לתועלת בע"ה.

"בפעם הקודמת דברת איתי על כך שרבי נחמן מלווה את היהודי במצבי חיים קשים של תסכול רוחני, מעמקים סבוכים, וכאלה. הרחבת לתאר לי משלים על בורות עמוקים, סולמות וחבלים, נרות ופתחי מילוט. הפעם אבקש, נפתלי, שתואיל בטובך לנחות מעולם הדימויים והדמיונות ותענה לי על שאלה מסכמת קצרה וישירה מאד. אולי בה אסיים. במטותא, ענה לי בכנות:

תגיד, נפתלי. האם אתה באמת עומד מאחורי הדיבורים היפים האלה - או שהינך ככל העולם אשר דיבוריהם הגבוהים לחוד ומעשיהם הנמוכים לחוד? אתה מדבר איתי על מציאות אמיתית בשטח? אתה רוצה לומר לי, נפתלי, שהינך מוצא בפועל כוחות נפש לעשות טוב ולחשוב טוב גם במצבים של שיא החושך והחרפה?

הוא עמד זקוף מולי. הביט אל תוך עיני כמתריס - וכל חזונו דרוכה לקרב.

השפלתי מבט במבוכה. נאלמתי דומיה, כאבי נעכר.

אם הגענו כבר עד כאן, חיזקתי את עצמי להפעיל את כלי הדיבור, להשמיע בפשטות את המציאות הפנימית, האמיתית:

כן, מרדכי. כן. לפעמים בהחלט הנני זוכה לכך, ברחמי ה' אשר לא כלו - אף על פי שאיני ראוי ואיני כדאי. במצבים כאלה, מלווה אותי יסוד חיים שלימדנו רבינו הקדוש (ליקומ"ת מח): **"וְאִם אֶתָּה רָחוּק מְאֹד מְאֹד מִמָּנֹנוּ**

יִתְבַּרְךָ, וְנִדְמָה לָךְ שְׂאֵתָה פּוֹגֵם בְּכָל שְׂעָה מִמֶּשׁ נִגְדּוּ יִתְבַּרְךָ - עִם כָּל זֶה, כִּנְגֵד זֶה תִּדְעַ שְׂאִישׁ כִּזֶּה שֶׁהוּא מְגִשֵּׁם כָּל כֶּה, כָּל תְּנוּעָה וְתַנּוּעָה שֶׁהוּא מִנְתֵּק עֲצָמוֹ מֵעֵט מֵעֵט מִן גִּשְׁמִיּוֹתוֹ וּפּוֹנֶה לְהֵשִׁים יִתְבַּרְךָ, הִיא גְדוּלָּה וִיקָרָה מְאֹד מְאֹד. וְאִפְלוּ נִקְדָּה קִטְנָה מְאֹד, שֶׁהוּא נִעְתֵּק מִגִּשְׁמִיּוֹתוֹ אֵלָיו יִתְבַּרְךָ, הוּא רֵץ בָּזָה כְּמָה וְכְמָה אֲלֵפִים פְּרָסָאוֹת בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים".

אך לא אכחד ממך, מרדכי, את האמת. נכלם אני להודות שלמרבה הבושה - לפעמים גם קרה בעבר, שגבר עלי יצרי לייאש אותי ולהרפות ידי לבל אאזור את העוז הנדרש. תעתע בי להעמיק בכסילותי, להטיח פני בקרקע ולהכריז על 'ברוגז'. להותירני סורר ומתרחק רח"ל, עייף ויגע ולא ירא אלוקים, למרות ידיעת האמת. יהי רצון שעוד אזכה לשוב בתשובה שלימה".

מרדכי נשף תרועת נצחון. אל הרגע הזה ארב מתחילת הדרך:

"נו, נפתלי. זו לנו שבת רביעית של שיחות מעמיקות, והכל היה שווה כדי לדלות ממך סוף-סוף הודאה ברורה על האמת. אז למה אתה הולך סחור סחור ומוכר 'לוקשים' לעצמך וגם לי? מה ערך למטבעות נוצצות שברגע האמת אינן עוברות לסוחר?!

השמע לאוזנך מה שפיר מדבר: אפשר להרקיע ולהמריא שחקים כאוות נפש - התבודדות, אומן ראש השנה, רבינו, רבי נתן, תיקון הכללי, כל מילי דמיטב - אבל ברגע של נפילה, שנינו שווים. בסופו של דבר, במצבי תהום כולם נמצאים יחד, כתף אל כתף. מושלכים על קרקעית החיים עצובים ומיואשים, מתוסכלים לפגוש פנים בפנים את הפרצוף האמיתי שלנו, שככל הנראה לא יחול בו שינוי אף פעם. אם כן, מה הועילו חכמים בתקנתם? עבור מה כל הסיפור הנלהב והמושיע הזה, שאתה בעצמך מודה שהוא לא מוכיח את עצמו תמיד במבחן החיים?"

שתקתי בלב נשבר. בושתי ונכלמתי בהיזכרי בטעויות מחפירות ומצבים מבישים, ימים שעברו בחושך.

עברו כך דקות של כאב צובט עד דכדוכה של נפש. לא מיהרתי להשיב, לבי נקי היה באותה שעה מתאוות ניצוח כלפיו. בלב מתחנן להשי"ת,

פציתי פי להשמיע לו אמת צלולה וברורה כשמש בצהריים, שזכינו והנחיל לנו רבינו הקדוש:

פעם אחת בחיים

"הסכת מרדכי ושמע. אם מכוח הדרכתו והארתו של רבינו הקדוש, זכיתי להמעיט את נפילתי **פעם אחת בלבד** במשך כל החיים - אשרי חלקי. "כִּי אֶפִּילוֹ אִם לֹא פָעַל כִּי אִם כָּחוּט הַשְּׁעָרָה אַחַת, פְּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּו, גַּם זֶה יָקָר מְּכָל חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה" (ליקו"ה תפילין ה, מג). זאת גם אם הסיפור הנלהב והמושיע, לא הוכיח את עצמו אתמול או מחר.

רוכש כרטיס לוטו שמספרו עלה בגורל וזכה במליוני דולרים פעם אחת בלבד, לא יכנה את רכישת הכרטיסים כמעשה הבל - רק משום שרכישה זו אינה מוכיחה את עצמה **תמיד** במבחן החיים.

יתר על כן: **"דַּע, שְׁכָל הַתְּנוּעוֹת וְהַהֲעֵמָּקוֹת שֶׁאַתָּה נֹתֵק וְנִעְמָתְךָ בְּכָל פְּעַם אֵיזָה מַעֲט מִן גִּשְׁמִיּוֹת לַעֲבוּדָתוֹ יִתְבַּר, כָּלֵם מִתְקַבְּצִים וּמִתְחַבְּרִים וּמִתְקַשְּׂרִים וּבָאִים לַעֲזָרְתָּ בְּעַת הַצָּרָה, דְּהִינוּ כְּשֵׁישׁ חֵס וְשָׁלוֹם אֵיזָה דַּחֲק וְעַת צָרָה, חֵס וְשָׁלוֹם"** (ליקו"מ"ת מח).

על הקרקעית

אגב, בנו של רבי נתן כתב לו פעם את טענתך ושאל על מה "שִׁבְעַת שְׁעוֹבֵר הַהֲרַפְתָּאֹת וְהַבְּלוּלִים, אֵי אֶפְשָׁר לְהַרְגִּישׁ חֲסָדֵי ה'". רק אחר כך, כְּשֶׁמִּרְחִיב קֶצֶת, אֵז רואים נִפְלְאוֹת חֲסָדָיו.

כאומר, בלשונך: מה ערך למטבעות נוצצות שברגע האמת אינן עוברות לסוחר. אפשר להרקייע ולהמריא שחקים, אבל ברגע של נפילה, הרי מושלכים על הקרקעית, אם כן מה הועילו חכמים בתקנתם?

ובזכות שהיה הבן היקר הזה, ר' יצחק, גלוי לב עם אביו ולא בוש ליטול הימנו עצה על ענייני הנשמה - זכינו שנשארה לדורות עדותו המפורשת של רבי נתן, שהשאלה הזאת הועלתה על ידו לפני רבינו הקדוש בעצמו, ואף זכה לקבל עליה מענה מפי קדשו:

"כָּבֶד דִּבְרָתִי מָזָה עִם אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ ז"ל בְּעֶצְמוֹ וְאָמַר לִי שֶׁפֶן הוּא. אֲבָ אִף עַל פִּי כֵן הָיָה כְּנִתּוֹ שִׁיתְחַזֵּק הָאָדָם דִּיקָא בְּעַת הַדְּחָק הַגָּדוֹל לְמִצָּא אִיזָה הֶרְחָבָה, עַד שִׁירְגִישׁ אֲזִי דִיקָא חֲסָדִי ה' וְנִפְלְאוֹתָיו. וְעַל כָּל פָּנִים יֵאֱמִין בָּהֶם בְּאִמּוּנָה שְׁלֵמָה שְׁבוּדָאֵי הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ טוֹב לְכָל, בְּכָל עֵת, וְכָבֶד עֶזֶר לוֹ הֶרְבֵּה, וּבּוּדָאֵי לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ גַּם עֵתָהּ. וְזֶה עֶקֶר הַמְּלַחְמָה לְהַפְּךְ הִיגּוֹן וְאִנְחָה דִיקָא לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׂמִיחָה" (עלִים לְתַרּוּפָה רנא)

הפרצוף האמיתי שלנו

מרדכי הקשיב היטב. הדברים חדשים לו ומפעפעים בתוכו. מותירים אותו חסר מנוח:

"הוי, נפתלי. רצונך שאעבור את הים בשביל 'פעם אחת בחיים' של מציאת הרחבה בעת הדוחק הגדול? החיים מזמנים 'דוחק גדול' ללא הרף, והוא דורש תשועות תמידיות יותר. מדאי הרבה פעמים אמצא את עצמי מוטל ארצה בחוסר אונים. אם לא נתת חיים למצבים כאלה, מה עשית?"

חכמתי בדעתי. אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר.

חופר הוא רובד אחר רובד עד מעמקי, נוגע עד מצולות סודותי.

נשמתי עמוק וחצבתי מילים מלוח לבי:

דע, שגם אם רח"ל מתרחשת נפילה לרגעי תהום ח"ו של שכחת ה' - עדיין בהירה בי האמת, אף כי בעוונותיי הרבים טעייתי להפנות אליה עורף. היא לא חשכה ולא כהתה, לא חל בה שינוי קל.

כי גם אם אכן עלה ביד האויב המר להפיל ברשת מעשים טועים, הפוגמים בכל העולמות רח"ל - לא יעלה בידו לתעתע בי כאילו ח"ו הורחקתי מחמת מעשי ונעזבתי מאת ה' עד כי הושלכתי ממנו לנצח בלבי שוב ותקוה.

רבינו הקדוש ורבי נתן, חקקו בי משהו של קיימא. אבנים שחקו מים. טיפין של דיבוריהם נקבו בלבי נקודת אמת.

ולכן, גם באופל מחשכי המחשכים, עדיין אכיר ואדע בבהירות פשוטה וברה, כי ברגע אחד קטן, בתנועת העתקה אחת לטוב, יש בידי לשוב אליו ית' ולחזור להיות אהוב וקרוב עמו.

ברור לי, מרדכי. ברור לי: זה הפרצוף האמיתי שלנו.

מכאן הנתיב אשר יביא אותי להתנער אל שמחת יהדותי גם מתוך התרסקות ואבדן. וכפי שמלמדנו רבינו הקדוש, שהראוי למלוכה הוא זה המחזיק את עצמו בשמחה גם אחר רדתו מגדולתו ומלוכתו - שבכך גורם בעליונים שמחה יתירה מאד. אך אם בזמני ירידתו מהגדולה, מניח לעצמו ליפול לעצבות, מוכיח בכך שכלל אינו ראוי למלוכה וטוב שהורד הימנה.

שהרי כך סיפר רבינו באחד מסיפוריו הנשגבים, אפופי הסודות והרזים, על מלך שהוריש לבנו היחיד את המלוכה בחייו, במעמד שמחה עצומה ואדירה, בהשתתפות הדוכסים והשרים - ובעיצומו של היום הגדול, העניק המלך לבנו בשורה מרעישה: דע כי עתיד אתה לרדת מן המלוכה, אולם **"תִּרְאֶה שְׁלֹא יִהְיֶה לְךָ עֲצָבוֹת כְּשִׁתְּרָד מִן הַמְּלוּכָה, וְכִּי תִהְיֶה בְּשִׁמְחָה"** - ואם תהיה בשמחה גם אחר רדתך מגדולתך, אז אהיה אני שמח בשמחה יתירה מאד (ובלשון רבינו "מְשֻׁנָּה פִּרְזֵלֶאך").

וכאן הוסיף לומר לו: **"גַּם כְּשִׁיִּהְיֶה לְךָ עֲצָבוֹת, אֶף עַל פִּי כֵּן אֲנִי אֶהְיֶה בְּשִׁמְחָה עַל שְׂאִין אֶתָּה מְלֶכְךָ - כִּי אֵינְךָ רֹאֵי לְמְלוּכָה, מֵאַחַר שְׂאִינְךָ יָכוֹל לְהַחֲזִיק עֲצָמְךָ בְּשִׁמְחָה כְּשֶׁאַתָּה יוֹרֵד מִן הַמְּלוּכָה"**.

"איש כֶּשֶׁר כְּמוֹ קֹדֶם"

מרדכי קם והחל מתהלך אילך ואילך. לא אדע מה לו, הנרעש או נרגז? המשכתי בשלי, לא עת לחשות. דברתי אל החלל - כי חשתי שאזניו כרויות עתה יותר מתמיד:

עתה, מרדכי, הגיע הרגע להשמיע דברים מבהילים ומרעידים.

רבינו הקדוש - שלא טָעַם טַעַם חטא מימיו - הנחיל לנו יסוד חיים, כמדבר על עצמו, וזה לשון קדשו (חיי"מ תנג):

"כְּמוֹ שְׂאֵתֶם רוֹאִים אוֹתִי, רְצוֹנִי לוֹמַר שְׂבֹדָאִי אֲתֶם מַחְזִיקִים אוֹתִי לְצִדִּיק גָּמוּר - אֶף עַל פִּי כֵן, אִם הָיִיתִי עוֹבֵר חֵס וְשְׁלוֹם עֲבָרָה גְדוֹלָה בְּיוֹתֵר, אֶף עַל פִּי כֵן לֹא הָיְתָה הָעֲבָרָה מְשַׁלֶּכֶת אוֹתִי וּמַפְלֶת אוֹתִי כָּלֵל, רַק הָיִיתִי אַחֵר הָעֲבָרָה אִישׁ כָּשֶׁר כְּמוֹ קֹדֶם, רַק אַחֵר כֵּן הָיִיתִי עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה."

הרי לך ההבדל האדיר שביקש רבינו להבדיל אותנו - מן התועים ליפול ברגעי תהום ויצר, אל קרקעית יאוש ועצבות **"שֶׁהֵיא סֵטְרָא אַחֲרָא וְהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹנֵא אוֹתָהּ"** (ליקומ"ת מח).

עשרים ושתיים מילים מזעזעות העניק לנו רבינו למצב מר זה, והן מסכת חיים שלימה. בעשרים ושתיים מילים אלה טמן בקדשו את הסוד היורד עם אנשיו מצרימה, עד התהומות הכי עמוקים בחייהם. זה גם הסוד המעלה אותם משם: **"לֹא הָיְתָה הָעֲבָרָה מְשַׁלֶּכֶת אוֹתִי וּמַפְלֶת אוֹתִי כָּלֵל, רַק הָיִיתִי אַחֵר הָעֲבָרָה אִישׁ כָּשֶׁר כְּמוֹ קֹדֶם, רַק אַחֵר כֵּן הָיִיתִי עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה."**

מאחל לך, מרדכי יקירי, להתבונן בדברים בעין של אמת. אם תזכה, תשכיל להבין עד כמה ועד היכן פעלו גם פעלו חכמים בתקנתם.

כי מי עוד גיבור נפש ואיש מלחמה, כיהודי שח"ו נכשל ב**עֲבָרָה גְדוֹלָה בְּיוֹתֵר** ח"ו ובאותה שעה נפשו עליו תאבל ותצטער מרורות ביסורי נפש שאין כמותם על ההתרחקות מהשי"ת. והנה, על אף ידיעתו שאחר כך עליו לעשות תשובה ועדיין טרם שב בתשובה - אף על פי כן, אינו מושלך ואינו נפול **כלל**. יש בו עוז ותעצומות להיות **"אַחֵר הָעֲבָרָה אִישׁ כָּשֶׁר כְּמוֹ קֹדֶם"**.

הרי זו גבורת עולמים, מרדכי. התבין על מי מדובר כאן? על יהודי שה'אגו' שלו כבר שחוק לגמרי. ספג טיל, כמו שאומרים, והכל כבר מרוסק עד דכא. לא נותר ממנו מאומה - אבל נקודת יהדות שלו חיה וקיימת, בעינה עומדת, והוא ממשיך להיות **"אִישׁ כָּשֶׁר כְּמוֹ קֹדֶם"**.

ילמד תורה כפי היכולת המועטה שנותרה בו, וימשיך בכך בעקשנות דקדושה - גם כאשר כל הקולות הפנימיים יצעקו מתוכו **"מה לך לספר**

חוקי"; יתפלל, יודה ויהלל, ישבח ויפאר וירומם, ואפילו יבקש בפשטות; יעצור את נפילתו ויחזור לחיות כיהודי. ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו.

ההינך מכיר יראת שמים אמיתית - חסינת אש יצר - כמו זו?

האם פגשת פעם בחיך עוד מילים כמו "צריך שיהיה לו עזת דקדשה נגד ה' יתברך, לבלי להתביש לחתור חתירה להתקרב אליו תמיד".

תראה איך רבי נתן לא מוותר, הולך עד הסוף:

"אף על פי שעשה מה שעשה. אף על פי שכבר התחיל כמה פעמים ורצה להתקרב לעבודת ה' יתברך ואחר כך נפל. אף על פי שנפל למה שנפל. אפלו אם היה כך כמה וכמה פעמים אין מספר. אף על פי שהבטיח כמה פעמים לה' יתברך שלא יעשה עוד מה שעשה ולא קים דברו - והיה גרוע מבתחלה... אף על פי כן, אל יסתפל על זה כלל ויסלק הבושה מעל פניו ויעז פניו נגד ה' יתברך בכל פעם וישתטח ויבקש מלפניו בכל עת תמיד שיקרבהו לעבודתו יתברך וישיבהו בתשובה שלמה לפניו. עד ישיקי וירא ה' משמים, אולי יחוס אולי ירחם... ואם יהיה לו עזת כזה ויותר מזה, אז יזכה בודאי שימחל לו ה' יתברך כל עוונותיו" (לקוה חור"ה הל' הלואה ג)

...

פניתי ללכת. הרביתי לדבר היום. הצצתי לעבר מרדכי - העומד בשתיקה באיזו פינה. מבטו תלוי בי ואינו מגיב מאומה.

טרם יצאתי, פניתי לאחורי ואמרתי:

שאל נא, מרדכי. שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפנינו, למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים - הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו? הידעת כזאת על עוד סלילת דרך ה' ואור התקשרותו הנצחית עם בניו - גם אל תוך עמקי מנהרות נפשיות אפלות כאלה של דורנו אנו?

"זְקוּק לַעֲזָרָה"

לא חלפו ימים רבים וקולו של מרדכי שוב התדפק על פתחי. הפעם באמצעות הטלפון, במוצאי שבת קודש. נינוח היה, רך יותר מן העבר, זה לא אותו מרדכי:

"קבל, נפתלי, את התנצלותי על שתקפתי אותך בדיבורי. הבן, זה בא ממקום כואב. אני זקוק לעזרה. בבקשה ממך, פנה עבורי עוד קצת זמן, אבקש לשמוע עוד על ברסלב בכלל, ובפרט על ראש השנה המתקרב. זה חשוב לי".

הפכתי בדעתי, ביקשתי מהקב"ה שיתקנני בעצה טובה:

הנסתרה דעתי להוסיף ולספר לו על חיי גן עדן עלי אדמות, ברסלב של רבינו הקדוש? הרי גם אני עודני מהלך על מפתנם שנים על גבי שנים, ורק נכספתי להשתוקק אליהם מחדש בימים ובלילות של תכלית וטעם. מי פתי יאמר זיכיתי לבבי ומצאתי, וכבר יש בי כדי לדבר לאחרים. ובכלל, מה יש כאן לדבר? הכל כתוב וחקוק במפורש בספרים הקדושים, במילים הכי פשוטות, השוות לכל נפש באופן שאין לו דומה.

"שמע, מרדכי. מה יועילו לך גיבובי דברים מדילי? באין רואה, קח לך ספר "חיי מוהר"ן" וראה במו עיניך מה אמר רבינו הקדוש על ראש השנה שלו. מי בער יבוא לצרף שבירי קש שלו אל אוצרות יהלומים מגנזי המלך".

בתוך כך, פתחתי את הספר (חיי"מ אות תו) והתחלתי קורא בקול:

"כִּי אָמַר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עֲנִיָּיִם וְתַקּוּנִים מֵה שֶׁבָּכַל הַשָּׁנָה גַּם הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת. שִׁיכוּלִין אֲז אַנְשִׁים לְקַבֵּל תַּקּוּנִים מֵה שֶׁבָּכַל הַשָּׁנָה לֹא הָיָה בְּאֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה לָהֶם תַּקּוּן בְּשׁוּם אֶפֶן, אֲף עַל פִּי כֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יְכוּלִין אֲפֹלוּ הֵם לְקַבֵּל תַּקּוּן... בְּכָל הַשָּׁנָה אֲפֹלוּ הוּא בְּעֶצְמוֹ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְתַקְּנָם, אֲבָל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם הֵם יְכוּלִים לְקַבֵּל תַּקּוּנִים".

שקט סמיך שרר. לא פצה מרדכי פיו ולא דיבר.

מילים חדשות עלו אל פי:

"אור מופלא רום מעלה, שת עינו ולבו דווקא עליך, מרדכי, בן שנות ההווה. נשמתך הקדושה התגלגלה ובאה ממקור מחצבתה, תחת כסא הכבוד, עד מצב של חיים תחת השמש בתקופת סער ונסיון של עקבתא דמשיחא, נוסח שנות 2000.

והנה רחמנות גדולה מכל מיני רחמנות שבעולם, שולחת אליך זרועות שמים לרומם אותך מאשפתות שרק אתה ידעת את רדיפתם אחרך - או רדיפתך אחריהם - ולהביא אותך לתיקון הנפש, לקרבת אלוקים, לחיי נצח. הבינני, מרדכי. מתרחשים פה נפלאות. רבינו הקדוש שולח אחרך לעורר אותך אליו, להביאך על תיקונך. הנסתרה דעתי לבוא בינך לבינו?

הוא זי"ע מקשיב ומאזין למכאוביך הפנימיים בהאזנה ובהבנה שאין עוד כמותה בעולם. וכפי שאמר: **"כְּשֶׁאַחַד מְסַפֵּר לִי צַעְרוֹ, אֲנִי מְרַגֵּשׁ בְּעֵצְמִי הַצֶּעַר יוֹתֵר מִמֶּנּוּ - וּמִמֶּשׁ נוֹטְפִין מִמֶּנִּי הַדָּמִים מִגְדֵּל הַצֶּעַר שֶׁאֲנִי מְרַגֵּשׁ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ"** (שיחות הר"ן קפ"ח).

ובכן, מה רצונך ממני? מי אנוכי ומה חיי. כמוני כמוך אף אני זקוק ומיחל לישועה. ספרי רבינו וכתבי רבי נתן, חיים וקיימים לפנינו היום - כמים ואוויר המצויים חינם בכל מקום. אותם נשתה ולחמם נאכל. מן הסתם כבר טעמת פירורי שיריים מהם. ובכן, בקש אחריהם הלאה כי רק באורם תראה אור".

אחורי דלת הרופא

מאז ואילך, חלפו שנתיים ימים - ולא התקיים בינינו כל שיג ושיח. כמעט לא ראיתיו לנגד עיני. רווח לי על הנתק, אך לפעמים תהיתי אולי טעיתי בדברי אליו. האם ביקשתי לקרב ונמצאתי מרחק?

זמן רב עבר, ראש השנה ועוד אחד. הקשר עם מרדכי כמעט נשכח מלב.

ביום מן הימים הביאה אותנו ההשגחה העליונה אל פונדק אחד, בחדר המתנה בקופת חולים, אחורי דלתו של רופא ילדים. כאשר נפגשו עינינו, חשתי במבוכתו הרבה של מרדכי. הרגשתי בעליל כי אילו היה בידו, מוחק היה מן העולם את השיחות שקיים עמי בימים ההם.

שאלנו בנימוס איש לשלום זולתו והוא שח בתוך הדברים כי הינו עסוק מאד בשנים האחרונות - מאז נתמנה למגיד שיעור בישיבה נודעת - וכבר אין עיתותיו בידו כמו בעבר. הבנתי שהוא מבקש לשכוח את אותן התפרצויות של שבת, שאינן לפי כבודו הנוכחי. יותר מהן מעיקה עליו האמירה הרכה שבאה בסופו של ענין. בוש ונכלם בשיחת הטלפון, בה הודה בפה מלא כי קיימים כאבים בחייו והוא זקוק לעזרה.

שתקתי. לרגע התאכזבתי למפרע על שהתפתיתי בשעתו לדבר באזניו בגילוי לב, ללא הועיל. ההמתנה המשותפת בחדר, לא נעמה לשנינו. מידי דקה התכופף שוב אל עגלת התינוק, להתעסק כביכול עם בנו, אלא שלמורת רוחו הדבר לא זירז את התור. השקט הוסיף להעיק עלינו. בלית ברירה, מצא לנכון להרטיב את החלל היבש והדחוס במילים נוספות של התייחסות אל מה שהיה לפני שנתיים:

"אני זוכר את השיחות שהיו בינינו. זו היתה תקופה מבולבלת בחיי. ברוך ה', התאוששתי ממנה לגמרי. כיום יש תלמידים רבים והם בראש מעייני. החיים זורמים ב"ה. אגב" - ביקש כנראה לרצות אותי קמעא - "עדיין קורא אני מידי שבוע בעלון ההוא של ברסלב, אבל העניינים כבר נעשו יותר ברורים לי".

לא העמקתי לחשוב מה נעשה ברור יותר, מה נעשה ברור פחות. "זה מעשה שלו ולמה לי לדבר מאחרים". רק משהגיע תורו להיכנס אל הרופא ונסגרה הדלת אחריו - שמעתי את מחשבתי מדברת אליו מילים ברורות. הפעם כבר לא אשמיע אותן לאזניו:

מרדכי, מרדכי. אם פיך מעיד בך שאצבעותיך אוחזות בדף שיש בו את רוח רבינו, ועיניך עדיין רואות בו מילים - משמעות הדבר שבחשאי חשאין, בעמקי תהומות הנפש החבויים מעיני כל חי, ברזי הרזים של מסתורי סודות הלב, קיים בנשמתך חוט חרישי דקיק, מוצנע וחבוי גם מעיניך, והוא רווי ערגה וכיסופין לבוא אי פעם על תיקונך הנצחי בהתקשרות אישית בינך, כפי שאתה ובמקום שאתה, לבין רבינו הקדוש הנורא והנשגב, רבי נחמן בן פייגא זי"ע, נכד הבעל שם טוב הקדוש זי"ע.

יהי רצון שנזכה לך, אתה וגם אני, עם דורותינו אחרינו, אמן וכן יהי רצון.

פרק חמישי

"גִּעְגּוּעִים גְּדוּלִים וְכִסּוּפִין"

הזמן העושה את שלו, היכה את זכרו של מרדכי מלבי.

שנה רודפת שנה ועוד אחת. ימים ולילות ועוד שבת קודש. שבוע אחר שבוע, ושוב קוראים בקול נעים הלל של ראש חודש ומקדשים ישראל את הלבנה שהם עתידים להתחדש כמותה. ממרומי ימי ראש השנה נמשכים בני עם סגולה כנחל אל מצוות קדושות של תשרי. החנוכה משכיחה את החשוון, כמבליעה אותו בין נרותיה לבין אתרוג וסוכה. ימי שובבי"ם נפתחים ברצונות טובים ומסתיימים בהיותם נושקים אל עוד ראש השנה לאילנות והנה פורים כבר קרב ובא. מן המצה והיין של פסח, חולפים אל ימי ספירה מזככים מכל סיג ופגם, המביאים אל אקדמות של שבועות. לוחט הקיץ, עדיין לא נושענו בעוונותינו הרבים, ופצעי תמוז ואב נפתחים מחדש. עוד ימי נחמה מניחים רטיה על לב, ושופרו של אלול מתריע, מעורר ישנים אל הסליחות הקודמות לראש השנה שהנה שוב קרב ובא.

דורשים החיים את תפקידם ואת ממונם. גדלים ילדים ב"ה, נעשים תיישים, עולים מן הכיתה אל המלמד הבא - ומן הת"ת אל הישיבה - עד שזוכים לבוא לפרקם ולמצוא זיווגם. מאורעות תבל ותהפוכותיהם מזעזעים עולם ומלואו לקראת גאולה שלימה - והאדם הקטן נע את חייו בתוככי כל הסערות אלה, ואין לו על מי להישען אלא על אביו שבשמים. לקראת תיקונה השלם, הולכת הבריאה ומשתבחת יותר ויותר ללא הרף, "שְׁעָנָעַר אֹן שְׁעָנָעַר" כלשון רבינו הקדוש. אור ה' עליה זורח ונפשות ישראל מתרוממים אליו ית'.

...

לקראת ראש השנה תשפ"ד.

הכל נדים ומטולטלים במאורעות חבלי משיח עזים וגורליים - וישראל עם קדוש אינם יודעים את המחר, רק מייחלים להשי"ת באמונה ומצפים

לישועתו כל היום. בצאת הכרזת הגדול להדהד במרחבי תבל, לעורר נפשות אל הנסיעה הגדולה שרבינו הקדוש אמר שהעולם כולו וכל העולמות תלויים בה - עוד ועוד היטו אליה אוזנם והניחו לנשמתם להציץ מחדש בפרשה זו, אף כי בעבר לא הניחו לעצמם לעשות כן.

"כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם עֲכָשָׁיו קְרוּבִים אֶל הַקֶּץ מְאֹד, וַיֵּשׁ עֲכָשָׁיו לְיִשְׂרָאֵל גִּעְגּוּעִים גְּדוּלִּים וְכִסּוּפִין גְּדוּלִּים לְהֵשֵׁם יִתְבָּרָה, אֲשֶׁר לֹא הִיָּתָה כְּזֹאת בְּיָמֵי קֹדֶם, וְכָל אֶחָד נִכְסֵף מְאֹד לְהֵשֵׁם יִתְבָּרָה" (ליקוּמ"ת עח).

והדמות הנשקפת לנגד עיני מוכרת לי כל כך. לבדה ניצבת, נשענת על עגלת המזוודות, שקועה בעולמה.

מרדכי, מגיד השיעור, שרק בתקופה מבולבלת נבון היה וכואב - אך כהיום הכל כבר ברור לו, ותלמידים רבים בראש מעיינו - הנה הגיעה שעתו לבוא גם הוא בהכנעה ולהביא את נשמתו הכוספת זה כמה אל יחיד הדורות, להעלותה ולתקנה לעד ולנצח נצחים.

- - -

עצרתי עצמי מלגשת אליו. נשמתו באה עתה בסוד רבינו הקדוש - ולא זה הרגע הנכון להימצא בסביבתו. נפש יהודית המתייחדת עם שורשה, עת קודש קדשים היא לה - וכל זר לא יהיה באוהל מועד.

"כִּמּוֹ שְׂרָאִינוּ אֶצֶל רַבֵּנוּ זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָה שְׁעָקָר הַחֲשִׁיבוֹת הָיָה אֶצְלוֹ, כְּשֶׁבָא אִישׁ חֹדֶשׁ לְהִתְקָרֵב לָהּ יִתְבָּרָה, שֶׁהָיָה יָקָר בְּעֵינָיו מְאֹד, יוֹתֵר מִכָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּתְקָרְבוּ מִכְּבָר. כִּי עָקָר הַהִתְפָּאָרוֹת הוּא כְּשֶׁעוֹלָה הַתְּפָאָרוֹת חֹדֶשׁ לָהּ יִתְבָּרָה" (ליקוּ"ה הל' בִּרְכַּת הַמְזוּן ד)

כבשתי עיני מלהביט בחזיון המרטיט הזה.

"בְּבִכִּי יָבוֹאוּ וּבִתְחֻנּוֹתֵם אוֹבִילֵם"

לאחר שלושה ימים, ואנו מסתופפים כבר בצלו של רבינו הקדוש, הגיע ובא היום הגדול של ערב ראש השנה.

מעמד איום ונורא מתקיים אז, בשעות שסביב חצות היום, סביבות הציון הקדוש. רבבות אלפי יהודים עומדים שם כאחת, שואגים לתשובה בקולות ובכיות שלא מעלמא הדין.

רבינו הקדוש ציוה שיתאספו אנשיו אליו, לשפוך את הלב בווידי דברים ולגולל אצלו בפה מלא את הלב היודע מרת נפשו, ככל הזכור לאדם מיום היוולדו - וכה אמר: "אמור את מה שאתה יודע, והקב"ה יודע, ואני יודע".

בשעות האחרונות של השנה היוצאת, טרם תפרוש השנה החדשה את כנפיה עלי תבל, מתקלפים כאן רבבות יהודים מן הרע שנדבק בהם, מלשינים עליו לבוראם - כאסתר בשעתה שהצביעה לפני המלך על איש צר ואויב המן הרע הזה. מספרים לפניו ית' כמה סובלים אנו הימנו ימים ולילות ומתוודים לאן כבר הביא אותנו במעלליו ותחבולותיו. כך שבים יהודים אט אט אל מציאותם האמיתית, שנקיה היא וטהורה.

מי יוכל לתאר ולשער את הנעשה שם, המזכיר את יום הדין הגדול של העתיד לבוא. כמו הד נשמעת שם נבואתו של ירמיה נביא ה' **"הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ, במ עיוור ופיסח, קהל גדול ישובו הנה, בבכי יבואו ובתחנונים אובלים"**.

זכורני שבבואי לראשונה, שאלתי את העומד לידי - מה מתרחש פה? מה פשר הקולות הנוראים הללו? ויענה לי בעיניים אדומות: "לך, לך נא גם אתה אל הציון הגועש וראה לנגד עיניך את התממשות דברי משה רבנו מילה במילה: **"בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו. כי א'ל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם"**.

על אדמת המקום הזה, נטבחו על קידוש שמו ית' עשרות אלפי יהודים. זו אחת הסיבות העיקריות שבגללן בחר לו רבינו הקדוש את המקום הזה להיות לו חלקת מחוקק ספון. הקרקע פה רוויית דם קדושים מושלכים באש, ועליה ניצבים עתה רבבות יהודים ומיטהרים במקוה ישראל ה', בים דמעות חרטה ותשובה.

נצבים שם וכל מבוקשם סובב והולך אך ורק על תשובה, על תיקון הנפש, בתחינות להינצל מיצר הרע ולהתדבק בה' יתברך. מי פה לא זקוק - הוא או משפחתו - לישועות גדולות בעיני רפואה או ממון, עיכובי זיווגים ושאר מועקות. כלל ישראל בכללותו שרוי בזמנים קשים ומורכבים, נתון תחת רדיפות והריגות רח"ל, פחודים הם ממחרפיהם ומלוחציהם. אך הכל מבינים כי זו הכתובת וזה הזמן אל עיני הנשמה בלבד, פה שורש אשר ממנו יעלה ענף ופרי לכל השאר.

באותה שעה של תפילת הכלל, מגיעה שעת אמת לכל. אין עוד מנוס ומפלט. באותה עת ניצבת הנשמה לפני קונה בחוסר כל, ומייללת לפניו על מר גורלה ועל העובר עליה - בבכי ובסערה גדולה. אינה בושה מן העומדים סביב לה. זועקת מרה. כמו יצאה זה עתה מן הגוף שכאילו כבר נטמן בעפר, ועומדת עכשיו במערומה לדין ומשפט לפני כסא הכבוד - ואין בידה מאומה, כי אם נהמה הנשמעת מסוף העולם ועד סופו לזעוק לצדיקי אמת שיופיעו לאספה אל תחת כנפי השכינה ולהיות בסעדה לעת כזאת.

כח הצדיק פועל פה נוראות, כנגלה בעליל אף לעיני בשר. נהר מטהר כל הכתמים, כפי שאמר רבינו הקדוש על עצמו. זימן אליו נשמות נידחות מכל קצווי תבל ומביאם להשתטח לפני המלך. עיניך רואות שם, מבעד למסך הדמעות, צעירים בכל מיני גוונים המתוודים ומצווחים את נפשותיהם לאלוקים בבכיות נוראות של חרטה ותחנונים. עוד מילים מנבואת ירמיה מהדהדות כאן: **"השיבני ואשובה כי אתה ה' אלוקי. כי אחרי שובי ניחמתי, ואחרי היוודעי ספקתי על ירך, בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי."**

נפשות זועקות ממצולותיהן ומתחנונות בנהי בכי תמרורים לתיקון הכללי. שוועת עשרת מזמורי התהילים אשר תיקן רבינו הקדוש לאומרם, עולה עד לשמים. מרוב צעקות, אין שומעים מאומה - ואין לך כי אם להיות כלול בתוך הבקעה הרוטטת הזאת אשר צעק לבה אל השם.

והשי"ת מה אומר: **"הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'."**

מכאן פורצת אחר התפילה - התקוה הגדולה, האמונה הפשוטה, השמחה העצומה.

"כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו. ובאו ורננו במרום ציון ונהרו אל טוב ה' והיתה נפשם כגן רווה ולא יוסיפו לדאבה עוד. אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיוגונם". הפסוקים האלה, הנאמרים בהפטרה של ראש השנה, הם תמצית הביטוי לנעשה שם. מעין חזיונות מופלאים שייראו בעולם לעתיד לבוא.

השמחה והחדוה העצומה לאחר מכן, היא פלא והפלא - איך נהפך גיא בכי תמרורים לגיא צהלה. איך סמוכים הכל ובטוחים בכוחו של צדיק ועולים משם בנפש מלאה תקווה. הלב שהיה עמוס וגדוש מכאובות מרים, התנקה והוקל לו. התמלא געגועים וערגה. וכה מסיים הנביא: "כה אמר ה', מגיעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם".

...

האור הכביר הזה, ש"יש תקוה לאחריתך" - כי "אין שום יאוש בעולם כלל" - מחלחל אל הלב. יהודי מרגיש לפתע שאי שם, ברום רום גבהי מרומים, יש פשר אחר לכל העובר עליו בחייו. בבת אחת חש עצמו חלק מהשתלשלות הדורות, והשי"ת צופה ומביט עליו - ולעולם אינו תועה עוד כשה אובד ולא נשכח כמת מלב.

הנחמה הזאת מעוררת רצונות חזקים וטהורים, להתקדש מכאן ואילך בקדושה של מעלה, ולהתחדש מעתה בעבודתו יתברך ביתר שאת ועוז. שמחה יהודית טהורה פורצת בכל פינה. רקידה בכל קרן זווית, היא דבר שבשגרה. אנשים לופתים ידי חבריהם בידידות ופיהם מלא הודיה להשי"ת באהבה רבה. באמצע הכנת מאכלי יו"ט במטבחים, הציבוריים והפרטיים, ששים יהודים ושמחים על כי זכו להיות בני עם סגולה ועל כי זיכה ה' אותם לכל הטוב הזה.

מכאן שואבים תקווה לכל ימות השנה, לשוב אל מהלך החיים - על קשייהם ומרוריהם ונסיונותיהם אשר גזר ה' - מתוך עוז רוח ועזות דקדושה, בלי להיכנע לכל הקשיים הנערמים על דרכו של יהודי. ברור לך שאינך לבד. יש עזרה וסיוע מכח הצדיק "שְׁהִיָּה מְאֻסָּף וּמִיַּחַד וּמִקְשָׁר אֶת עַצְמוֹ עִם כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲפִילוֹ עִם הַפְּחוֹת שֶׁבַּפְּחוֹתִים" (ליקומ"ת פב).

פרק שישי

"אֲשֵׁרִינו"

פסעתי בקרב ההמונים השבים אל אכסניוּתיהם, לסיים את ההכנות לקראת יו"ט, בנשמה שטרם יבשו דמעוּתיה.

והנה, ללא הקדמות, מופיע מרדכי אל מולי לפתע - ומושיט לעברי יד מהססת ל"שלוּם עליכם".

עמדנו זה מול זה, בגיל וברעדה, ולא ידענו את נפשנו.

נפגשו עינינו, כמחבקות אלה את אלה, אומרות הכל ואינן אומרות מאומה. גל בושה ונחמה אפף אותנו. רק תיבה קדושה אחת בקעה מלבנו, כניצוץ גץ הפוקע מן האש:

"אֲשֵׁרִינו".

בהיותנו כאן, שוב אחורי דלתו של רופא - לא פצינו פה. כמו אז, מה נאמר ומה נדבר. התרגשות עצומה עצרה בגרוני ולא הניחה לי להוציא הגה. קולות התפילות והשירים עוד רעמו ברקע ונמהלו אלה באלה.

משום מה עלו במוחי דברי הפסוק בתהילים "אֲלֹקִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בְּיָתָהּ מוֹצִיא אֲסִירִים בְּכוֹשְׁרוֹת". איזה יְחִידִים היינו בהיותנו יושבים בְּיָתָהּ בגלות הנפש, איזה אֲסִירִים אומללים - והנה מתחיל אלוּקים להוציאנו בְּכוֹשְׁרוֹת, כדרשת חז"ל "אל תקרי 'בכושרות' אלא בְּכִי וּבְשִׁירוֹת".

גם מרדכי נרגש מאד ולא יצאו מילים מפיו. עוד אחזנו איש ביד רעהו ושהינו בה - בשתיקה הגבוהה למעלה מן המילים. הפעם היה מרדכי פטור ומשוחרר מלדחוס מילים אל השתיקה. המילים לאלפיהן נותרו חבויות תחתיה, צורות בכנפיה.

"אז הנה באתי", מילל לבסוף בעינים בורקות, שהתלאה והכאב והתקוה משמשות בהן יחד, מרטיטות לב.

"הנה באת", חזרתי אחריו כמו הד. הייתי כחולם.

ואז חילץ מרדכי מילים אחדות ממעמקי לבו:

"כבר אמרתי לך אז: אין בשבילי דרך, אין עבורי מסלול. היום אדע

ברורות: אין לי מנוס. החיבור לכאן חייב להתחיל אי פעם, ואם לא עכשיו אימתי. יעבור מה שיעבור, ויהי מה. פה תיקון הנפש, מן המקום הזה יאיר השי"ת ישועה אמיתית".

דמעות לבי גאו והחלו שוטפות את פני. רבינו הקדוש העיד על עצמו "ניצחתי ואנצח" - ומי יבין תעלומות סתרי כל חי.

"כִּי אֲשֶׁרִי לְמִי שְׂזֻכָּה לְהִתְקָרֵב בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים חַיּוּתוֹ לְצִדִּיק הָאֱמֶת, אֲשֶׁרִי לוֹ, אֲשֶׁרִי חֶלְקוֹ. כִּי אַחֵר כָּפָה, הֵינּוּ לְאַחֵר מִיָּתָהּ, קָשָׁה אֲזַמְּאֵד לְהִתְקָרֵב. וְצָרִיכִין מְאֹד לְהִרְבּוֹת בְּתַפְלָה וּתְחֻנּוּנִים מְאֹד, שְׂיִזְכָּה בְּחַיִּים חַיּוּתוֹ לְהִתְקָרֵב לְצִדִּיקֵי אֱמֶת" (ליקומ"ת עח).

• • •

התחלנו לנוע לדרכנו, ערב יום טוב היום. חשנו כי נקשרים הלבבות ביחודא שלים, בקשר עליון.

טרם פנה ללכת, שלף מרדכי מחיקו דפים אחדים:

"גם בשנים האחרונות, כשבאו מים עד נפש, לא הצלחתי לפעול על עצמי להוציא את הנסיעה מן הכח אל הפועל. כל סיבות שבעולם קמו נגדי כדי למנוע אותי מלבוא לכאן. אלא שלפני כשבועיים התגלגלו אלי בהשגחה פרטית כמה עמודי זכרונות, לא אדע מי כתבם. אלה פעלו אצלי את ה'מכה בפטיש' וגמר המלאכה להחליט לקום ולנסוע. בזכותם אני פה. קח אותם ועיין בהם, בטוחני שתיהנה מאד".

הצצה קלה אל שורות העמודים, גילתה לעיני את כתב ידי מימים ימימה, "מעשי עולם" שלי - אשר כתבתי לפני שנים רבות, אחר נסיעתי הראשונה אל רבינו. הנה שבים אלי ברגעים אלה, בהיותם עורגים ואורגים פרק נוסף. שוב הושטו ידינו איש לרעהו בחמימות גדולה. באין אומר, באין דברים, בלי נשמע קול, נשאנו לבבנו אל כפיים - אל א'ל בשמים.

שנה פותחת שעריה.

"הַמְּלִיכוֹ"

חיים חדשים באים לעולם - - -